

banka ve ekonomik yorumlar

Ayın Konusu

Avrupa Kredileri ve Türkiye

A. Doğan Yalın

Ekonomik Yorumlar

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan, Oktay Ersoy,
Memduh Güpgüpoğlu, Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu,
Necdet Durakbaşa

İthalat Sisteminde Yeni Bir Uygulama
Kabul (Acceptance) Kredisi

Metin Boysan

Ayın Ekonomik Olayları

Derleyen : Oktay Ersoy

Banka Teminat Mektuplarına İlişkin
Bazı Davalarda «Aktif Husumet»

Av. Ünal Somuncuoğlu

İşletmelerde "Kâr Dağıtım Politikaları Üzerine
Dr. Ünal Bozkurt

1977 Yılında İşçi Şirketlerinin Finansal Sorunları
ve Sorunlara Getirilebilecek Bazı Tedbirler

Osman Arslan Tunçelli

Dış Basın

Ergin Neng

sizin için ...

1.000 kişilik uzman kadro, 60 yıllık tecrübe.

nebatî yağ sanayîinde öncü...
yıkama maddelerinde lider...

Türkiye Yağ ve Mamulâtı A.Ş. İZMİR

banka ve ekonomik yorumlar

Sevgili Okuyucular,

Bu sayımızın «Ekonomik Yorumlar»ında ticaret bankacılığımızın durumu incelenerek; ilginç görüşler belirtilmiştir. Okuyucularımızın pek çoğunun özel uzmanlık konusu olan bu konularda değişik görüşlere sahip bulunmaları doğaldır. Okuyucularımızın bu görüşlerini, P.K. 769 Karaköy adresimize bildirmeleri halinde, Dergi'nizde yayınlamaktan memnuniyet duyacağız.

Şirketlerin genel kurullarının toplandığı Mart ayı, dağıtılacak kâr payları, kullanılacak rüçhan hakları vb. konularda spekülative haberlerin ve bekleyişlerin yoğunlaştığı bir aydır. Piyasa ile ilgili bilgilerin açıklık ve kesinlik kazanacağı Nisan ayında çıkacak sayımızda tekrar yayınlamak üzere «Sermaye Piyasası» bölümünü bu sayıya koymadık ve sayın Dr. Ünal Bozkurt'un işletmelerin kâr dağıtım politikalarını konu edinen yazısı ile yetindik.

Bu sayısından başlayarak Dergi'niz, ayın ilginç ekonomik olaylarının Sayın Oktay Ersoy tarafından sizler için özetlendiği yeni ve devamlı bir bölüme daha kavuştu.

Kabul Kredilerinin kapsamını ve uygulama esaslarını inceleyen Sayın Metin Boşan'ın yazısı ile Sayın Avukat Ünal Somuncuoğlu'nun «Banka Teminat Mektuplarına İlişkin Bazı Davalarda Aktif Husumet» başlıklı yazısı, aktüel konulara ışık tutmaktadır.

Ayrıca, Avrupa Kredilerini ve işçi şirketlerinin finansal sorunlarını konu edinen iki yazımız daha var bu sayıda. Dış Basın bölümünde de, işsizlik ve ekonomi büyüme hızlarındaki yavaşlama konularına değiniliyor.

Gine tümüyle beğeninize layık bir sayı yayınlayabildiğimizi umuyoruz.

Sevgi ve Saygılarımızla

A. Doğan YALIM

Sahibi : Banka Yayınları ve Kültür Ltd. Şirketi adına Ertum Öcal; **Yazı İşleri Müdürü :** A Doğan Yalım; **Danışma Kurulu :** Prof. Osman Fikret Arkun, İnal Avcı, Prof. Dr. Nasuhi Bursal, Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen, Şinasi Çelikol, Sancar Çingay, Aykut Duraman, Prof. Dr. Münir Ekonomi, Oktay Ersoy, Prof. Dr. Cumhuriyet Ferman, Prof. Dr. Emre Gönensay, Doç. Dr. Cudi Gürsoy, Dr. Alp Gürus, Erhan İşil, Dr. Neziha H. Neyzi, Prof. Dr. Haydar Kazgan, A. Nazif Keyman, Doç. Dr. Yıldırım Kılıç, Nuh Kuşçulu, Ertuğrul Soysal, Prof. Dr. Ünal Tekinalp, Erol Toksöz, Fikret Tuncer, Doç. Dr. Yüksel Koç Yalkın, **Yönetim Komitesi:** Dr. Öztin Akgüç, Prof. Dr. Mustafa A. Aysan, Ziya Nebioğlu, Ergin Neng, Ertan Özgür, Prof. Dr. Kemal Tosun, Güngör Uras; **Denetim Komitesi:** Bülend Çorapçı, Necdet Durakbaşı, Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu; **İdare Yeri:** Cağaloğlu, Çatal Çeşme Sk. 17 Kat 4, İst.; **Tel.:** 26 34 11, P.K. 769 Karaköy-İstanbul; **Basıldığı yer:** Arpaz Matbaası; **Abone:** Yıllık 150 TL, 6 Aylık 75 TL; **Fiatı:** 12.5 TL; **İlan Tarifesi:** Arka dış kapak 1500 TL, Ön iç kapak 1200 TL, Arka iç kapak 1100 TL, İç sayfeler (tam) 1000 TL. **Hesap Numaralarımız:** Ziraat Bankası, Beyoğlu Şubesi 788, İş Bankası Türbe Şubesi 1541, Akbank Türbe Şubesi 4512.

AVRUPA KREDİLERİ VE TÜRKİYE

A. Doğan YALIM

1 — Başlangıç :

1 — 1970-1973 yıllarında dış ticaret açıklarını, görünmeyen kalemler ve sermaye hareketleri fazlaları ile karşılayarak ödemeler dengesini fazla ile bağlayabilen Ülkemizin, 1974 yılından itibaren süratle artan ödemeler dengesi açığı vermesi dış borçlanmanın önemini arttırmıştır.

Bir kısa vadeli borçlanma şekli olan Dövizle Çevrilebilir Mevduat hesaplarının, 1975 yılı ortalarından itibaren, aşırı şekilde kullanılması ve 1975 yılı sonunda bu hesapların bakiyesinin, ülkenin yıllık işçi dövizli gelirinden çok yüksek ve yıllık ihracat gelirine yakın bir rakam olan 1,770 milyon dolar dolaylarına ulaşması ve 1977 yılı ortalarında vadesi gelecek DÇM hesaplarının yenilenememesi halinde Ülkenin dış borçlarını ödeme güçlüğü ile karşılaşacak olması dış borçlanmanın önemini daha da arttırmıştır.

Konunun önemini daha açık belirtebilmek için Türkiye'nin 1976 sonu itibariyle dövizle ödenecek dış borçlarının miktar ve detayı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO : 1

DÖVİZLE ÖDENECEK DIŞ BORÇLARIMIZ

Borcun Nevi		Milyar Dolar
Orta-Uzun Vadeli :		3,773.5
Program ve Proje Kredileri	3,403.5	
Avrupa Piyasası Kredileri	370.0	
Kısa Vadeli :		2,721.0
DÇM Hesapları	1,771.0	
IMF-Özel Çekme Hakkı	456.0	
Merkez Bankasınca kullanılan banker kredileri	500.0	
Toplam		6,494.5

2 — Bilindiği üzere bir ülkeye dış sermaye (1) iki ya da çok taraflı kamu fonlarından ya da (2) özel fonlardan sağlanır.

1975 yılında, gelişen ülkelerin toplam dış finansman ihtiyacının yarısından biraz fazlası resmî kaynaklardan ve ihtiyaç duydukları fonları ge-

nellikle gelişmiş ülkelerin hükümetlerinden ve sermaye piyasalarından sağlayan milletlerarası (özellikle Dünya Bankası) ya da bölgesel (Interamerican Development Bank, Asian Development Bank gibi) kalkınma kuruluşları aracılığı ile sağlanmıştır.

Özel dış sermaye girişi ise; yabancı sermaye yatırımı, milli ya da milletlerarası piyasalarda tahvil ihracı ve -çok daha mahdut ölçüde- menkul kıymet satışı ve ticarî banka kredileri yoluyla olmaktadır. 1945 yılından 1970 li yılların başlarına kadar ticarî bankaların dış kredilerinin karakteristik şekli ihracat kredileri idi. Son yıllarda en süratli gelişen banka kredisi şekli Avrupa-Parası Kredilerdir.

Bu nedenle yazımız Avrupa-Parası Krediler konusuna hasredilmiştir.

2 — Avrupa-Parası, Avrupa-Kredisi :

1 — Genellikle Euro-Dolar, Euro-currency gibi deyimlerle anılan Avrupa-Parası, menşe (ihrac eden) ülkenin para otoritelerinin direkt kontrolunun dışında kalan, dolar, DM. vb. paralardır. Örneğin, bir Alman firmasının elinde bulunan Fransız Frank'ı Avrupa-Fransız Frank'ı, bir Amerikan şirketinin İngiltere şubesinin tuttuğu dolarlar Avrupa-Dolarıdır. Gerçekte Euro-dolar denilen para ABD dolarından farklı bir para değildir. Fark dolar ile yapılan işlemin Avrupa Piyasasında yapılmış olmasındadır.

2 — Euro-dolar-market, Euro-currency-market gibi deyimlerle anılan para ve sermaye piyasaları, dolar, mark, frank gibi paraların, ihrac edildikleri ülkelerin dışında borç alınıp verildikleri piyasalardır. Bu piyasaların, milli para ve sermaye piyasalarından, para otoritelerinin kontrolü dışında kalabilmekten başka, önemli bir farkı yoktur.

Kontrol dışında kalabilme meselesinin bir örnekle aydınlatılmasında fayda vardır. Bir kişinin, kuruluşun ya da şirketin dolar mevduatını bir ABD bankasına yatırması halinde tevdi edilen dolarların kullanımı ABD bankasına ait olacaktır. Bir yabancı şirketin Londra bankalarından birine dolar ile mevduat yapması, Londra bankasının da bu dolarları bir başka yabancı bankaya yatıracak ya da müşterisine ikraz edecek bir İtalyan bankasına tevdi etmesi halinde durum biraz başkadır. Çünkü, dolar mevduat bir zincir boyunca hareket ettikçe doların kullanımını kontrol yetkisi de zincirin bir halkasından diğerine geçmektedir.

3 — İşlemlerin belli başlı Avrupa piyasalarında toplandığı zamanlarda kullanılmaya başlanılan Euro takısının önemi artık kalmamıştır. Çünkü, Avrupa'nın ve özellikle Londra'nın milletlerarası sermaye piyasası olarak önemini muhafaza etmesine rağmen artık dünyanın başka yerlerinde de piyasalar vardır ve yatırımcılar fonlarını uygun buldukları diğer finansman merkezlerine de dağıtmıştır.

3 — Avrupa-Parasının Kaynakları ve Kullanım Yerleri :

Aşağıda, Avrupa-Parasının kaynaklarından ve kullanım yerlerinden, daha doğru bir deyimle Avrupa-Mevduatının arz ve talep şekillerinden bir kaç sıralanacaktır. Piyasanın son yıllardaki gelişim nedenlerinden bazılarını da açıklayan bu sıralama şüphesiz ki tam değildir.

A — Bazı Kaynaklar :

a — Ödemeler Dengesi Açıkları : Bazı ülkelerin ve özellikle ABD'nin son yıllardaki ödemeler dengesi açıkları, özellikle Almanya ve Japonya gibi bazı ülkelerin elinde önemli bir dolar birikimine sebep olmuştur. Bu fazla dolarlar, nisbeten yüksek faiz ödenen Avrupa-Piyasasına akmıştır.

b — Çok Uluslu Şirketlerin Mevduatı : Kısmen Dünya ticaretindeki dengelessness'in bir sonucu olarak ellerinde önemli miktarda dolar ve diğer dövizler biriken çok uluslu şirketler, kur değişikliklerinden ve yüksek faiz oranlarından yararlanmak amacı ile fazla fonlarını Avrupa-Piyasasına arz etmişlerdir.

c — Petrol İhraç Gelirleri : Piyasanın en süratle gelişen ve nisbeten mahdut ve davranışları önceden tahmin edilemeyen ellerde toplandığı için en çok endişe konusu olan kaynağıdır. Kaynağın önemi aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

TABLEO : 2

KUZEY -AFRİKA VE ORTA -DOĞUDAN YAPILAN PETROL İHRACATINDAN SAĞLANAN TAHMİNİ VERGİ GELİRİ

Yıl	Milyar Dolar
1975	19,1
1980	63,4

Bu gelirin tümünün milletlerarası piyasalara girmeyeceği tabiidir. Ancak, İran'ın toplam petrol gelirini kendi ihtiyacında kullanacağı ve diğer petrol ihracatçısı ülkelerin iç harcamalarını % 20 arttıracakları kabul edilse, 1980 yılına kadar petrolden hasıl olacak kâpital birikimi 100 milyar doları aşacaktır. Bu kapitalin, örneğin % 8 faizle plâsmanından elde edilecek hasılat Kuveyt, Suudi Arabistan ve Arap Emirliklerinin bu günkü toplam harcamalarından daha fazla olacaktır. (1)

(1) Short Guide on Euro-Markets for National and Grindlay Group, J. M. G. Andrews.

B — Bazı Kullanımlar :

a — Devlet Mevzuatı : Örneğin, İngiltere'nin, Birleşik Krallığın taraf olmadığı ithalat ve ihracat işlemlerinin sterling ile finansmanını yasaklaması; ABD'nin yabancıların ABD sermaye piyasasından yapacakları borçlanmaları faiz eşleştirme vergisine tabi tutması gibi mevzuatı borçluların İngiliz ya da Amerikan hükümetinin kontrolünde olmayan sterling ya da dolar piyasalarına, yani Avrupa-Piyasalarına kaymalarına neden olmuştur.

b — İhtiyaçların büyüklüğü : son yıllarda hükümetlerin ve firmaların finansman ihtiyaçları mahalli piyasaların (ABD hariç) kapasitesini aşmıştır. Örneğin, Kuzey Denizi'nden Petrol Üretilmesi Projesinin finansman ihtiyacı yüz milyonlarca dolar ile ifade edilebilmektedir. Üstelik finansman ihtiyaçlarını devletten devlete kredilerle karşılamayı artık az gelişmiş ülkeler dahi güç ya da külfetli bularak, ekonomik gelişmeleri için gerekli fonları daha seyyal buldukları Avrupa-Piyasasından temine çalışmaktadırlar.

4 — Avrupa-Piyasasında Kullanılan Teknikler :

Devletlere, devlet kuruluşlarına ve özel ve tüzel kişilere Avrupa-Parası ikraz ederken bankerler genellikle iki teknik kullanmaktadırlar. Tabiatıyla bu iki teknik arasında kesin bir ayırım yoktur. Ancak biz, farklılıkları vurgulamak için kesin bir ayırım yapacağız.

A — Sabit Faiz Oranıyla İkrazat - Avrupa Tahvili :

Avrupa Tahvili'nin, milli piyasalarda ihraç olunan tahvillerden önemli bir farkı yoktur. Avrupa-Kredilerinden ayırıcı özelliklerinden bazıları şunlardır :

a — Wade : genellikle 10-15 yıldır.

b — Alıcıları : ülkelerinin mevzuatı yabancı para ile yazılı menkul kıymet satın alınmasına müsait olan hakiki şahıslar, fonlar ve müesseseyi yatırımcılardır.

c — İhraçlar, ufak meblağlar için dahi çok sayıda müesseseyi kapsayan gruplar tarafından yönetilir.

d — İhraç piyasaları oldukça devamsız ve gayrimuntazamdır.

e — İhraç olunan tahviller genellikle zayıf ve devamsız olan ikincil piyasaya satılır.

f — Avrupa tahvili yoluyla genellikle gelişmiş ülkeler ile kredi değeri yüksek ve milletlerarası ün sahibi şirketler borçlanabilmektedir.

B — Dalgalı Faiz Oranı ile İkrazat - Avrupa Kredisi :

Bu tekniği yeterince anlayabilmek için bankaların Avrupa Mevduatını nasıl bulduklarını hatırlamak gerekir. Kişilerden ve şirketlerden de mev-

duat almalarına rağmen bankaların asıl mevduat kaynağı yine bankalardır. Genellikle bir gün ile bir yıl arasında değişen vadelerle yapılan Bankalararası Mevduat'a uygulanan faiz oranı, tevdi olunan paranın cinsine ve mevduatın vadesine göre değişir. Londra Bankalararası Teklif Oranı, LIBOR - London Interbank Offer Rate - denilen bu oran, bankalararası piyasanın tam rekabet piyasasına çok yakın bir piyasa olması nedeniyle, belli bir anda piyasadan piyasaya çok cüzi farklar arz eder. Aşağıdaki tablolarda altı ay vadeli Avrupa Doları Mevduat Faiz Nisbetinin 1973-1976 yıllarındaki seyri ve bazı Avrupa Parası Mevduat için 1 Mart 1977 tarihinde cari faiz oranları gösterilmiştir.

TABLO : 3

6 AY VADELİ AVRUPA DOLARI MEVDUAT
FAİZ NİSBETLERİ

	En Yüksek	En Düşük	Aylık Ortalama
1973 1. Yarı	% 9.3	% 6.8	% 8.3
1973 2. Yarı	11.5	8.8	10.3
1974 1. Yarı	13.4	8.5	10.6
1974 2. Yarı	14.1	10.1	11.8
1975 1. Yarı	7.8	7.0	7.5
1975 2. Yarı	8.7	7.1	7.7
1976 1. Yarı	7.8	5.9	6.6

Kaynak : World Financial Markets, Morgan Guaranty Trust Co.

TABLO : 4

AVRUPA PARASI MEVDUAT FAİZ ORANLARI
(1.3.1977 itibarıyla)

Vade	Dolar	DM	İsviçre F.	Sterling
7 gün	% 4 7/8	% 4 5/8	% 2 1/4	% 13
1 ay	% 4 15/16	% 4 9/16	% 2 3/4	% 12 3/4
6 ay	% 5 13/16	% 4 7/8	% 3	% 13 1/2
1 yıl	% 6 3/16	% 5 1/16	% 3 1/16	% 13

Not : Tabloda sadece üst rakamlar verilmiştir.

Kaynak : International Herald Tribune, 1.3.1977

Bankalar bu şekilde temin ettikleri fonları ikraz ettikleri zaman bir vade değişikliği doğar. Yani kısa vade ile borç alınan fonlar uzun vade ile

borç verilir. Bu nedenle Avrupa Kredisini verirken bankalar, bankalararası mevduat faiz oranlarına göre dalgalanan bir faiz oranını borçluya uygulayarak vade uyumsuzluğu riskine karşı korunmaya çalışırlar.

Avrupa Kredilerinin ayırıcı özellikleri kısaca şunlardır :

a — *Vade* : genellikle 5 yıldır.

b — *Faiz* : her faiz dönemi için, dönem başında cari LIBO oranına, oranı önceden tesbit edilen sabit bir marjın (spread) ilâvesi surcetiyle hesaplanır. Bu yüzden dalgalıdır. Genellikle kullanılan LIBOR altı ay vadeli mevduat faiz oranıdır.

c — *Spread* : ikraz süresince değişmeyen spread oranı borçludan borçluya önemli nisbette değişir. Halen birinci sınıf borçlular % 0,25 spread ile rahatça borç bulabilirken, kredi değerliliği düşük borçlular % 2,5 spread ile borç bulmakta güçlük çekmektedirler.

d — Avrupa kredilerinin hemen tamamı bankalarca verilir. Tek bir Bankanın örneğin 50 milyon dolar ikraz etmesi ya da 10 milyon dolarlık bir ikraza beş on bankanın katılması mümkündür.

e — Bankalar gurubunca yapılan ikrazatı (syndicated loans) bir banka (manager bank) yönetir. Bir ya da bir kaç bankanın yönetime iştirak etmesi (co-manager) mümkündür.

f — İkraz meblağının kullanılacağı süre ve geri ödeme planı borçlunun özel durumuna göre tayin olunur. İkrazın peyder pey kullanılması halinde, kullanılmayan kısım için yıllık % 0.25-0.50 oranında Taahhüt Komisyonu ödenir.

g — Genellikle ikraz meblağının belli bir yüzdesi oranında (örneğin % 1/8 — % 1) ve bir defaya mahsus bazı ücretler de alınır. Ücretler genellikle kamuya açıklanmadığından bunlar hakkındaki bilgi azdır. Bilinen belli başlı ücretler şunlardır :

Yönetim Ücreti (Management Fee) : ikrazı yöneten bankaya ödenir.

İştirak Ücreti (Participating Fee) : ikraza belli bir meblağdan fazla meblağ ile iştirak eden bankalara ödenir.

5 — Avrupa Tahvili mi, Avrupa Kredisi mi ?

Genellikle Avrupa Piyasasını ilk defa kullanan borçlular, ikraz süresince paranın hakiki maliyetini bilememe endisesi ile, dalgalı faiz oranlı Avrupa Kredilerinden çekinirler. Oysa ki Avrupa Kredilerinin belli bazı avantajları da vardır. Örneğin :

a — Avrupa Kredileri bankalarca verilir ve bankalar arası piyasa, tahvil piyasasına nazaran, hem daha geniş hem de daha istikrarlıdır.

b — Avrupa Kredileri, Avrupa Tahviline nazaran daha kolay usullerle ve daha süratli şekilde temin edilebilir.

c — Avrupa Tahvillerinde borçlanılan meblağ bir defada çekilir ve % 1 e kadar yükselen bir ceza ödenmedikçe erken itfa edilemez. Avrupa Kredile-

rinde ise, ikraz hasılasının peyder pey çekilmesi ve genellikle bir ceza ödemesi söz konusu olmadan, kısmen veya tamamen erken ödenmesi mümkündür.

d — Avrupa Kredilerinde «para opsiyonu» klozu borçlu için ek bir imkandır. Bu kloz borçluya, her hangi bir faiz ödeme tarihinde, kabili temin başka bir Avrupa Parasına dönme imkanını verir. Bu opsiyonu kullanarak borçlu, müteakip dönem için faiz oranı düşük bir paraya dönebilir.

e — Nihayet maliyet bakımından sabit faiz oranlı ikrazların her hal ve karda Avrupa kredilerinden ucuz olduğunu düşünmenin doğru olmadığı 1967 - 1973 yılları arasında iki kredi nevinin maliyetini mukayese eden aşağıdaki tablodan anlaşılacaktır.

TABLO — 5

AVRUPA TAHVİL VE KREDİ PİYASALARINDA
BORÇLANMANIN 1967 - 1973 YILLARINDA
ORTALAMA MALİYETİ

	Avrupa Kredileri için Fonların Ortalama Maliyeti	İngilterede İhraç olunan Tahvillerin Ortalama Kupon Geliri
Ocak 1967	% 7 1/8	% 6 5/8
Temmuz 1967	7 1/4	
Ocak 1968	7 3/8	6 7/8
Temmuz 1968	7 1/2	
Ocak 1969	7 5/8	7 1/8
Temmuz 1969	7 5/8	
Ocak 1970	7 1/4	8 5/8
Temmuz 1970	6 7/8	
Ocak 1971	6 1/2	8 1/4
Temmuz 1971	6 1/2	
Ocak 1972	6 1/4	7 7/8
Temmuz 1972	6 1/8	
Ocak 1973	6 3/4	7 3/8

Kaynak : Short Guide on Euro-Markets for National and Grindlay Group.
J. M. G. Andrews

Yukarıda belirtilmek istenilen Avrupa Kredilerinin her zaman ve her borçlu için avantajlı olduğu değildir. Belirtilmek istenilen, ekonomik kriz şartlarının cari olmadığı ve 10-15 yıl gibi uzun vade ile borçlanma zaruretinin bulunmadığı hallerde, özellikle piyasaya yeni girecek borçluların, borçlanmanın kati maliyetinin başlangıçta belli olmaması nedeniyle Avrupa Kredilerini bir kenara itmelerinin doğru olmayacağıdır.

6 — Avrupa Piyasalarının Gelişimi :

A — Gelişmenin Nedenleri :

Bazıları Avrupa Piyasalarının, soğuk savaş yıllarında New York Bankalarındaki dolar mevcutlarını çekip Avrupa bankalarına yatıran Moskova Norodny ve Banque pour l'Europe du Nord bankalarınca başlatıldığı görüşündedirler. Oysa ki daha 1920 lerde, Avrupa Ülkelerinin bir çoğunda bankalar Avrupa Paralarının hemen hepsi ile mevduat kabul ediyorlardı. Bu nedenle bizce doğru olan görüş, Sovyet ve Doğu - Avrupa bankalarının piyasanın İkinci Dünya Savaşından sonraki gelişmesini hızlandırdıkları görüşüdür.

Bilindiği üzere son yıllarda petrol fiyatlarındaki aşırı artış, dalgalı kur uygulamasını izleyen önemli parite değişiklikleri ve genel ekonomik durgunluk nedenleri ile milletlerarası mal ve sermaye hareketlerinde önemli değişiklikler olmuş ve sanayileşmiş batı ülkelerinin likiditeleri artarken Doğu Bloku Ülkeleri ile az gelişmiş ülkelerin ticaret açıkları süratle artmıştır.

Bu muazzam açıkların dış borçlanma ile kapatılmasında Avrupa Piyasaları giderek daha önemli olmuş ve 1961 yılında sadece 2-3 milyar dolar dolaylarında olan piyasa hacmi 1975 yılında 250 milyar doları aşmıştır.

B — Piyasanın Hacmi :

Avrupa Piyasasının büyüklüğü hakkında bir fikir verebilmek için piyasada 1975 ve 1976 yılında yapılan yeni ikrazlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO — 6
AVRUPA PİYASASINDA 1975 VE 1976 YILLARINDA
YAPILAN YENİ İKRAZAT

	(Milyar Dolar)		Artış
	1975	1976	
Tahvil İhraçları	18.4	28.0	% 52
Milletlerarası	7.1	12.0	69
Yabancı	11.3	18.0	42
Avrupa Kredisi	51.0	67.0	31
Kamuya Açıklanan	21.0	27.0	29
Kamuya Açıklanmayan	30.0	40.0	33
Toplam	69.4	95.0	37

Kaynak : Business Facts and Figures, Union Bank of Switzerland, Ocak 1977

C — Son Birkaç Yılın Olayları :

Piyananın süratle geliştiği son yıllarda görülen bazı gelişimler oldukça ilginçtir. Her ne kadar bu gelişmeler piyananın belli başlı iki bölümü olan tahvil ve kredi piyasalarında detayda farklı ise de temelde aynıdır.

1973 yılında, özellikle küçük konsorsiyum bankalarının aşırı rekabet içine girmeleri, ikraz vadelerinin uzamasına, spread'in % 3/8 gibi kâa edilmesi imkânsız oranlara inmesine neden olmuştur.

1974 yılında, OPEC ülkelerinin çok kısa vadeli mevduat yapmaya meyletmeleri ve döviz piyasalarındaki aşırı dalgalanmalardan doğan ani ve büyük kayıplar ve nihayet Köln Bankhaus I. D. Harstatt ile Franklin National Bank'ın iflasi, milletlerarası bankacılık sistemine olan güveni azalmasına neden oldu.

Belli başlı merkez bankalarının, isteksiz de olsa, Avrupa Piyasasındaki dalgalanmalara karşı mevduatçıları koruyacak tedbirler almakta anlaşmaları ve bunun kasıtlı olarak basına sızdırılması, bankacılık sistemine olan güvenin tekrar artmasına ve 1975 ile 1976 yıllarının rekor yıllar olmasına imkân verdi. Ancak :

a — Küçük konsorsiyum bankaları ile ikincil bankaların 1974 buhranında piyasadan silinmesi,

b — Mevduatçıların giderek belli başlı büyük bankaları tercih etmeleri,

c — Faiz oranlarının beklenen şekilde yükselmemesi,

d — Tanker taşıyıcılarına, gayrimenkul yatırımcılarına ve Zaire ile Kuzey Kore gibi ülkelere yapılan ikrazların tahsili şüpheli hale düşmesi,

e — Avrupa Piyasasından bankaların sermayelerine oranla aşırı mevduat kabul ettikleri görüşünün kamu oyunda yaygınlaşması,

Bu piyasada çalışan bankaların politikalarını tekrar gözden geçirmelerini ve 1977 yılı için, gerek borçlu ülkeler ve gerekse açacakları krediler yönünden daha selektif ve dikkatli politikalar benimsemelerini gerektirdi.

7 — Sonuç :

a — Özellikle 1973 ve kısmen de 1975 ve 1976 yıllarında Avrupa Piyasalarında cari borçlular lehine koşullardan Ülkemizce yararlanılamamış ya da DÇM gibi çarpık bir yolla yararlanılmıştır.

b — Ödemeler Dengesi Açığının rekor düzeye erişeceğinin şimdiden belli olduğu, dolayısıyla dış borçlanma ihtiyacının da çok arttığı 1977 yılında ise, borç verenlerin çok selektif politikalar benimsemelerinin yanısıra Türkiyenin DÇM yoluyla biriken kısa vadeli dış borçlarının büyük bir kısmının yenilenmesi ya da geri ödenmesi gerekecektir.

c — Bu durumda ülkenin ihtiyaç duyduğu dış finansmanı sağlayabilmesi, politik ve ekonomik istikrarın sağlanması yanında, kısa ve uzun vadeli iki konudaki tutumuna bağlı gözükmektedir.

d — Kısa vadeli tutum DÇM hesapları ile ilgilidir. Avrupa Bankalarını bu gün en çok meşgul eden konulardan biri bazı sektörlerle ve ülkelere yaptıkları ikrazatın vadesinde geri ödenmesi ya da yenilenmesidir. Kanımca, 1974 buhranından ders alan bankalar, piyasanın selameti bakımından, bu borçların yenilenmesinde anlayışlı davranmak temayülündedirler.

Bu ortamdan da yararlanılarak vadesi gelen DÇM hesaplarının yenilenmesinin ya da geri ödenmesinin aksatılmadan sağlanması Ülkemizin gelecekteki borçlanmaları yönünden hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle kısa vadeli DÇM hesaplarının vadesinde geri ödenmesi, orta vadeli DÇM hesaplarına ödenecek spread'in artırılması yönünde alınan son kararlar isabetlidir. Ancak yeterli oldukları şüphelidir.

e — Uzun vadeli tutum, tutarlı bir dış borçlanma politikasının benimsenip uygulanması ile ilgilidir. Bu politika konusunda değinmek istediğim iki husus vardır.

aa — Çoğunlukla Türkiyenin dış borç ödeme yükünün çok ağırlaştığı dış borç faiz ve ana para ödemelerinin ihracat gelirinin % 17 sini aştığı belirtilerek kötümserliğe kapılmaktadır.

Dış borç faiz ve ana para ödemelerini ihracat gelirinin yüzdesi olarak ifade eden rasyo, anlamı hudutlu olan bir rasyodur. Bir ülkenin dış borç yükünü değerlendirirken rezervlerinin büyüklüğü ve kompozisyonu, ham madde kaynakları, üretim ve gelişme potansiyeli gibi başka faktörler de dikkate alınmalıdır. Daha da önemlisi sadece borcun miktarı değil, alınan borcun kullanılma etkinliği de önemlidir.

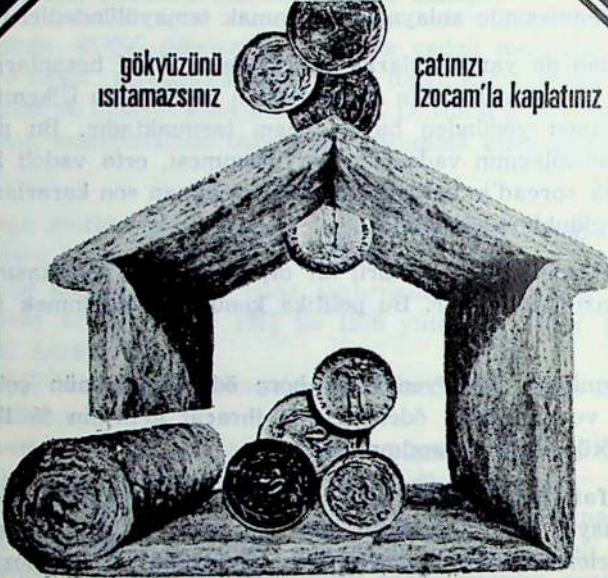
Kanımca dış kaynaklar Türkiyenin dış borç ödemelerinin ihracat gelirinin % 17 sini aşmış olması yüzünden değil, diğer bazı politik ve ekonomik nedenler yanında, yıllardır çok düşük olan bu rasyonun çok kısa bir sürede bu düzeye yükselmesinden dolayı bir bekleme dönemine girmişlerdir.

bb — Bir ülkenin dış sermayeyi cezbedip produktif kullanımlara kanalize edebilme başarısı büyük ölçüde o ülkenin finansman sisteminin etkinliğine dayalıdır. Ülkemizde oldukça gelişmiş bir bankacılık sistemi bulunduğu halde bu sistem, Avrupa Piyasalarında şimdiye kadar bir varlık gösterememiştir.

Bankalarımızın dünya para ve sermaye piyasalarına açılmalarına olanak sağlanması ve hatta bu konuda teşvik edilmeleri kanımca gereklidir.

gökyüzünü
ısıtamazsınız

çatınızı
İzocam'la kaplatınız

İZOCAM TASARRUFTUR

TEKNİK DANIŞMA BÜROLARIMIZ ÜCRETSİZ EMRİNİZDEDİR:

<u>İstanbul</u>	<u>Ankara</u>	<u>İzmir</u>	<u>Bursa</u>	<u>Trabzon</u>	<u>Adana</u>	<u>İskenderun</u>
49 84 51	17 46 16	34 859	12 470	23 98	12 823	22 56
45 35 68						

İZOCAM®

Kesin tecrit, büyük tasarruf, tam konfor.

International

International 1200 D her türlü işinizde kullanabileceğiniz yepyeni bir pikaptır. Yumuşak, zarif hatları, konforlu şoför mahalli ile otomobil kadar rahattır. Kamyonlarda kullanılan ve kamyonu çekiş ve taşıma gücü veren parçalar, geliştirilerek bu pikabın imalinde kullanılmıştır. Bunun için geniş kasası ve yüksek taşıma kapasitesi ile kamyon kadar güçlüdür. Hafif, süratli ve kullanışlı olması, özellikle şehir içi, nakliye ve uzun yol problemlerinizi kökten halledecektir. Aradığınız zaman bol ve orijinal yedek parçasını bulabilirsiniz.

**12000
PİKAP**
otomobil kadar
rahat
kamyon kadar
güçlü

140 BEYGİR GÜCÜNDE
NET 1750 kg. TAŞIMA
KAPASİTESİNE SAHİP

Firmanın Genel Direktörünü
MOTORLU ARAÇLAR TİCARİET A.Ş.
Büyükdere Caddesi 4. Kat Katmanlı Binalar Kompleksi İstanbul
Tel: 54 42 91 61 42 52

EKONOMİK GÖSTERGELER :

T. C. Merkez Bankası	1975*	1976*	Ocak / 1977	
Altın ve Döviz Mevcutları (Milyon \$)	1.000	969	834	(25.2.1977 : 880)
Tedavüldeki Banknotlar (Milyon TL)	41.968	52.061	51.130	(25.2.1977 : 51.661)
Hazineye Kısa Vad. Avans (Milyon TL)	17.194	21.736	24.043	(25.2.1977 : 22.092)
Bankalar (Milyon TL)				
Toplam Mevduat	134.300	145.100		
Toplam Krediler	135.600	171.700		
			Artık	
			%	
Fiyatlar (1963 = 100)				
Toptan Eşya Fiyatları (Genel Endeks)	360,8	429,7	19.09	440,7
İst. Geçinme Endeksi	389.—	464,2	19.33	467,3
Dış Ticaret (Milyon \$)				
İthalat	4.725.7	5.127,6		538.—
İhracat	1.400.8	1.959.8		180,2
Fark	3.324.9	3.167.8		357,8

(*) Yıl sonu rakamları

Ekonomik verilere göre Ocak/1977 ayında,

- 1 — İthalat bedeli transferleri genellikle yapılmamaktadır. Bekleme 2,5 aya ulaşmıştır.
- 2 — İhracatta önemli gerileme görülmektedir.
(Ocak 1976 : 302,7 milyon \$, Ocak 1977 : 180,2 milyon \$)
- 3 — İşçi dövizlerinde düşüş sürmektedir. (Ocak 1976 : 95,9 milyon \$, Ocak 1977 : 75,4 milyon \$)
İşçi dövizlerinde 1976 yılında (982,7 milyon \$), 1975 yılına (1.310,4 milyon \$) göre % 25 nispetinde bir düşüş olmuştur.
- 4 — Tedavüldeki banknotlarda düşüş vardır. Ancak bu düşüşün geçici olduğu tahmin edilmektedir.
- 5 — Mevduat ve Krediler. Ocak 1977 rakamları sağlanamamıştır.
- 6 — Fiyatlar seviyesinde artış devam etmiştir. Önceki aya göre artış toptan eşya fiyatlarında (% 2,5) İstanbul Geçinme Endeksine (% 0,6) göre daha büyük olmuştur.

EKONOMİK YORUMLAR :

Toplantıya Katılanlar · Prof. Dr. Mustafa A. AYSAN, Oktay ERSOY,
Memduh GÜPGÜPOĞLU, Prof. Dr. Zeyyat HATİBOĞLU,
Necdet DURAKBAŞA

DURAKBAŞA : Bu toplantımızı Türkiye'de finansal kurumlar, özellikle ticaret bankacılığımıza ayırmayı öneriyorum. Sayın Hatiboğlu, Türkiye'nin ekonomik kalkınma açısından finansal kurumları ve özellikle ticaret bankacılığı istenilen şekilde örgütlenmiş midir? Bunu ileri ülkeler ile karşılaştırarak inceleyebilir miyiz?

HATİBOĞLU : Sözlerime başlarken bugünkü oturumumuza katılan iki sayın bankacı meslekdaşımıza teşekkürlerimi belirtmek istiyorum. Öyle sanıyorum ki, benim meseleye teorik bakışından ziyade kendilerinin bu konudaki görüşlerinden büyük ölçüde istifade edeceğiz ve konuşmalarımın büyük kısmını da sayın bankacılarımızın görüşlerini dinledikten sonra yapmak istiyorum. Bununla beraber konuya giriş mahiyetinde olmak üzere bazı noktaları ortaya koymağa gayret edeceğim. Efendim, her bilim adamı hangi problemle uğraşırsa ülkenin en önemli probleminin o olduğunu sanır. Ben de 1960'ların başında Türkiye'nin finansal sistemi ve özellikle bankacılık sistemi üzerinde büyük ölçüde düşünmekte ve çalışmaktaydım. Ve o zamanki düşüncelerim o merkezdeydi ki; «Türkiye'deki bankacılık sistemini düzeltin, Türkiye ekonomisi düzelecektir». Hemen onun yanında şunu da ilâve edeyim; o zamanki çalışmalarım bana göstermekte idi ki, Türkiye bankacılığında çok önemli problemler çok aksayan taraflar var. Ve bunlar kesinlikle ilk ağızda düzeltilmesi gereken konulardır. Oysa, o yıllar benim için şimdi çok geride kaldı. Simdi, bana öyle geliyor ki, Türkiye bankacılığında çok önemli problemler olmakla beraber bunlar hiç de diğer müesseselerden daha problemlili kurumlar değil. Hatta diğer kurumları, ekonominin diğer kesimlerinin işleyişini birazcık daha yakından görme fırsatını edindikten sonra Türkiye bankacılığının diğer kurumlardan da daha iyi örgütlenmiş ve daha iyi çalışan kurumlar olduğu sonucuna da bir yerde geliyorum. Biraz önce belirttiğim gibi bir ülkenin finansal sisteminin o ülkenin yasantsısında, ekonomisinde son derecede önemi olduğuna hâlâ inanıyorum. Fakat eskisi gibi bu konularda fanatik düşüncelere sahip değilim. Yani «finansal sistemi düzeltin ülkedeki problemleri büyük ölçüde halledeceksiniz» şeklinde bir düşüncem yok. Bunu özellikle belirtiyorum.

Bununla birlikte hâlâ bir ülkenin mali sisteminin onun yasantsısında çok önemi olduğuna hiç kuşkusuz inanıyorum. Hâlâ Türkiye'nin özellikle ticaret bankacılığının — ticaret bankacılığı diyorum, mali kesimin diğer kurumları ticaret bankacılığı kadar önemli değil, bir yerde — hâlâ ülke ekonomisi bakımından son derecede önemli olduğu görüşündeyim.

DURAKBAŞA : Yatırım bankacılığı da var...

HATİBOĞLU : Yatırım bankacılığını hâlâ çok önemsiz görüyorum. Onun da tabii kendine göre bir yeri vardır, Türkiye ekonomisinde. Ticaret bankacılığının belki vermiş olduğu fonlar büyük ölçüde yatırım amacı ile kullanılır, ki öyledir. Türkiye'de başka çaresi yoktur, öyle olmak zaruretinde zaten. Ama ticaret ban-

kaçılığı derken, tabii ticaret bankalarını kastediyorum. Ticari krediyi katdetmiyorum. O anlamda...

DURAKBAŞA: Ama fiili durumu söylüyorsunuz. Yatırım - kalkınma bankacılığında bir boşluk var ise ona değinmiyorsunuz?..

HATİBOĞLU: Kanaatimca orada çok önemli boşluk olacağına ayrıca inanmıyorum. Ticaret bankacılığında hâlâ önemli problemlerin olduğu da bir vaktidir. Vaktiyle bu problemlere bakarken, hep sektör içinde meseleyi mütalâa ederdim ve 1960'ların başında bana en fazla çarpıcı gelen nokta şu idi: Bankacılık sistemi ortalama olarak % 5 oranında bir faiz ödüyordu. Yani vadesiz vadeli her çeşit mevduata ödenen faiz ortalama % 5 civarında idi. Buna karşılık bankacılık sisteminin Gider Vergisini çıkardıktan sonra kazanmış olduğu gelir (Buna faiz, komisyon, çeşitli hizmet gelirleri v.s. hepsi giriyor) ortalama % 15-16 civarındaydı. Bu parayı alanın maliyeti olarak düşünülmüş bir rakam değildir. Demek ki, bu mali sistem Türkiye'de % 5'den aldığı bir fonu % 15-16 ile satıyordu ve kârları % 1'den fazla değildi. Toplam mevduat üzerinden, sermaye üzerinden kastediyorum. Bundan şu sonuca varmıştım: Türkiye'de bankacılık sistemi son derece pahalı çalışan bir sistemdir. Bu konuda milletlerarası istatistikleri etüd etme fırsatını bulmuştum. Bu araştırma bana göstermişti ki, Türkiye bankacılığı dünyanın en pahalı çalışan bankacılık sistemi idi. Burada parantez içinde şu noktayı da belirtmeğe gayret edeyim: Genellikle bizim bankacılarımızın şu şekilde bir temayülü vardır. Derler ki, bir bankacılığın maliyeti onun vermiş olduğu faiz değildir. Ayrıca o mevduatı toplayabilmek için, o kredileri verebilmek için belirli bir masraf yaparlar. Onu da buna ilâve ettiğiniz takdirde zaten bunun maliyeti % 14'e gelir. Bizde bunu % 15'e ya da % 16'ya sattığımızı göre pahalı çalışan müessese değiliz. Burada tabii çok büyük yaklaşım farkı var. Aslında o dedikleri maliyet, paranın maliyeti değildir. O aslında bankacılık sisteminin çalışmasının maliyetidir. Siz o çalışma maliyetini % 20-30'a çıkarırsanız, yine % 5 verirsiniz % 20'den maliyet yaparsınız; bize paranın maliyeti % 25'dir diyebilirsiniz. Ve bankacılık hâlâ yüksek maliyetli çalışmıyor dersiniz. Bu nokta çok önemli. Bunu ilerde tartışacağız. Şimdi efendim buradan hareket ettikten sonra şu sonuçlara varmıştım, eski yıllarda. Hâlâ o sonuçların doğru olduğunu görüyorum. Bu seviyelerde pahalı çalışan bankacılık sisteminin milli ekonomi bakımından şu etkilerini görüyordum. Diyordum ki, bu kadar pahalı çalıştığına göre kredi maliyeti çok pahalı oluyor. Türkiye Ekonomisi çok pahalı bir kredi maliyeti ile karşı karşıya kalıyor. O bakımdan bu yüksek faiz maliyeti Türkiye ekonomisi bakımından büyük problemler ortaya çıkaracaktır, çıkaracaktır diyordum. 1960'larda problem öyle idi. O konuda bazı reel faiz hadleri hesapları yaptım. Çünkü o yıllar enflasyonist yıllar değildi. Ortalama enflasyon benim yazdığım yıllarda % 2-3'ler seviyesinde idi. Gerçekten o zamanlarda % 17-18 civarında bir faiz ödemesi pahalı oluyordu. Ama aynı şeyleri 1970'lerde kesinlikle söyleyemiyorum. Çünkü 70'lerde zaten enflasyon % 20 seviyelerine girmiş. Bankacılık sistemi eğer % 18 ile borç para veriyor ise, aksine borç para verdiği kimsese % 2 de prim veriyor demektir. O bakımdan bu söylediklerim 60'larda cari idi. Yalnız 60'larda bu konuları düşündükçe çok daha önemli bir sonuca gelmiştim. O sonuç da şu idi: Türkiye gibi bir ülkede bankacılık sisteminin temel fonksiyonu çeşitli faiz hadleri arasında bir denge kurmak şeklinde olmalıydı. Bundan şunu kastediyorum: o sistem içinde eğer bir bankacılık sistemi % 18-17 faiz haddi ile ikrazat yapabiliyorsa, o sistem içinde mevduatını değerlendirmek isteyen bir kişinin aynı seviyede bir faiz alması gerekmektedir. Bütün dünyada böyledir. Vadesiz mevduat üzerinden birçok ül-

kede faiz verilmez. Şimdi veriliyor ya ama genellikle verilmez. Ama vade yükseldikçe, bütün dünyadaki tatbikat bu, yüksek vade ile verilen paralarda faiz oranı ikrazat faizi oranını dahi aşabilir. Şimdi Türkiye bankacılığında kanaatimce, asıl tenkit edilecek nokta budur: Gerçi Türkiye bankacılığında bir yerde artık % 12 mevduat faizi verilmesi söz konusudur. Ama bu oran ile sağlanan mevduat son derecede küçüktür. Aslında en yüksek faizi bugün % 9 olarak görüyoruz % 9 oranında faiz verilen mevduat toplam mevduatın % 30'u civarındadır. Buna karşılık maliyet % 17-18 civarında olabilir.

DURAKBAŞA: Sayın Hatiboğlu ikraz faizinin yüksek olması ekonominin gelişmesini önüyor anlamını çıkaracak olursak konuşmanızdan...

HATİBOĞLU: 1960'larda...

DURAKBAŞA: Sizin şöyle bir görüşünüz var: «Türkiye'de faiz yapısı bozuktur. Bunun da temel nedeni borç para arz ve talebi serbest rekâbete açılmamıştır; serbest bırakılmamıştır» diyorsunuz. Oysa serbest bırakılırsa acaba ikraz faizleri daha çok artmayacak mı? Mevduata olan talep de artacak, ama borç talebi nasıl olsa yüksek olacağından mevduata ödenen faiz ile krediye ödenen faiz arasında yine büyük fark kalabilecektir. Kredi talebi fazla olunca kredi faizleri de yüksek teşekkül etmeyecek mi? O zaman ekonominin gelişmesi açısından bu bir sakınca doğurmayacak mı?

HATİBOĞLU: Kesinlikle olmayacaktır. Çünkü Türkiye'de ikraz faizlerinin yüksek olmasına karşılık mevduat faizlerinin düşük olmasının sebebi bankacılık maliyetinin yüksek olmasıdır. Serbest bırakıldığı takdirde, bankaları diyelim ki, 3-5 yıl gibi geçici bir derveye serbest bırakınız, bu taktirde bankalar mevduat faizini yükselteceklerdir. Şöyle bir faraziye yaptınız: maliyetler de aynı kalacağı için... Kesinlikle bu olmayacaktır. Çünkü bankaların faaliyet masraflarının bu kadar yüksek olmasının sebebi bir tarafta mevduat faizini çok düşük tutmuşsunuz, öbür tarafta ikraz faizini belirli oranda arttırabiliyorsunuz. Bu furyadan istifade edebilmek için bankalar şube açmak, verimliliğe dikkat etmek, çeşitli reklâmlar yapmak, bazı masraflarını çok yüksek seviyelerde tutmak gibi yollara gitmekte sakınca görmüyorlar. Türkiye'deki bankacılık sistemi ders kitaplarında örnek gösterilecek kadar oligopol piyasasıdır. Oligopol piyasasında gördüğümüz en önemli hadise budur: çalışma masraflarını bizzat müessesenin kendisi tayin eder. İngilizlerin, Amerikalıların bir tabiri vardır. Price determined yani fiyatın tayin ettiği ve price determining yani fiyatı tayin eden masraflar diye. Türkiye bankacılığının oligopolcu bir rejimde masraflarını fiyatların belirlediği maliyetler değil, tersine, öyle yüksek bir maliyet yapma olanağı var ki, fiyatları masraflar tayin ediyor. Bu sebeple ikisi arasında fark büyük oluyor. Şunu belirtmek istiyorum: bir ekonominin mali sistemi ne kadar gelişirse, ne kadar genişlerse o ülkede faiz oranlarının bünyesi, çeşitli faiz hadleri arasındaki ilişki o kadar rasyonel, mantiki hale gelir. Bu bakımdan Türkiye bankacılığında çok önemli problemler olduğunu sanıyorum. Son zamanlardaki enflasyonla beraber DÇM v.s. çeşitli tatbikat da, bu konuda, bankaların çok rahatlıkla büyük masraflara katlanmasına olanak verdi. Mevduat faiz haddi bir ara serbest bırakıldı, bankalar oturdular % 12'den daha fazla faiz vermeyelim dediler. Oysa, meselâ Türkiye'de % 20 oranında faiz verme imkânı olsaydı, durum tamamen değişecekti. Bunun dünyada tatbikatı var. Güney Kore'de, İsrail'de, bazı Güney Amerika memleketlerinde yapmışlar. Öyle yüksek mevduat faizlerine müsaade etmişler ki, birara Güney Kore'de mevduat faizleri % 100 oranına çıkmış ve dolayısıyla bankacılık sistemi çok daha fazla derlemiş, toplamış, düzen vermiş kendisine. Ayrıca yüksek faiz hadleri

de bir taraftan tasarrufu teşvik etmiş, öbür taraftan yapılan tasarrufların gayrimenkul gibi son derecede verimsiz yatırımlara gitmesine engel olmuş. Türkiye'de ise içinde bulunduğumuz enflasyonist ortam, her gün problemi kötüleştiriyor. Eğer Türkiye'de DÇM olmasaydı, son yıllarda, bankacıların ne yapacaklarını ben merak ederdim. Çünkü bir parça parası olan kimse artık bilinçleniyor. Bankada vadeli mevduat olarak para saklamanın anlamı kalmadı. Hep reel faizler menfi çalışmaya başlıyor. Şu anda paranız varsa, birazcık da düşünebiliyorsanız, onu mevduat olarak bankada uzun zaman saklamanın hiçbir anlamı yok. Ne yapacaksınız? İster istemez bununla altın alacaksınız. Eğer paranız bir parça fazla ise gayrimenkul alacaksınız. Her zaman söylerim, Türkiye'de gayrimenkul fiyatları, normal enflasyon fiyatlarından bir misli daha fazla artmış, meselâ 1970-76 arasında fiyatlar % 100 oranında artmış, 100 iken 200 olmuş. Gayrimenkul fiyatları ise 100 iken 400 olmuş. Bunun anlamı nedir? Tabii bütün tasarruf gayrimenkule gidiyor. İştâ bankacılık sistemi bu arada kendini bir yandan DÇM ile kurtarmış, ilâve fonlar temin etmiş. Öte yandan Türkiye'de onu da tesbit ettik. Para miktarı hangi oranda artarsa banka mevduatı da aynı oranda artıyor. Artan enflasyon oranları bankacıların çok rahatlıkla yaşayabilmeleri, önemli masraflar yapabilmeleri, önemli yatırımlar yapabilmeleri sonucunu da ortaya çıkarmıştır.

DURAKBAŞA : Sayın Hatiboğlu, faize karşı mevduat hassas diyorsunuz, anladığımı kadarıyla... öyle mi?

HATİBOĞLU : Evet, elimizde bu konuda bazı tecrübeler var. Vadeli mevduat faizleri birara % 7 idi. Daha sonra 1974 yılında % 9'a çıkarıldı. Birden bire baktık vadeli mevduatın toplam mevduata oranı % 20 den % 30'a çıkıverdi. O bakımdan kesinlikle hassas. Ama şimdi artık % 9 da anlamsız hale geldi. Kanaatim odur ki, önümüzdeki yıllarda enflasyon bu seviyelerde devam edecek ve vadeli mevduatın faiz oranı % 9 da kalacak ise, gittikçe azalmak durumunda olacak. Hiçbir kimsenin mevduat tutmasında fayda yok. Yalnız şu meseleyi bir kere daha belirtirim, Türkiye'de mühim olan mesele faiz haddinin mutlak yüksekliği değil, bir yerde. Türkiye'de daha mühim olan mesele, çeşitli faiz hadleri arasındaki ilişki. Yani mevduat faiz haddi ile ikrazat faiz haddi, mevduat faiz haddinin çeşitli vadeleri arasındaki ilişki; mevduat faiz haddi ile tahvil faiz haddi arasındaki ilişki. Hisse senetlerinin değer kazanmalarını da hesaba katmak süretiyle toplam getirisi ve gayrimenkulün getirisi. 8-10 tane faiz haddi düşünecek olursanız, 8-10 faiz haddinin aralarındaki ilişki mutlak yükseklikten daha önemli olabiliyor. Ama bu konu son derecede geniş.

AYSAN : Politika olarak Türkiye'de faiz hadlerinin serbest bırakılmasını öneriyorsunuz. Biz alışmışız, piyasaya baktığımızda pekçok faiz haddi görüyoruz. Hepsini mi serbest bırakılacak, reeskont haddi ne olacak? Onu bir tanımlar mısınız? İkincisi faiz hadlerini serbest bıraktıktan sonra enflasyon durdu, Bankacılık sistemine ne olur?

HATİBOĞLU : Faiz hadlerinin bugünden yarına serbeste çıkarılması çok büyük problemler ortaya çıkarır. Ama bunu bir ilke olarak kabul etmek ve belirli bir süre içinde faiz hadlerini serbest bırakmak icap edecektir. Tabii serbest bırakmanın anlamı demin söylediğime geliyor. Siz de temas ettiniz. Çeşitli faiz hadleri arasında rasyonel, mantıklı bir ilişki meydana gelmesini düşünüyoruz. Onlardan bir tanesi de reeskont faiz haddidir. Bugün Türkiye'de reeskont faiz haddinin ekonomik anlamı hemen hemen hiç yoktur. Türkiye'deki reeskont haddi daha ziyade selektif bir tedbirdir. Fiyat tedbirî değil de miktar tedbiridir. Bankalar

kede faiz verilmez. Şimdi veriliyor ya ama genellikle verilmez. Ama vade yükseldikçe, bütün dünyadaki tatbikat bu, yüksek vade ile verilen paralarda faiz oranı ikrazat faizli oranını dahi aşabilir. Şimdi Türkiye bankacılığında kanaatimce, asıl tenkit edilecek nokta budur: Gerçi Türkiye bankacılığında bir yerde artık % 12 mevduat faizi verilmesi söz konusudur. Ama bu oran ile sağlanan mevduat son derecede küçüktür. Aslında en yüksek faizi bugün % 9 olarak görüyoruz % 9 oranında faiz verilen mevduat toplam mevduatın % 30'u civarındadır. Buna karşılık maliyet % 17-18 civarında olabilir.

DURAKBAŞA: Sayın Hatiboğlu ikraz faizinin yüksek olması ekonominin gelişmesini önüyor anlamını çıkaracak olursak konuşmanızdan...

HATİBOĞLU: 1960'larda...

DURAKBAŞA: Sizin şöyle bir görüşünüz var: «Türkiye'de faiz yapısı bozuktur. Bunun da temel nedeni borç para arz ve talebi serbest rekabete açılmamıştır; serbest bırakılmamıştır» diyorsunuz. Oysa serbest bırakılırsa acaba ikraz faizleri daha çok artmayacak mı? Mevduata olan talep de artacak, ama borç talebi nasıl olsa yüksek olacağından mevduata ödenen faiz ile krediye ödenen faiz arasında yine büyük fark kalabilecek. Kredi talebi fazla olunca kredi faizleri de yüksek teşekkül etmeyecek mi? O zaman ekonominin gelişmesi açısından bu bir sakınca doğurmayacak mı?

HATİBOĞLU: Kesinlikle olmayacaktır. Çünkü Türkiye'de ikraz faizlerinin yüksek olmasına karşılık mevduat faizlerinin düşük olmasının sebebi bankacılık maliyetinin yüksek olmasıdır. Serbest bırakıldığı takdirde, bankaları diyelim ki, 3-5 yıl gibi geçici bir devrede serbest bırakınız, bu taktirde bankalar mevduat faizini yükselteceklerdir. Şöyle bir faraziye yaptınız: maliyetler de aynı kalacağı için... Kesinlikle bu olmayacaktır. Çünkü bankaların faaliyet masraflarının bu kadar yüksek olmasının sebebi bir tarafta mevduat faizini çok düşük tutmuşsunuz, öbür tarafta ikraz faizini belirli oranda arttırabiliyorsunuz. Bu furyadan istifade edebilmek için bankalar şube açmak, verimliliğe dikkat etmemek, çeşitli reklamlar yapmak, bazı masraflarını çok yüksek seviyelerde tutmak gibi yollara gitmekte sakınca görmüyorlar. Türkiye'deki bankacılık sistemi ders kitaplarında örnek gösterilecek kadar oligopol piyasasıdır. Oligopol piyasasında gördüğümüz en önemli hadise budur: çalışma masraflarını bizzat müessesenin kendisi tayin eder. İngilizlerin, Amerikalıların bir tabiri vardır. Price determined yani fiyatın tayin ettiği ve price determining yani fiyatı tayin eden masraflar diye. Türkiye bankacılığının oligopolcu bir rejimde masraflarını fiyatların belirlediği maliyetler değil, tersine, öyle yüksek bir maliyet yapma olanağı var ki, fiyatları masraflar tayin ediyor. Bu sebeple ikisi arasında fark büyük oluyor. Şunu belirtmek istiyorum: bir ekonominin mali sistemi ne kadar gelişirse, ne kadar genişlerse o ülkede faiz oranlarının bünyesi, çeşitli faiz hadleri arasındaki ilişki o kadar rasyonel, mantıklı hale gelir. Bu bakımdan Türkiye bankacılığında çok önemli problemler olduğunu sanıyorum. Son zamanlardaki enflasyonla beraber DÇM v.s. çeşitli tatbikat da, bu konuda, bankaların çok rahatlıkla büyük masraflara katlanmasına olanak verdi. Mevduat faiz haddi bir ara serbest bırakıldı, bankalar oturdular % 12'den daha fazla faiz vermeyelim dediler. Oysa, meselâ Türkiye'de % 20 oranında faiz verme imkânı olsaydı, durum tamamen değişecekti. Bunun dünyada tatbikatı var. Güney Kore'de, İsrail'de, bazı Güney Amerika memleketlerinde yapmışlar. Öyle yüksek mevduat faizlerine müsaade etmişler ki, birara Güney Kore'de mevduat faizleri % 100 oranına çıkmış ve dolayısıyla bankacılık sistemi çok daha fazla derlemiş, toplamış, düzen vermiş kendisine. Ayrıca yüksek faiz hadleri

de bir taraftan tasarrufu teşvik etmiş, öbür taraftan yapılan tasarrufların gayrimenkul gibi son derecede verimsiz yatırımlara gitmesine engel olmuş. Türkiye'de ise içinde bulunduğumuz enflasyonist ortam, her gün problemi kötüleştiriyor. Eğer Türkiye'de DÇM olmasaydı, son yıllarda, bankacıların ne yapacaklarını ben merak ederdim. Çünkü bir parça parası olan kimse artık bilinçleniyor. Bankada vadeî mevduat olarak para saklamanın anlamı kalmadı. Hep reel faizler menfi çalışmaya başlıyor. Şu anda paranız varsa, birazcık da düşünebiliyorsanız, onu mevduat olarak bankada uzun zaman saklamanın hiçbir anlamı yok. Ne yapacaksınız? İster istemez bununla altın alacaksınız. Eğer paranız bir parça fazla ise gayrimenkul alacaksınız. Her zaman söylerim, Türkiye'de gayrimenkul fiyatları, normal enflasyon fiyatlarından bir misli daha fazla artmış, meselâ 1970-76 arasında fiyatlar % 100 oranında artmış, 100 iken 200 olmuş. Gayrimenkul fiyatları ise 100 iken 400 olmuş. Bunun anlamı nedir? Tabii bütün tasarruf gayrimenkule gidiyor. İştâ bankacılık sistemi bu arada kendini bir yandan DÇM ile kurtarmış, ilâve fonlar temin etmiş. Öte yandan Türkiye'de onu da tesbit ettik. Para miktarı hangi oranda artarsa banka mevduatı da aynı oranda artıyor. Artan enflasyon oranları bankacıların çok rahatlıkla yaşayabilmeleri, önemli masraflar yapabilmeleri, önemli yatırımlar yapabilmeleri sonucunu da ortaya çıkarmıştır.

DURAKBAŞA : Sayın Hatiboğlu, faize karşı mevduat hassas diyorsunuz, adladığım kadarıyla... öyle mi?

HATİBOĞLU : Evet, elimizde bu konuda bazı tecrübeler var. Vadeli mevduat faizleri birara % 7 idi. Daha sonra 1974 yılında % 9'a çıkarıldı. Birden bire baktık vadeli mevduatın toplam mevduata oranı % 20 den % 30'a çıkıverdi. O bakımdan kesinlikle hassas. Ama şimdi artık % 9 da anlamsız hale geldi. Kanaatim odur ki, önümüzdeki yıllarda enflasyon bu seviyelerde devam edecek ve vadeli mevduatın faiz oranı % 9 da kalacak ise, gittikçe azalmak durumunda olacak. Hiçbir kimsenin mevduat tutmasında fayda yok. Yalnız şu meseleyi bir kere daha belirteyim. Türkiye'de mühim olan mesele faiz haddinin mutlak yüksekliği değil, bir yerde. Türkiye'de daha mühim olan mesele, çeşitli faiz hadleri arasındaki ilişki. Yani mevduat faiz haddi ile ikrazat faiz haddi, mevduat faiz haddinin çeşitli vadeleri arasındaki ilişki; mevduat faiz haddi ile tahvil faiz haddi arasındaki ilişki. Hisse senetlerinin değer kazanmalarını da hesaba katmak suretiyle toplam getirisi ve gayrimenkulün getirisi. 8-10 tane faiz haddi düşüncecek olursanız, 8-10 faiz haddinin aralarındaki ilişki mutlak yükseklikten daha önemli olabiliyor. Ama bu konu son derecede geniş.

AYSAN : Politika olarak Türkiye'de faiz hadlerinin serbest bırakılmasını öneriyorsunuz. Biz almışımız, piyasaya baktığımızda pekçok faiz haddi görüyoruz. Hepsini mi serbest bırakılacak, reeskont haddi ne olacak? Onu bir tanımlar mısınız? İkincisi faiz hadlerini serbest bıraktıktan sonra enflasyon durdu, Bankacılık sistemine ne olur?

HATİBOĞLU : Faiz hadlerinin bugünden yarına serbeste çıkarılması çok büyük problemler ortaya çıkarır. Ama bunu bir ilke olarak kabul etmek ve belirli bir süre içinde faiz hadlerini serbest bırakmak icap edecektir. Tabii serbest bırakmanın anlamı demin söylediğime geliyor. Siz de temas ettiniz. Çeşitli faiz hadleri arasında rasyonel, mantıki bir ilişki meydana gelmesini düşünüyoruz. Onlardan bir tanesi de reeskont faiz haddidir. Bugün Türkiye'de reeskont faiz haddinin ekonomik anlamı hemen hemen hiç yoktur. Türkiye'deki reeskont haddi daha ziyade selektif bir tedbirdir. Fiyat tedbiri değil de miktar tedbiridir. Bankalar

istedikleri kadar Merkez Bankasından reeskont alamazlar. Oysa, reeskontun anlamı, her yerde bir miktar limitler olsa da, bankacılık sisteminin imkân sağlamasında bir ölçüde serbestlik anlamıdır. Meselâ İngiltere'deki iskonto evleri, Amerika'daki Federal Reserve Bank'ların tatbik ettikleri iskonto... Bu miktar limitinden çok fiyat limitidir. Şunu söylemek istiyorum: faiz haddinin fiyat olarak Türkiye'de anlamı kalmamıştır. Faiz haddi artık Türkiye'de hiçbir şekilde fiyat değildir. Oysa Türkiye ekonomisinin ihtiyacı şu anda büyük ölçüde fiyata hassas bir ekonomi meydana getirmektir. Faiz haddi fiyatlar arasında ekmeğin fiyatından da, elbisenin fiyatından da, herşeyin fiyatından daha mühim. Bu fiyatı bir kalemde ortadan kaldırılırsınız. Ve bu fiyatı işlettiğiniz zaman tek taraflı işletmeyeceksiniz. İkrasatta bankalar bir oranda işletebiliyorlar, tabii imkânları nisbetinde yüksek faiz haddi alabiliyorlar. Oysa tersine o fiyatı mevduat için isteyeceksiniz. O fiyatı tahvil için... Demin bir sorudunuz. Türkiye faiz haddine hassas mıdır dediniz? % 13'den çok zor tahvil satabiliyorlardı özel şirketler. Tahvil faiz oranı % 18'e çıkınca birden bire çok önemli tahvil ortaya çıktı. Şimdi % 18'de bir yerde anlamını kaybetmek üzere. Bakılırsınız bankerler % 21-22 vermek suretiyle tahvil satma olanağında. Tahvil faizlerinin % 13 den % 21-22 lere yükselmesinin ne miktarda tasarrufu bu yöne kaydıracağı da buna bir misal teşkil etmektedir.

DURAKBAŞA : Sayın Hatiboğlu, likidite'nin kullanımında tercihte acaba ikramiyeler, tanınan bir menfaat olarak bir etki yapar mı?

HATİBOĞLU : Ben şahsen başındanberi ikramiyelerin önemine inanmadım. Şu bakımdan inanmadım. Türkiye'de ikramiyeciliğin mevduat celbetme bakımından belki faydaları olmuştur. Şimdi yapsanız gene bir miktar olabilir. Şu var ki, ikramiyelerin banka masraflarını artırmak, şube sayısını artırmak, banka maliyetini artırmak bakımından o derecede kötü sonuçları olmuştur ki, ben ikramiyeciliğin kesinlikle aleyhindeyim.

DURAKBAŞA : Dedik ki, faiz mudie tanınan menfaat, imkân olarak bir etki yapıyor. Ama ikramiye de bir menfaat, imkân... Ne ölçüde faydası olabilir. Meselâ Bankaya yüklediği nispi külfet ölçüsünde mi? Nazari olarak diyelim ki; şu kadar Türkiye bankacılığı ikramiye veriyor; bunu mevduata oranlarsak, diyelim % nisbetini bulduk, mevduat faiz haddinin bu ölçüde yüksek olması nispetinde mi etkili olur?

HATİBOĞLU : Belki, daha fazla etki yapar, ama, o ikramiyeleri verdiğiniz takdirde maliyetlere de % 2-3 oranında ilâve yaparsınız. Bir sokakta beş tane banka şubesi açmak fazla sayıda personel kullanmak, yüksek reklam masrafları gibi, başka maliyetleri de var ikramiyenin, onları da hesaba kattığınız takdirde maliyeti hayli yükselir. Yalnız şunu özellikle belirtmek istiyorum. Bu nokta kanatımcı çok önemli. İkramiye uygulamasından doğan daha önemli bir sakınca var. Bugün Türkiye'nin bankacılık sisteminden yapılması gereken şey, çeşitli faiz hadleri arasında mantıklı bir ilişki kurulması. İkramiye ise bunun kurulmasına katılan müsaade etmez; bozar onu...

DURAKBAŞA : Diyorsunuz ki, bankacılık sistemine rakamsal maliyetinin karşılığı olan faiz ölçüsünde ya da ondan fazla ölçüde mevduat celbine etkili olsa bile, o kadar büyük yan zararları var ki; ikramiyenin üzerinde durmağa değmez. O bakımdan ben işin temeline karşıyım diyorsunuz. Böyle mi özetleyebiliriz?

HATİBOĞLU : Evet, öyle...

DURAKBAŞA : Peki, teşekkür ederim. Sayın Güpgüpoğlu acaba sizin görüşlerinizi alabilir miyim?

GÜPGÜPOĞLU : Teşekkür ederim. Uygun görürseniz ben önce daha ziyade

ticaret banhacıdığımızın genel görünümü, sistemin dar boğazları, sorunların şöyle satırbaşları itibariyle dokunmak istiyorum. Hepimizin bildiği gibi gene olarak bankacılık sektörü, bu arada özellikle ticaret bankacılığı ekonomimizin çok dinamik, canlı, hareketli bir bölümüdür. Hizmet binaları, şubeleri, yatırımları, reklamları, herşeyiyle ülkede hergün, her saat sesini duyurmaktadır. Bunlar artık ekonomimizin ayrılmaz birimleri olmuşlardır. Vaktiyle hepimiz hatırlarız daha 20-25 yıl önce bir resmi daireye girer gibi bankaların kapısından çekinerek girilirdi. Oysa şimdi bankalar tam anlamıyla halkın ayağına gitmiş bulunuyorlar. Bu arada Sayın Hatiboğlu'nun da belirttiği gibi bizim ticaret bankacılığımızda kayda değer bir husus da yatırım bankacılığında mevcut boşluğu ticaret bankalarının doldurmasıdır. Ancak biraz evvel belirttiğim gibi bu hızlı gelişme ve dinamizmin hemen yanı başında ticaret bankacılığımızın çeşitli sorunları ve dar boğazları bulunduğu da bir gerçektir. Şöyle bir genel açıdan bakarsak; bunları mevzuattan, bünyeden ve idari sebeplerle doğan sorunlar olarak sıralamak mümkündür. Herşeyden önce 1958 yılı koşullarına göre hazırlanmış olan Bankalar Kanunu bankacılık sistemimizdeki hızlı gelişme nedeniyle 20 yıla yakın sürede değişen şartlara cevap veremez durumdadır. Buna bir kaç örnek vermek mümkün: Bir kere mevduat kabul haddi dediğimiz kanununun 28. maddesindeki özkaynakların en çok 15 mislini geçen mevduata % 50 kanuni karşılık yatırmak zorunluluğu, bugün ticaret bankalarını çok sıkılmaktadır. Aslında bunda bir çelişki de var. Bir yandan Merkez Bankası size çeşitli krediler veriyor, öte yandan siz bu duruma girmiş olan bankalarda mevduatın % 50'sini tutup Merkez Bankasında hapis ediyorsunuz. Diğer bir husus; ticaret bankalarının teşkilatı, organları ile ilgili. Ben şahsen bunu çok önemli bir eksiklik olarak görüyorum. Biliyorsunuz kanuna göre bankalarda en yetkili organ olarak idare meclisi vardır. Ondan sonra bir de idare komitesi mevcut. Ana görevi ve yetkisi kredi konularıyla sınırlı bu idare komitesinin. Bankanın işi kredi vermekten ibaret değil ki... Mevduat politikası, örgütlenme, kârlılık, verimlilik çalışmaları, personel politikası, umum müdürlükle idare meclisi arasında koordinasyon, bankanın fiilen yönetimiyle ilgili bütün hususlar için bir heyet, komite olması lâzım. Ticaret bankaları bugün çok büyümüştür. 20-30-40 milyarlık mevduat... Bir o kadar plâsman, 500'ü geçip 1000'e doğru giden şubeler. 10 binleri geçen personeli ile, çeşitli iştirakleri ile bankaları bu kanunun çıktığı 1958 yılında olduğu gibi bir umum müdürlük, bir kredi komitesi ve bir idare meclisi ile sağlıklı bir şekilde yönetmeğe imkân yoktur. Kanımca, daha geniş yetkilerle donatılmış bir idare komitesi şarttır. Gerçi kanunda buna engel hüküm yok ama takdir ederseniz ki, diğer organlar kanunla kurulmuş olduğu için, sizin tanıdığınız yetki ve sorumluluklar biraz askıda kalacaktır. Diğer bir nokta, Bankalar Birliğine yeni bir hüviyet verilerek Bankalar Sisteminde daha etkili kılınması gerektiği kanısındayım. Yine mevzuatla ilgili olarak Ticaret Bankalarının kanuni bir zorlukları daha var. Bu da önemli bence ve halen büsbütün güncellik kazanmış durumda. Biliyorsunuz, Sayın Hatiboğlu'nun da belirttiği gibi mevduat halen iç tasarruflarla gereğince artmıyor. DÇM kurtarıyor. Tasarruf mevduatı faizlerinin 500 liradan fazlasını vergiye tabi tutulması bugün büyük bir handikaptır. Hele şimdi mevduat ikramiyeleri de kalkmış olduğu için konu daha fazla önem kazanmış durumdadır. Bu nedenle bugünkü para değeri karşısında 500 liralık muafiyet haddinin yükseltilmesi, hatta mümkünse kaldırılması icap ediyor. Mevzuat konusunda bir başka husus da şu: Bankalar arası mevduattan Gider Vergisi alınması sorunu halen çözümlenmemiş vaziyettedir. Yine menkul kıymet alım satımlarında Bankaların Gider Vergisi ödemeğe mecbur olmaları da bildiğimiz bankerlik müesseselerine göre bankalar için bir handikap teşkil etmektedir. Bün-

istedikleri kadar Merkez Bankasından reeskont alamazlar. Oysa, reeskontun anlamı, her yerde bir miktar limitler olsa da, bankacılık sisteminin imkân sağlamasında bir ölçüde serbestlik anlamıdır. Meselâ İngiltere'deki iskonto evleri, Amerika'daki Federal Reserve Bank'ların tatbik ettikleri iskonto... Bu miktar limitinden çok fiyat limitidir. Şunu söylemek istiyorum: faiz haddinin fiyat olarak Türkiye'de anlamı kalmamıştır. Faiz haddi artık Türkiye'de hiçbir şekilde fiyat değildir. Oysa Türkiye ekonomisinin ihtiyacı şu anda büyük ölçüde fiyata hassas bir ekonomi meydana getirmektedir. Faiz haddi fiyatlar arasında ekmeğin fiyatından da, elbisenin fiyatından da, herşeyin fiyatından daha mühim. Bu fiyatı bir kalemde ortadan kaldırılıyorsunuz. Ve bu fiyatı işlettiğiniz zaman tek taraflı işletmeyeceksiniz. İkrasatta bankalar bir oranda işletilebilirler, tabii İmkânları nisbetinde yüksek faiz haddi alabiliyorlar, Oysa tersine o fiyatı mevduat için isteyeceksiniz. O fiyatı tahvil için... Demin bir sorunuzdu. Türkiye faiz haddine hassas mıdır dediniz? % 13'den çok zor tahvil satabiliyorlardı özel şirketler. Tahvil faiz oranı % 18'e çıkınca birden bire çok önemli tahvil ortaya çıktı. Şimdi % 18'de bir yerde anlamını kaybetmek üzere. Bakılıyorsunuz bankerler % 21-22 vermek suretiyle tahvil satma olanağında. Tahvil faizlerinin % 13 den % 21-22 lere yükselmesinin ne miktarda tasarrufu bu yöne kaydıracağı da buna bir misal teşkil etmektedir.

DURAKBAŞA : Sayın Hatiboğlu, likidite'nin kullanımında tercihde acaba ikramiyeler, tanınan bir menfaat olarak bir etki yapar mı?

HATİBOĞLU : Ben şahsen başındanberi ikramiyelerin önemine inanmadım. Şu bakımdan inanmadım. Türkiye'de ikramiyeciliğin mevduat celbetme bakımından belki faydaları olmuştur. Şimdi yapsanız gene bir miktar olabilir. Şu var ki, ikramiyelerin banka masraflarını artırmak, şube sayısını artırmak, banka maliyetini artırmak bakımından o derecede kötü sonuçları olmuştur ki, ben ikramiyeciliğin kesinlikle aleyhindeyim.

DURAKBAŞA : Dedik ki, faiz mudie tanınan menfaat, imkân olarak bir etki yapıyor. Ama ikramiye de bir menfaat, imkân... Ne ölçüde faydası olabilir. Meselâ Bankaya yüklediği nispi külfet ölçüsünde mi? Nazari olarak diyelim ki; şu kadar Türkiye bankacılığı ikramiye veriyor; bunu mevduata oranlarsak, diyelim % nisbetini bulduk, mevduat faiz haddinin bu ölçüde yüksek olması nispetinde mi etkili olur?

HATİBOĞLU : Belki, daha fazla etki yapar, ama, o ikramiyeleri verdiğiniz takdirde maliyetlere de % 2-3 oranında ilâve yaparsınız. Bir sokakta beş tane banka şubesi açmak fazla sayıda personel kullanmak, yüksek reklam masrafları gibi, başka maliyetleri de var ikramiyenin, onları da hesaba kattığınız takdirde maliyeti hayli yükselir. Yalnız şunu özellikle belirtmek istiyorum. Bu nokta kanatımca çok önemli. İkramiye uygulamasından doğan daha önemli bir sakınca var. Bugün Türkiye'nin bankacılık sisteminde yapılması gereken şey, çeşitli faiz hadleri arasında mantıklı bir ilişki kurulması. İkramiye ise bunun kurulmasına katıyen müsaade etmez; bozar onu...

DURAKBAŞA : Diyorsunuz ki, bankacılık sistemine rakamsal maliyetinin karşılığı olan faiz ölçüsünde ya da ondan fazla ölçüde mevduat celbine etkili olsa bile, o kadar büyük yan zararları var ki; ikramiyenin üzerinde durmağa değmez. O bakımdan ben için temeline karşıyım diyorsunuz. Böyle mi özetleyebiliriz?

HATİBOĞLU : Evet, öyle...

DURAKBAŞA : Peki, teşekkür ederim. Sayın Güpgüpoğlu acaba sizin görüşlerinizi alabilir miyim?

GÜPGÜPOĞLU : Teşekkür ederim. Uygun görürseniz ben önce daha ziyade

ticaret bankacığımızın genel görünümü, sistemin dar boğazları, sorunların şöyle satırbaşları itibarıyla dokunmak istiyorum. Hepimizin bildiği gibi gene olarak bankacılık sektörü, bu arada özellikle ticaret bankacılığı ekonomimizin çok dinamik, canlı, hareketli bir bölümüdür. Hizmet binaları, şubeleri, yatırımları, reklamları, herşeyiyle ülkede hergün, her saat sesini duyurmaktadır. Bununla birlikte artık ekonomimizin ayrılmaz birimleri olmuşlardır. Vaktiyle hepimiz hatırlarız daha 20-25 yıl önce bir resmi daireye girer gibi bankaların kapısından çekinerek girilirdi. Oysa şimdi bankalar tam anlamıyla halkın ayağına gitmiş bulunuyorlar. Bu arada Sayın Hatiboğlu'nun da belirttiği gibi bizim ticaret bankacığımızda da kayda değer bir husus da yatırım bankacılığında mevcut boşluğu ticaret bankalarının doldurmasıdır. Ancak biraz evvel belirttiğim gibi bu hızlı gelişme ve dinamizmin hemen yanı başında ticaret bankacılığımızın çeşitli sorunları ve dar boğazları bulunduğu da bir gerçektir. Şöyle bir genel açıdan bakarsak; bunları mevzuattan, bünyeden ve idari sebeplerle doğan sorunlar olarak sıralamak mümkündür. Herşeyden önce 1958 yılı koşullarına göre hazırlanmış olan Bankalar Kanunu bankacılık sistemimizdeki hızlı gelişme nedeniyle 20 yıla yakın sürede değişen şartlara cevap veremez durumdadır. Buna bir kaç örnek vermek mümkün: Bir kere mevduat kabul haddi dediğimiz kanunun 28. maddesindeki öz kaynakların en çok 15 mislini geçen mevduata % 50 kanuni karşılık yatırmak zorunluluğu, bugün ticaret bankalarını çok sıkılmaktadır. Aslında bunda bir çelişki de var. Bir yandan Merkez Bankası size çeşitli krediler veriyor, öte yandan siz bu duruma girmiş olan bankalarda mevduatın % 50'sini tutup Merkez Bankasında hapis ediyorsunuz. Diğer bir husus; ticaret bankalarının teşkilâtı, organları ile ilgili. Ben şahsen bunu çok önemli bir eksiklik olarak görüyorum. Biliyorsunuz kanuna göre bankalarda en yetkili organ olarak idare meclisi var. Ondan sonra bir de idare komitesi mevcut. Ana görevi ve yetkisi kredi konularıyla sınırlı bu idare komitesinin. Bankanın işi kredi vermekten ibaret değil ki... Mevduat politikası, örgütlenme, kârlılık, verimlilik çalışmaları, personel politikası, umum müdürlükle idare meclisi arasında koordinasyon, bankanın fiilen yönetimiyle ilgili bütün hususlar için bir heyet, komite olması lâzım. Ticaret bankaları bugün çok büyümüştür. 20-30-40 milyarlık mevduat... Bir o kadar plâsman, 500'ü geçip 1000'e doğru giden şubeler. 10 binleri geçen personeli ile, çeşitli iştirakleri ile bankaları bu kanunun çıktığı 1958 yılında olduğu gibi bir umum müdürlük, bir kredi komitesi ve bir idare meclisi ile sağlıklı bir şekilde yönetmeğe imkân yoktur. Kanımca, daha geniş yetkilerle donatılmış bir idare komitesi şarttır. Gerçi kanunda buna engel hüküm yok ama takdir ederseniz ki, diğer organlar kanunla kurulmuş olduğu için, sizin tanıdığınız yetki ve sorumluluklar biraz askıda kalacaktır. Diğer bir nokta, Bankalar Birliğine yeni bir hüviyet verilerek Bankalar Sisteminde daha etkili kılınması gerektiği kanısındayım. Yine mevzuatla ilgili olarak Ticaret Bankalarının kanuni bir zorlukları daha var. Bu da önemli bence ve halen büsbütün güncellik kazanmış durumda. Biliyorsunuz, Sayın Hatiboğlu'nun da belirttiği gibi mevduat halen iç tasarruflarla gereğince artmıyor. DÇM kurtarıyor. Tasarruf mevduatı faizlerinin 500 liradan fazlasının vergiye tabi tutulması bugün büyük bir handikaptır. Hele şimdi mevduat ikramiyeleri de kalkmış olduğu için konu daha fazla önem kazanmış durumdadır. Bu nedenle bugünkü para değeri karşısında 500 liralık muafiyet haddinin yükseltilmesi, hatta mümkünse kaldırılması icap ediyor. Mevzuat konusunda bir başka husus da şu: Bankalar arası mevduattan Gider Vergisi alınması sorunu halen çözümlenmemiş vaziyettedir. Yine menkul kıymet alım satımlarında Bankaların Gider Vergisi ödemeğe mecbur olmaları da bildiğimiz bankerlik müesseselerine göre bankalar için bir handikap teşkil etmektedir. Bün-

yesel sorunlara gellnce; bunlar arasında önemli gördüğüm bir husus şu oluyor: Yatırımların ve bunun sonucunda ekonomik kalkınmanın finansmanı konusunda bence temel bir yanlışımız, eksikliğimiz var. Kalkınma ve yatırım için sermaye ihtiyacının aslında sermaye piyasasından sağlanması gerekir. Oysa bu piyasa bizde hala yeterince gelişmemiş ve mevzuat da yıllardanberi bir türlü çıkarılmamış olduğu için, yatırımın finansman ihtiyacı, aslında ekonominin kredi ihtiyacını karşılamakla görevli para piyasasından yani bankalar camiasından sağlanmaktadır. Bu ise çeşitli güçlükler doğurmakta, bu arada Bankalar ya zorlanmakta ya da ekonomiye gereğince yardımcı olmadığı eleştirilerine muhatap olmaktadırlar. İdari sorunlar konusunda ise, Bankaların Merkez Bankaları ile kredi ilişkilerine değinmek istiyorum. Sayın Hatiboğlu bir miktar dokundular, ben onu biraz daha açmak istiyorum. Zaman zaman Merkez Bankaları ile ilişkinin az ve zayıf olduğundan yakınlar bulunuyor. Bence burada dikkat edilecek nokta şu: Bankalar sisteminin Merkez Bankası kaynaklarıyla beslenmesi aslında sağlıklı ve memnuniyet verici bir durum değildir. Ticaret Bankaları her zaman Merkez Bankasının desteğine muhtaçtırlar. Merkez Bankamızın ticari ve sınai kredilerini uygun şartlarla ve yeterince, bankalara, sağlaması lüzum. Ama bu, Bankaların Merkez Bankasından beslenmesi anlamına gelmez. Zaten kamu sektörünün finansman ihtiyacı ile Merkez Bankası üzerine yeterince ağır yükler getirilmiş bulunduğuna göre, buna bir de ticaret bankalarının finansman ihtiyacının eklenmesi uygun görülemez. Mevduat ikramiyeleri konusunda çeşitli görüşler ileri sürülebilir. Fakat ben şöyle özetlemek istiyorum. Aslında bu çok tartışıldı ve bunu vaktiyle her yıl giderek azalan bir seyirle —ben onu mum alevi gibi yavaş yavaş sönen bir sistem diye tasvir ediyorum— terkedilecek şekilde plânlanmıştı. Oysa, 1976 da ani bir kararla kaldırıldı ve bu uygulama mahzurlu oldu. Birden kesilmemek icap ediyordu. Nitetim mevduat artışının bu yıl geçen yıllara göre, DÇM ayrı tutulursa, ne kadar az olduğunu görerek bunu tesbit edebiliyoruz. Esasen bu Bankalar Birliğinde, Merkez Bankası ve Maliye Bakanlığında da tartışıldı ve netice yeniden mevduat ikramiyesi konulması için kararname hazırlandı. Hatta 1976'nın ikinci altı ayında tatbik edilmek isteniyordu, ona yetişemedi. Şimdi 1977 için hazırlanmış olan kararranemenin formalitesi yürüyor ve ümit ediyoruz ki, 1977 içersinde bu kararname çıkacak. Reklâm ve propoganda harcamalarında da bence bütün bankaların anlaşacağı bir formül bulunabilir. Vaktiyle 1972 rakamlarını esas alarak bir plân yapmıştık. Bu pekâlâ yürüyordu. Ama o da bozuldu. Türkiye Bankalar Birliği bu işi yapabilir. Hatta bu, Bankalar Birliğinin görevleri arasındadır. Son bir idari konu da bence şudur: Kalkınma Plan ve Programlarında ve Hükümet Programlarında Ticaret Bankalarından ihracat konusunda istenen katkının yerine getirilebilmesi şartlarından birisi de şöyle olmak lüzum: Bankaların ihracat finansmanında kullandıkları kaynakların, başka deyimle fonların da orta vadeli kredide ve son defa da tahvil alımlarında olduğu gibi, düşük oranda mevduat munzam karşılıklarına tabi tutulması, hatta hiç karşılık istenmemesi gerekir. Bu husus ihracatın teşviki bakımından da yararlıdır. Ticaret Bankalarının dış ilişkilerine de temas etmek istiyorum. Hiç şüphe yok dış ticaret bankacılığına ticaret bankalarımızın daha fazla önem vermesi icap ediyor. Döviz dar boğazına da girince bu işin önemi büsbütün anlaşılıyor. Bu iş güç iş aslında. Tecrübe ister, yetenekli eleman ister, iyi yabancı dil ister. TÜSİAD bile bir raporunda Ticaret Bankalarının dış ilişkilerini araçlar yürütmektedir diyor. Bankalarımızın dış servislerinin iyi örgütlenmediğine bu vesile ile değinmiş oluyor. Büyük Ticaret Bankalarının dış muameleler servislerinin bankanın en az diğer ana servisleri kadar önemli bir bölüm kabul edilmesi ve ona göre organizasyonuna

gidilmesi ve gerekli maddi fedakârlara girilmesi icap ediyor. Bu bakımdan, döviz pozisyonu tutulması, uygulanmasından da geri dönülmemeliydi görüşündeyim. Döviz pozisyonu tutma yetkisi, Ticaret Bankalarımızın uluslararası finansman işlemlerinde tecrübe kazanarak Türkiye'nin uluslararası bankacılık sistemine bağlanmasında çok önemli bir aşama olmuştu. Hiç olmazsa öncelikle transfer edilmekte olan mal bedellerinin pekâlâ bankaların döviz pozisyonlarından yaptırılabilceği kaınatındeyim. Hiç olmazsa böyle bir aşamaya gidelim. Çok faydalı olacağı kaınatındeyim.

DURAKBAŞA : Sayın Güpgüpoğlu, ikramiyelerin yeniden getirilmesi hususu çok önemli bir teşhisle ilgili olmalıdır. İkramiye son yıl mevduat artışının önceki yıllara göre nispi olarak az oluşunda tek sebep midir? Bilmiyorum bu görüşe siz katılır mısınız Sayın Güpgüpoğlu?

GÜPGÜPOĞLU : Tek sebep değil hiç şüphesiz. Şöyle diyebiliriz: biliyorsunuz demin sözlerimin başında söylediğim gibi vaktiyle halka açılmış olmadığı için, halk tarafından tanınmış olmadığı için bankalar bazı fedakârlıklar yapmak mecburiyetinde idiler. İşte bunlardan birisi de ikramiye sistemi idi. Fakat bugün artık bankacılığımız öyle bir aşamaya geldi ki, ikramiye olmadan gelişimini sürdürmez diyemeyiz. Yalnız bence burada önemli olan nokta, kurulmuş olan bir sistemi birden bıçakla keser gibi kesmenin mahzurlarıdır. Az önce söylediğim gibi bunu gittikçe azalan bir sistem içerisinde bırakmak lâzımdı. Bunun aniden kesilmesi menfi bir tesir yaptı.

DURAKBAŞA : Sayın Aysan sizin bu konuda görüşünüzü alabilir miyim?

AYSAN : Ben ikramiye kaldırılmasının mevduatı fazla etkilediğini sanmıyorum. Mevduattaki artış azalmasını enflasyona bağlıyorum. Sayın Hatiboğlu da söyledi, enflasyon bu ölçülere vardığı zaman, halkın para tutma eğilimlerinde kesinlikle bazı değişiklikler olması lâzım. Hepimiz görüyoruz ki, mevduat şeklinde tutma bu enflasyon döneminde zarar verir, tutan kişiye. Zarar verdiği zaman bankaya yatırmaz, altına yatırır, döviz yatırır, gayrimenkule yatırır, o da olmazsa yüksek faizli tahvile yatırır. Özetle söylersem mevduat değişikliklerinin önemli etkeni, araştırmalar gösteriyor ki, tasarruf hacmi, para hacmi, enflasyon haddi v.s. gibi konulardır. Onun için ikramiyenin mevduat üzerinde etkisi olsa bile o kadar çok aksaklıklar yaratıyorki ben tamamen Sayın Hatiboğlu'nun görüşlerine katılıyorum ve ikramiyeye karşı çıkıyorum. Çok belirli örnek olmak üzere 1978 yılı içinde bankalarımızın bu yasağa eğilimlerini incelemek istiyorum. Derhal hizmete yöneldiler. Yeni yeni hizmetler taksim edilmeğe başlandı. Çünkü ikramiye olmayınca reklâm edecek şey bulamadılar. İkramiye olmayınca ne reklâm edelim? Bazı yeni hizmetler reklâm edelim dediler. Daha önce de söyledim, bu toplantılarımızdan birinde, Batı'da bankalar müşterilerine artık öyle hizmetler sunuyorlar ki mevduatı çekmek için... Meselâ İsviçre bankalarının birinin ilânında 72 tane hizmet arzettığını gördüm. Şimdi bizim bankalarımız buraya yönelmişlerdir. Daha işin başındadırlar ama, yönelmişlerdir. İkramiyeciliğe yeniden dönülürse bunun kesileceğinden korkarım. İkramiyeciliğin bence bir önemli zararı bu olur. Yoksa maddi zararı o kadar fazla mıdır, bilmiyorum. Bu karar verirken, bence, karar aşırı gitti. Bankaların verdikleri hediye de ortadan kaldırdılar. Oysa ölçülü, yarasız bir hediye bir sakıncası yok; defter, takvim gibi Bankaların şimdi vermediği yıl sonu propaganda hediyelerini diğer şirketler verirken niye banka bir işletme olarak onu yapamaz; onu niye yasakladılar, his anlayamadım.

DURAKBAŞA : İzin verirseniz bu ikramiye konusunu bitirmiş olmak bakımından, acaba bu konuda başka bir görüş var mı? Buyrun Sayın Güpgüpoğlu.

yesel sorunlara gelince; bunlar arasında önemli gördüğüm bir husus şu oluyor: Yatırımların ve bunun sonucunda ekonomik kalkınmanın finansmanı konusunda bence temel bir yanlışımız, eksikliğimiz var. Kalkınma ve yatırım için sermaye ihtiyacının aslında sermaye piyasasından sağlanması gerekir. Oysa bu piyasa bizde hala yeterince gelişmemiş ve mevzuat da yıllardanberi bir türlü çıkarılmamış olduğu için, yatırımın finansman ihtiyacı, aslında ekonominin kredi ihtiyacını karşılamakla görevli para piyasasından yani bankalar camiasından sağlanmaktadır. Bu ise çeşitli güçlükler doğurmakta, bu arada Bankalar ya zorlanmakta ya da ekonomiye gereğince yardımcı olmadığı eleştirilerine muhatap olmaktadırlar. İdari sorunlar konusunda ise, Bankaların Merkez Bankaları ile kredi ilişkilerine değinmek istiyorum. Sayın Hatiboğlu bir miktar dokundular, ben onu biraz daha açmak istiyorum. Zaman zaman Merkez Bankaları ile ilişkinin az ve zayıf olduğundan yakınanlar bulunuyor. Bence burada dikkat edilecek nokta şu: Bankalar sisteminin Merkez Bankası kaynaklarıyla beslenmesi aslında sağlıklı ve memnuniyet verici bir durum değildir. Ticaret Bankaları her zaman Merkez Bankasının desteğine muhtaçtırlar. Merkez Bankamızın ticari ve snai kredilerini uygun şartlarla ve yeterince, bankalara, sağlaması lâzım. Ama bu, Bankaların Merkez Bankasından beslenmesi anlamına gelmez. Zaten kamu sektörünün finansman ihtiyacı ile Merkez Bankası üzerine yeterince ağır yükler getirilmiş olduğuna göre, buna bir de ticaret bankalarının finansman ihtiyacının eklenmesi uygun görülmez. Mevduat ikramiyeleri konusunda çeşitli görüşler ileri sürülebilir. Fakat ben şöyle özetlemek istiyorum. Aslında bu çok tartışıldı ve bunu vaktiyle her yıl giderek azalan bir seyirle —ben onu mum alevi gibi yavaş yavaş sönen bir sistem diye tasvir ediyordum— terkedilecek şekilde plânlanmıştı. Oysa, 1976 da ani bir kararla kaldırıldı ve bu uygulama mahzurlu oldu. Birden kesilmemek icap ediyordu. Nitetim mevduat artışının bu yıl geçen yıllara göre, DÇM ayrı tutulursa, ne kadar az olduğunu görerek bunu tesbit edebiliyoruz. Esasen bu Bankalar Birliğinde, Merkez Bankası ve Maliye Bakanlığında da tartışıldı ve netice yeniden mevduat ikramiyesi konulması için kararname hazırlandı. Hatta 1976'nın ikinci altı ayında tatbik edilmek isteniyordu, ona yetişemedi. Şimdi 1977 için hazırlanmış olan kararranemenin formalitesi yürüyor ve ümit ediyoruz ki, 1977 içersinde bu kararname çıkacak. Reklam ve propoganda harcamalarında da bence bütün bankaların anlaşacağı bir formül bulunabilir. Vaktiyle 1972 rakamlarını esas alarak bir plân yapmıştık. Bu pekâlâ yürüyordu. Ama o da bozuldu. Türkiye Bankalar Birliği bu işi yapabilir. Hatta bu, Bankalar Birliğinin görevleri arasındadır. Son bir idari konu da bence şudur: Kalkınma Plan ve Programlarında ve Hükümet Programlarında Ticaret Bankalarından ihracat konusunda istenen katkının yerine getirilebilmesi şartlarından birisi de şöyle olmak lâzım: Bankaların ihracat finansmanında kullandıkları kaynakların, başka deyimle fonların da orta vadeli kredide ve son defa da tahvil alımlarında olduğu gibi, düşük oranda mevduat munzam karşılıklarına tabi tutulması, hatta hiç karşılık istenmemesi gerekir. Bu husus ihracatın teşviki bakımından da yararlıdır. Ticaret Bankalarının dış ilişkilerine de temas etmek istiyorum. Hiç şüphe yok dış ticaret bankacılığına ticaret bankalarımızın daha fazla önem vermesi icap ediyor. Döviz dar boğazına da girince bu işin önemi büsbütün anlaşılıyor. Bu iş güç iş aslında. Tecrübe ister, yetenekli eleman ister, iyi yabancı dil ister. TÜSIAD bile bir raporunda Ticaret Bankalarının dış ilişkilerini araçlar yürütmektedir diyor. Bankalarımızın dış servislerinin iyi örgütlenmediğine bu vesile ile değinmiş oluyor. Büyük Ticaret Bankalarının dış muameleler servislerinin bankanın en az diğer ana servisleri kadar önemli bir bölüm kabul edilmesi ve ona göre organizasyonuna

gidilmesi ve gerekli maddi fedakârlara girilmesi icap ediyor. Bu bakımdan, döviz pozisyonu tutulması, uygulanmasından da geri dönülmemeliydi görüşündeyim. Döviz pozisyonu tutma yetkisi, Ticaret Bankalarımızın uluslararası finansman işleminde tecrübe kazanarak Türkiye'nin uluslararası bankacılık sistemine bağlanmasında çok önemli bir aşama olmuştu. Hiç olmazsa öncelikle transfer edilmekte olan mal bedellerinin pekâlâ bankaların döviz pozisyonlarından yaptırılabilceği kanaatindeyim. Hiç olmazsa böyle bir aşamaya gidelim. Çok faydalı olacağı kanaatindeyim.

DURAKBAŞA : Sayın Güpgüpoğlu, ikramiyelerin yeniden getirilmesi hususu çok önemli bir teşhisle ilgili olmalıdır. İkramiye son yıl mevduat artışının önceki yıllara göre nispi olarak az oluşunda tek sebep midir? Bilmiyorum bu görüşünüz siz katılır mısınız Sayın Güpgüpoğlu?

GÜPGÜPOĞLU : Tek sebep değil hiç şüphesiz. Şöyle diyebiliriz: biliyorsunuz demin sözlerimin başında söylediğim gibi vaktiyle halka açılmış olmadığı için, halk tarafından tanınmış olmadığı için bankalar bazı fedakârlıklar yapmak mecburiyetinde idiler. İşte bunlardan birisi de ikramiye sistemi idi. Fakat bugün artık bankacılığımız öyle bir aşamaya geldi ki, ikramiye olmadan gelişimini sürdürmez diyemeyiz. Yalnız bence burada önemli olan nokta, kurulmuş olan bir sistemi birden bıçakla keser gibi kesmenin mahzurlarıdır. Az önce söylediğim gibi bunu gittikçe azalan bir sistem içerisinde bırakmak lâzımdı. Bunun aniden kesilmesi menfi bir tesir yaptı.

DURAKBAŞA : Sayın Aysan sizin bu konuda görüşünüzü alabilir miyim?

AYSAN : Ben ikramiye kaldırılmasının mevduatı fazla etkilediğini sanmıyorum. Mevduattaki artış azalmasını enflasyona bağlıyorum. Sayın Hatiboğlu da söyledi, enflasyon bu ölçülere vardıktan sonra, halkın para tutma eğilimlerinde kesinlikle bazı değişiklikler olması lâzım. Hepimiz görüyoruz ki, mevduat şeklinde tutma bu enflasyon döneminde zarar verir, tutan kişiye. Zarar verdiği zaman bankaya yatırmaz, altına yatırır, dövizde yatırır, gayrimenkule yatırır, o da olmazsa yüksek faizli tahvile yatırır. Özetle söylersen mevduat değişikliklerinin önemli etkeni, araştırmalar gösteriyor ki, tasarruf hacmi, para hacmi, enflasyon haddi v.s. gibi konulardır. Onun için ikramiyenin mevduat üzerinde etkisi olsa bile o kadar çok aksaklıklar yaratıyorki ben tamamen Sayın Hatiboğlu'nun görüşlerine katılıyorum ve ikramiyeye karşı çıkıyorum. Çok belirli örnek olmak üzere 1978 yılı içinde bankalarımızın bu yasağa eğilimlerini incelemek istiyorum. Derhal hizmete yöneldiler. Yeni yeni hizmetler takdim edilmeğe başlandı. Çünkü ikramiye olmayınca reklâm edecek şey bulamadılar. İkramiye olmayınca ne reklâm edelim? Bazı yeni hizmetler reklâm edelim dediler. Daha önce de söyledim, bu toplantılarımızdan birinde, Batı'da bankalar müşterilerine artık öyle hizmetler sunuyorlar ki mevduatı çekmek için... Meselâ İsviçre bankalarının birinin ilânında 72 tane hizmet arzettiğini gördüm. Şimdi bizim bankalarımız buraya yönelikmişlerdir. Daha işin başındadırlar ama, yönelmişlerdir. İkramiyeciliğe yeniden dönülürse bunun kesileceğinden korkarım. İkramiyeciliğin bence bir önemli zararı bu olur. Yoksa maddi zararı o kadar fazla mıdır, bilmiyorum. Bu karar verirken, bence, karar aşırı gitti. Bankaların verdikleri hediye de ortadan kaldırdılar. Oysa ölçülü, yaraşır bir hediye bir sakıncası yok; defter, takvim gibi Bankaların şimdi vermediği yıl sonu propaganda hediyelerini diğer şirketler verirken niye banka bir işletme olarak onu yapamaz; onu niye yasakladılar, hiç anlayamadım.

DURAKBAŞA : İzin verirseniz bu ikramiye konusunu bitirmiş olmak bakımından, acaba bu konuda başka bir görüş var mı? Buyrun Sayın Güpgüpoğlu..

GÜNGÜPOĞLU : Şu anda içinde bulunduğumuz durum şu: malûm enflasyonist ortam dolayısıyla faiz hiçbir önem ifade etmiyor. Öyle olduğuna göre, bankaya para yatırmak için bir sebep olması lâzım. Biliyorsunuz, bankalarda küçük küçük meblağlar yekûn tutuyor. O bankanın o şubesinde bir kaç bin lira, ötede bir kaç bin lira, bütün bunlar neticede milyarları buluyor; banka kaynaklarının önemli bir kısmını teşkil ediyor. İşte bu küçük küçük paraların yatırılması için bir sebep olması lâzım. Sadece muhafaza ve % 3 oranında bir faiz verilmesi yeterli değil. Bir umut, belki günün birinde bana bir ikramiye çıkar diye bu bir cazibe unsuru oluyor. O sebepten ikramiyelerin önemi vardır. Aklında daha eski yıllardaki önemini kaybetmiştir. Önceleri meselâ altın, gayrimenkul v.s. veriliyordu. Bütün bunlar Bankalar Birliğinin de gayretleri ile ortadan kaldırılmıştır. Aslında bütün bankacılar bunun azalması kanaatinde ve o bir sisteme bağlanmış, gittikçe azalan bir seyir içersinde yürütülüyor idi. Benim asıl işaret etmek istediğim, birden bunun kesilmesi menfi bir tesir yaptı. Ve mevduat maliyetine külfeti, verilen ikramiyelerin tutarına kıyaslarsanız hiç önemli bir rakam değildir.

DURAKBAŞA : Sayın Ersoy, sizin bu hususda ekliyeceğiniz bir görüş var mı?

ERSOY : Ben ikramiyeler konusunda Sayın Hatiboğlu'nun görüşüne daha yakınım. İkramiye usulünün devamı mutlaka bankalara bir miktar daha mevduat getirecektir. Ancak bunun hem diğer sakıncaları, hem de Türkiye bankacılığının artık modası dünyada çoktan geçmiş, belki hiç bir zaman ihtiyacı duyulmamış olan bu sistemden mutlaka günün birinde kurtulması açısından alınan kararı yerinde buluyorum ve bu karardan dönmek için ciddi sebeplerin bulunduğuna inanmıyorum. Son yıl mevduat yükselişindeki eksilmenin ikramiyeden daha başka ve daha önemli sebeplere bağlı olduğu kanısındayım.

AYSAN : Ben bir meseleyi tartışmaya açmak istiyorum. Bizim Ticaret bankacılığı sistemimizde, Sayın Hatiboğlu da değindi, oligopol piyasası var. Ama iki tane öyle piyasa var. Bir tanesi Develet Ticaret Bankalarının birbirleriyle rekâbetinden doğuyor; İşte Ziraat Bankasının, Sümerbank'ın, Halk Bankası'nın, Emlâk Kredi'nin, Etibank'ın, Denizcilik Bankasının şubeleri var. Onlar ticarî mevduat alanında rekâbet ediyorlar, ticarî kredi de veriyorlar. Bir o var. Bir de öbür tarafta özel bankalar var. Onlar da 3-5 gurup, hatta 3-5 kişi, yönetiminde. Böyle bir çarpık gelişme var. Bu gelişme biraz önce faizler serbest bırakılarak, bankacılığı rekabet alanına itme görüşleri vardı, Sayın Hatiboğlu belirtti, ben de katılıyorum o görüşlere. Ama böyle iki tane çarpık yapıya serbest faizleri koyduğumuz zaman ne olur? Hani bir örnek de oldu. Mevduat faizi serbest, kredi faizi de serbest derken, hemen bankalar arasında bir anlaşma oldu. Ve neticede faiz yine serbeste çıkamadı. Şimdi bu yapı içinde alınacak önemli örgütlenme tedbirleri vardır, bence. Biz İktisadi Devlet Teşekküllerini yeniden düzenleme çalışmaları içinde bu çarpıklığı tesbit ettik, ki devlet, ticaret bankacılığı alanında kendisi ile rekâbetten vaz geçsin diye. Bütün ticaret bankacılığı şubeleri bir Devlet Ticaret Bankası altında toplansın. Bu mekanizmanın ticaret bankacılığı içinde çıkardığı çarpıklık bir yana, asıl önemli bu devlet bankalarının temel görevleri olarak kalkınma bankacılığı görevleri var. Kalkınma Bankacılığı yurdumuzda önemsizdir dedik, niye önemsiz kalmış bir sebep orada. Kalkınma bankalarımızın çoğunu ticaret bankacılığı ile meşgul ediyoruz. Ve de üstelik asıl amaçları başka olduğundan bu işi de iyi yapamıyorlar. Mevduat temin edip kredi vererek, oradan kâr yapıyor. Bu şekilde Ziraat Bankası, tarım kalkınma hedefinden uzaklaşıyor; Emlâk Bankası sosyal hedeflerden uzaklaşıyor; Halk Bankası küçük imalâtçıyı geliştirme hedefinden uzaklaşıyor; Sümerbank

sanayiye geliştirme ve orada fon yaratma hedefinden uzaklaşıyor; Etibank maddenciliği geliştirme hedefinden uzaklaşıyor. Bu yapıyı düzeltmeden faizi de serbeste çıkarırsanız, ikramiyeyi de getirseniz ne etkisi olur bu temel yapı içinde. Ben en bavya bu temel yapının düzeltilmesini istiyorum. Düzeltilmesi ilk adımda devlet bankalarının ticaret taraflarını ayırıp onları hakiki kalkınma hedefine yönelmekle olabilir. İkincisi özel bankaların gelişmesi için de, bankacılığımız son zamanlarda çok büyümektedir, enflasyonun da etkisiyle güçleri çok artmaktadır. Tröstleşme eğilimleri güçlenmektedir. Bu eğilimleri kontrol altına alacak mevzuat getirmek lâzım. Bir ilkerki tarihte bizim özel bankacılığımız 2-3 kişinin kararına kalırsa, nasıl rekabete açabilirsiniz, nasıl serbeste getirebilirsiniz, bunun tartışılmasını isterim. Bunları getirmediğiniz takdirde alınacak bu genel politika tedbirlerinin, faiz hadlerini serbest bırakmak da dahil fazla etkili olmayacağı endişesi var bende...

HATİBOĞLU : Çok enteresan bir noktaya işaret etti Sayın Aysan. Faiz haddi serbest bırakılsın derken, tabii meselenin bu taraflarını çok iyi düşünmek lâzım. Diğer kararlarla destekliyerek faiz haddini serbest bırakmak lâzım. Meselâ bir tanesi: Tahvil faiz hadlerini de serbest bırakacaksınız ve tahvil faiz hadlerinin % 25-30 olduğu bir ortamda bankacıların istedikleri kadar anlaştığını varsayın yine fazla bir önemi yoktur. Çünkü tahvil çıkaran müesseseler arasında oligopol yok. Türkiye'de şu anda 200-250 tane müessese sanırım tahvil çıkarabilir. Eğer onlar arasında oligopol temayülü yoksa mevduat faiz haddi serbestçe yükselir, Bırakın bu serbest tahvil çıkarılmasını... Merkez Bankasının para piyasasında bir parça aktif olmasını sağlayın. Enflasyonu bir yerde azaltabildiğini düşünün. O taktirde % 30-35 faiz veren bir sürü müesseseler çıkacaktır. Böyle yüksek faizli tahviller ortaya çıktığı zaman bankaların hala % 12'de ısrar etmesi ihtimali yoktur. Kısaca, mevduat faizi serbest bırakılsın, fakat tahvil faizi de serbest bırakılsın. İsteyen kimse % 30-35 faiz ile tahvil çıkarabilsin. Bir çok önemli tedbir daha var: o da, devlet tahvillerinin faizinin kesinlikle % 11 den fazlaya çıkarılması. O zaman bankalar ister istemez aralarında rekâbet etme durumunda kalacaklardır' Yalnız şunu da kabul etmek lâzım, bankalar arasında büyük ölçüde oligopol var, ama 4-5 büyük grubun elinde anladığımız kadarıyla. 4-5 grubun ise, her zaman ve her ölçüde birleşip anlaşması zor. İşte bir Yapı Kredi Gurubu var, Akbank Gurubu var, şimdi Garanti Bankası Gurubu var, bir İş Bankası Gurubu var, bir de Devlet Bankaları Gurubu var. Bununla birlikte bu 4-5 gurubun aralarında anlaşması ihtimali de var. Ben şöyle düşünmek istiyorum: Bankacılar Türkiye'nin en seçkin bir gurubu. Bankalar, özellikle üst kademelerinde Türkiye'nin kremasını toplayabilmiş. Bu gurubun yalnız kendi problemlerini değil, ülkenin problemlerini de bir yerde düşünmesi lâzım gibi geliyor bana. Yani, ben anlıyamıyorum, bankacılarımız menfi faiz hadleri vermekle, enflasyon % 18-19 lara varmışken, hala aralarında anlaşıp % 9 dan daha yüksek faiz vermemeğe ya da tavanı % 12'de dondurmakla ülkeye bazı konularda pek de iyilik yapmadıklarını niçin takdir edemiyorlar, anlayamıyorum. Bankacılar şöyle söyleyebilirler: Zaten amme hizmeti yapıyoruz, kendi iştiraklerimizle fabrikalar kurmak suretiyle, çeşitli müesseselerin finansmanını temin etmek suretiyle. Biz gerçi faiz hadlerini yükseltmiyoruz ama, başka yönlerde zaten ülke ekonomisine katkıda bulunuyoruz. Bu doğru... Çok da tenkit ettim bankacılık sektörünü ama bankacılık sektörünün Türkiye ekonomisine çok da büyük hizmetler yaptığını bu konularda ilk konuştuğum günlerden beri inandım ve her konuşmada bir taraftan da onu söyledim. Yalnız şunu da görmek lâzım ki, menfi faiz hadleri ile bir ülkede finans sistemini ayakta tutmak olanağı yok. Finans sistemi

GÖPGÜPOĞLU : Şu anda içinde bulunduğumuz durum şu: malûm enflasyonist ortam dolayısıyla faiz hiçbir önem ifade etmiyor. Öyle olduğuna göre, bankaya para yatırmak için bir sebep olması lâzım. Biliyorsunuz, bankalarda küçük küçük meblâğlar yekûn tutuyor. O bankanın o şubesinde bir kaç bin lira, ötede bir kaç bin lira, bütün bunlar neticede milyarları buluyor; banka kaynaklarının önemli bir kısmını teşkil ediyor. İşte bu küçük küçük paraların yatırılması için bir sebep olması lâzım. Sadece muhafaza ve % 3 oranında bir faiz verilmesi yeterli değil. Bir umut, belki günün birinde bana bir ikramiye çıkar diye bu bir cazibe unsuru oluyor. O sebepten ikramiyelerin önemi vardır. Aksında daha eski yıllardaki önemini kaybetmiştir. Önceleri meselâ altın, gayrimenkul v.s. veriliyordu. Bütün bunlar Bankalar Birliğinin de gayretleri ile ortadan kaldırılmıştır. Aslında bütün bankacılar bunun azalması kanaatinde ve o bir sisteme bağlanmış, gittikçe azalan bir seyir içerisinde yürütülüyor idi. Benim asıl işaret etmek istediğim, birden bunun kesilmesi menfi bir tesir yaptı. Ve mevduat maliyetine külfeti, verilen ikramiyelerin tutarına kıyaslarsanız hiç önemli bir rakam değildir.

DURAKBAŞA : Sayın Ersoy, sizin bu hususta ekliyeceğiniz bir görüş var mı?

ERSOY : Ben ikramiyeler konusunda Sayın Hatiboğlu'nun görüşüne daha yakınım. İkramiye usulünün devamı mutlaka bankalara bir miktar daha mevduat getirecektir. Ancak bunun hem diğer sakıncaları, hem de Türkiye bankacılığının artık modası dünyada çoktan geçmiş, belki hiç bir zaman ihtiyacı duyulmamış olan bu sistemden mutlaka günün birinde kurtulması açısından alınan kararı yerinde buluyorum ve bu karardan dönmek için ciddi sebeplerin bulunduğu inanmıyorum. Son yıl mevduat yükselişindeki eksilmenin ikramiyeden daha başka ve daha önemli sebeplere bağlı olduğu kanısındayım.

AYSAN : Ben bir meseleyi tartışmaya açmak istiyorum. Bizim Ticaret bankacılığı sistemimizde, Sayın Hatiboğlu da değindi, oligopol piyasası var. Ama iki tane öyle piyasa var. Bir tanesi Devlet Ticaret Bankalarının birbirleriyle rekâbetinden doğuyor; İşte Ziraat Bankasının, Sümerbank'ın, Halk Bankası'nın, Emlâk Kredi'nin, Etibank'ın, Denizcilik Bankasının şubeleri var. Onlar ticari mevduat alanında rekâbet ediyorlar, ticari kredi de veriyorlar. Bir o var. Bir de öbür tarafta özel bankalar var. Onlar da 3-5 gurup, hatta 3-5 kişi, yönetiminde. Böyle bir çarpık gelişme var. Bu gelişme biraz önce faizler serbest bırakılarak, bankacılığı rekâbet alanına itme görüşleri vardı, Sayın Hatiboğlu belirtti, ben de katılıyorum o görüşlere. Ama böyle iki tane çarpık yapıya serbest faizleri koyduğumuz zaman ne olur? Hani bir örnek de oldu. Mevduat faizi serbest, kredi faizi de serbest derken, hemen bankalar arasında bir anlaşma oldu. Ve neticede faiz yine serbeste çikamadı. Şimdi bu yapı içinde alınacak önemli örgütlenme tedbirleri vardır, bence. Biz İktisadi Devlet Teşekküllerini yeniden düzenleme çalışmaları içinde bu çarpıklığı tesbit ettik, ki devlet, ticaret bankacılığı alanında kendisi ile rekâbetten vaz geçsin diye. Bütün ticaret bankacılığı şubeleri bir Devlet Ticaret Bankası altında toplansın. Bu mekanizmanın ticaret bankacılığı içinde çıkardığı çarpıklık bir yana, asıl önemli bu devlet bankalarının temel görevleri olarak kalkınma bankacılığı görevleri var. Kalkınma Bankacılığı yurdumuzda önemsizdir dedik, niye önemsiz kalmış bir sebep orada. Kalkınma bankalarımızın çoğunu ticaret bankacılığı ile meşgul ediyoruz. Ve de üstelik asıl amaçları başka olduğundan bu işi de iyi yapamıyorlar. Mevduat temin edip kredi vererek, oradan kâr yapıyor. Bu şekilde Ziraat Bankası, tarım kalkınma hedefinden uzaklaşıyor; Emlâk Bankası sosyal hedeflerden uzaklaşıyor; Halk Bankası küçük imalâtçıyı geliştirme hedefinden uzaklaşıyor; Sümerbank

sanayiye geliştirme ve orada fon yaratma hedefinden uzaklaşıyor; Etibank maddenciliği geliştirme hedefinden uzaklaşıyor. Bu yapıyı düzeltmeden faizi de serbestte çıkarsanız, ikramiyeyi de getirseniz ne etkisi olur bu temel yapı içinde. Ben en bapta bu temel yapının düzeltilmesini istiyorum. Düzeltilmesi ilk adımda devlet bankalarının ticaret taraflarını ayırıp onları hakiki kalkınma hedefine yöneltmekle olabilir. İkincisi özel bankaların gelişmesi için de, bankacılığımız son zamanlarda çok büyümektedir, enflasyonun da etkisiyle güçleri çok artmaktadır. Tröstleşme eğilimleri güçlenmektedir. Bu eğilimleri kontrol altına alacak mevzuat getirmek lazım. Bir ilerki tarihte bizim özel bankacılığımız 2-3 kişinin kararına kalırsa, nasıl rekabete açabilirsiniz, nasıl serbestte getirebilirsiniz, bunun tartışılmasını isterim. Bunları getirmediğiniz takdirde alınacak bu genel politika tedbirlerinin, faiz hadlerini serbest bırakmak da dahil fazla etkili olmayacağı endişesi var bende...

HATİBOĞLU : Çok enteresan bir noktaya işaret etti Sayın Aysan. Faiz haddi serbest bırakılsın derken, tabii meselenin bu taraflarını çok iyi düşünmek lazım. Diğer kararlarla destekliyerek faiz haddini serbest bırakmak lazım. Meselâ bir tanesi: Tahvil faiz hadlerini de serbest bırakacaksınız ve tahvil faiz hadlerinin % 25-30 olduğu bir ortamda, bankacıların istedikleri kadar anlaştığını varsayın yine fazla bir önemi yoktur. Çünkü tahvil çıkaran müesseseler arasında oligopol yok. Türkiye'de şu anda 200-250 tane müessese sanırım tahvil çıkarabilir. Eğer onlar arasında oligopol temayülü yoksa mevduat faiz haddi serbestçe yükselir, Bırakın bu serbest tahvil çıkarılmasını... Merkez Bankasının para piyasasında bir parça aktif olmasını sağlayın. Enflasyonu bir yerde azaltabildiğini düşünün. O takdirde % 30-35 faiz veren bir sürü müesseseler çıkacaktır. Böyle yüksek faizli tahviller ortaya çıktığı zaman bankaların hala % 12'de ısrar etmesi ihtimali yoktur. Kısaca, mevduat faizi serbest bırakılsın, fakat tahvil faizi de serbest bırakılsın. İsteyen kimse % 30-35 faiz ile tahvil çıkarabilsin. Bir çok önemli tedbir daha var: o da, devlet tahvillerinin faizinin kesinlikle % 11 den fazlaya çıkarılması. O zaman bankalar ister istemez aralarında rekâbet etme durumunda kalacaklardır' Yalnız şunu da kabul etmek lazım, bankalar arasında büyük ölçüde oligopol var, ama 4-5 büyük grubun elinde anladığım kadarıyla. 4-5 grubun ise, her zaman ve her ölçüde birleşip anlaşması zor. İşte bir Yapı Kredi Gurubu var, Akbank Gurubu var, şimdi Garanti Bankası Gurubu var, bir İş Bankası Gurubu var, bir d3 Devlet Bankaları Gurubu var. Bununla birlikte bu 4-5 gurubun aralarında anlaşması ihtimali de var. Ben şöyle düşünmek istiyorum: Bankacılar Türkiye'nin en seçkin bir gurubu. Bankalar, özellikle üst kademelerinde Türkiye'nin kremasını toplayabilmiş. Bu gurubun yalnız kendi problemlerini değil, ülkenin problemlerini de bir yerde düşünmesi lazım gibi geliyor bana. Yani, ben anlıyamıyorum, bankacılarımız menfi faiz hadleri vermekle, enflasyon % 18-19 lara varmışken, hala aralarında anlaşıp % 9 dan daha yüksek faiz vermemek ya da tavanı % 12'de dondurmakla ülkeye bazı konularda pek de iyilik yapmadıklarını niçin takdir edemiyorlar, anlayamıyorum. Bankacılar şöyle söyleyebilirler: Zaten amme hizmeti yapıyoruz, kendi iştiraklerimizle fabrikalar kurmak suretiyle, çeşitli müesseselerin finansmanını temin etmek suretiyle. Biz gerçi faiz hadlerini yükseltmiyoruz ama, başka yönlerde zaten ülke ekonomisine katkıda bulunuyoruz. Bu doğru... Çok da tenkit ettim bankacılık sektörünü ama bankacılık sektörünün Türkiye ekonomisine çok da büyük hizmetler yaptığına bu konularda ilk konuştuğum günlerden beri inandım ve her konuşmamda bir taraftan da onu söyledim. Yalnız şunu da görmek lazım ki, menfi faiz hadleri ile bir ülkede finans sistemini ayakta tutmak olanağı yok. Finans sistemi

ayakta duracaksa bu sistemin menfi faiz hadleri vermemesi, reel faiz hadleri vermesi gerekir. Dünyada bu konuda yapılmış tecrübeler var...

AYSAN : Veriyor herhalde, yoksa ayakta durmaz...

HATİBOĞLU : Kime veriyor? Reel faiz haddini banka sistemi yolu ile bazı guruplara para kazandırarak onlara veriyor. Onda şüphe yok. Ama banka sistemine para yatıran 3-4 milyon insan bundan daima kaybediyor. Bu olmaz...

Boylece, milli ekonomi bakımından çok büyük çarpıklıklar meydana geliyor.

DURAKBAŞA : Tabii o genel görüşünüze bağlı... Faiz yapısına böyle baskı yaptığınız zaman faiz fiyat olmaktan çıkar, bu sefer ekonominin...

HATİBOĞLU : Bir sürü problemleri olur. Demin bir misalle arzetmeğe çalıştım. Türkiye'de 1970-76 arasında fiyatlar % 100 arttı. Buna karşılık gayrimenkul fiyatları % 400 arttı. Oysa gayrimenkulün inşaatında kullanılan malzemenin fiyatının da, genel fiyat artışına uygun olarak, % 100 artmış olması çok muhtemel. Oysa gayrimenkul fiyatları % 400 arttığına göre aradaki % 300 fark...

DURAKBAŞA : Bir kısım imkânlar rantlar'a gitti...

HATİBOĞLU : Rantlara gitti. Bir Amerikalı Profesör bunu rant arayan ekonomi diye tarif ediyor. Türkiye de rant arayan ve o rantı da bulan bir ülke. O rantın bir kısmı bankacılık sistemi içinde. Bir kısmı Türkiye'nin sanayiinde, bazı kısımlar da ne çareki Maksim Gazinosu gibi yerlerde. Oradaki rakamları insan iştittikçe... Rantlar orada tabii anlamsız şekilde heba olup gidiyor. Ve bu arada da Türkiye'de işsizlik oranı % 13'e çıkmış, gelecek yıl belki de % 15 olacak... Son günlerde bir arkadaşımın bu konuda yapmış olduğu çalışmayı okudum. 1985 lerde bu rakam % 25 lere çıkacakmış. Düşünebiliyor musunuz ki, bir ülkede çalışma yaşında olan kişilerin % 25'i çalışmıyor.

DURAKBAŞA : Sayın Güpğüpoğlu'nun değindiği bir nokta var. Sayın Hatiboğlu, Sermaye Piyasasının gelişmemiş olması ve bu yükün de bankacılık sistemi kanalıyla taşınmaya çalışılması faiz sisteminin yapısının bozukluğunda ya da bozuk olarak sürdürülmesinde aynı zamanda bir destek, bir dayanak olmuyor mu? Sermaye piyasası normal koşulları içinde oluşsa idi onun sağlayacağı imkânları da ekonomi kullanacak idi. Ve böyle bir rekâbet piyasası doğunca da bankacılık sistemi buna uymak zorunluğunu duyacaktı.

HATİBOĞLU : Tabii, gerçekten öyle. Bir kere tahvil faizlerini % 18'de kısıtlamak suretiyle % 18 oranında enflasyon olan bir düzende zaten sermaye piyasasının yarısını kesmiş oluyorsunuz, öldürüyorsunuz. Bence diğer yarısı, ki o çok önemli, hisse senetlerinin getirdiği dividantlar, kârlar... Orada bir kısıntı yok. % 100-200'de bir dividant sağlayabilirsiniz, kıymetlenmelerle beraber. Burada bugüne kadar hisse senedi piyasasına giren şirketlerin ve bu arada bu şirketlerin ortağı bankların büyük kusuru ve günahı vardır. Çünkü bir çok şirketler büyük kârlarını sermaye piyasasına dividant olarak dağıtmamışlardır. Sermaye piyasasından paralar alınır, bu paralar karşılığında çok az şey verilir ya da hiç bir şey verilmez. Halk artık hisse senedinden nefret etmektedir. Enflasyon % 20 oranında oluyor, sen bana hala % 8-9 oranlarında kâr veriyorsun diyor. Aslında sermaye piyasasına giren firmalar kâr etmiyorlar mı? Ediyorlar, ama o kârlar nereye gidiyor? Belki sanayi görünüşte fazla kâr etmiyor, ama oradan topladıkları paralarla, Bodrum'da Marmaris'te aldıkları arsaların kıymetlerini, ya da Boğaz'ın etrafında almış oldukları arsaların, gayrimenkullerin kıymetlerini hesap etseler % 20-30-40-50 oranlarında çok rahat dividant dağıtılabiliyorlardı. Sonra burada Devletin de çok büyük kusuru var. Devletin desteklediği bazı Anonim Şirketlerin de çok düşük dividantlar dağıtması problemi büyük ölçüde dejenere etmiştir. O bakımdan, gerek büyük iş adamlarımızın, gerek bankaların kesinlikle şunu bil-

meleri lâzım ki, Türkiye'de mali piyasanın geliştirilebilmesi için eğer kendi bindikleri dalı kesmeyeceklerse enflasyona karşı menfi olmayan reel faiz oranları vermek lâzımdır. Brezilya'da bir tasarruf mevduatı yapıldığı zaman aradan 1 yıl geçtiği takdirde endeksleniyor; o yıl fiyatlar % 20 artmış ise kesinlikle mevduatınız % 20 artıyor, ayrıca onun üzerine % 6,5 bir faiz haddi ekleniyor. Türkiye'de 1960'larda endekslemeye gerek yoktu. Esasında ben endekslemeyi hiç sevmem biliyorsunuz, her zaman Sayın Aysan ile görüşürüz, çok zor bir hadise. Geçen yıl İstanbul'da Orta Doğu Teknik Üniversitesince yapılan Sermaye Piyasası Seminerinde bu mesele tartışılmış, oradaki tebliğlerde okudum. O tebliğlerde de bunun aleyhinde çok şeyler var. Esasında bu endekslemeyi faiz haddiyle dengelemek, ya da sağlamak mümkün idi. Madem ki faiz haddinden yapamıyorsunuz, 1977'de çok daha yüksek bir enflasyon bekliyoruz o takdirde, istemiye istemeye Sayın Aysan ile anlaşmaktan başka çarem kalmıyor. Eğer faiz haddini bir fiyat olarak kullanamayacak iseniz kesinlikle endeksliyeceksiniz.

GÜPGÜPOĞLU : Faiz hadlerinin serbest bırakılıp bırakılmaması konusu halen yürürlükte olan faiz kararname hazırlanırken, 1973 yılında Yüksek Planlama Kurulunda çok tartışıldı. Öyle bir şey ki, biliyorsunuz, bu bir dengedir. Hem ikraz hem mevduat faizlerini ayarlamamız icap ediyor. Ya serbest bırakacaksınız, ya ayarlayacaksınız. Serbest bırakmak icap ettiğine göre, her ikisini de serbest bırakacaksınız. Oysa demin söylediği gibi bankalar, hele Türkiye'de amme görevi yapmaktadırlar. Özellikle korunmak icap eden sektörler vardır. Meselâ ziraat sektörü v.s. gibi. Bunu serbest bıraktığımız takdirde çok büyük karışıklıklar olacaktır. Bütün mesele o karışıklığa bizim ekonomimiz tahmin edecek mi, edemeyecek mi meselesi? Eğer serbest piyasa ekonomisi koşulları teessüs etse, hemen bunun teessüs edeceğine kani olsak, 3-5 aylık bir süre bu dalgalanma, çalkalanma olsun diyebiliriz. Fakat bu çok uzun süre devam edeceği için bundan ekonomimizin büyük zarar görme ihtimali var. O sebeple buna bir türlü cesaret edilemiyor. Yoksa netice itibarıyla bu faiz hadlerini serbest bırakmak ve belirli bir sürenin sonunda reel seviyeye oluşacağını kabul etmek mümkün. Ama bir türlü ülkemizin ekonomik ve konjonktürel şartları buna elvermediği için ne yazık ki bu sistem içersinde yürüyüp gidiyor.

DURAKBAŞA : Sayın Hatiboğlu hedef olarak saptanırsa, birden bire bu yapılmaz kademe kademe uygulanır ve bir yere gelinir diyor...

GÜPGÜPOĞLU : Ama o çalkantılara ekonomi dayanabilir mi, dayanamaz mı?

AYSAN : Şartlar kendi kendini yaratır, besler. Bu şartlar devam ettikçe bize çok zor gelir, serbest bırakmak. Ben diyorum ki, meselâ en basit yerinden, benim en basit gördüğüm yer mevduat faizleridir, mevduat faizlerini bir serbest bırakalım, bakalım, Türkiye ne olacak? Bu çok önemlidir bence. Mevduat faizlerini bırakalım, o biraz yükselsin. O banka yöneticileri üzerine baskı yapmı, marjı daraltır çünkü. Marjı daralttığı için de bazı verimlilik tedbirleri alınır ve hepimizin de hedefi budur. Ben oradan başlanabilir diyorum.

GÜPGÜPOĞLU : Ama tek taraflı mümkün değil ki. O zaman sistemi yıkar...

AYSAN : İdeali tabii... hepsinin serbest bırakılmasıdır. Ama bir yerden başlamak lâzımdır. Yoksa şartlar değişmez. Bundan 20 yıl sonra baksanız böyle devam ettikçe, faizi kontrol ettikçe, her kontrol başka bir kontrol yaratır. Böyle bir fasit daire içinde döneriz, şartlar hiç değişmez. Onun için bir yerinden başlamak lâzım. Ben mevduat faizlerinden başlayabiliriz diye düşünüyorum.

DURAKBAŞA : İzin verirsiniz Sayın Aysan Devlet bankalarına ilişkin bir görüş belirtti. Banka şeklinde kurulu İktisadi Devlet Teşekkülleri (İDT) amaçlarından kaymışlardır; bunları ticaret bankacılığından ayırıp kendi amaçlarına koymak lâzımdır ve ticaret bankacılığı bölümleri de, eğer devlet ticaret banka-

çılığı yapacaksa bir Devlet Ticaret Bankasında toplansın, bu kuruluşların diğer işleri ile karıştırmaması demiş idi. Sayın Hatiboğlu, sizin bu konuda görüşünüzü alabilir miyim?

HATİBOĞLU : Bu konu zor tabii. Düşünmek lâzım. Şu arada sorulan suall cevaplamada zorluk çekiyorum. Devletin bir müessese ile çalışmak yerine 3-5 müessese olarak çalışmasının bazı avantajları var. Bunları da inkâr edemeyiz. Daha küçük ünitelerle hizmet yapmanın bazı avantajları var. O bakımdan bence bir kalemde bu kotüdür demek biraz zor geliyor. Bu açıdan, ben sorunuza kesin bir cevap veremeyeceğim.

DURAKBAŞA : Sayın Aysan diyor ki, bunların kuruluş amaçları ticaret bankacılığı değildir, daha çok kalkınma amaçları var, oysa ticaret bankacılığına sapınca, bu işi yapmağa başlayınca, ana amaçlarını ihmal ediyorlar. Bu açıdan, ticaret bankacılığı yapacaksa Devlet, bunun adını koysun ve dosdoğru ticaret bankacılığını buna ait bir kurum içerisinde yapsın; ya da bir kaç kurum içerisinde yapsın. Ama ticaret bankacılığını başka amaçla banka adıyla kurmuş İDT bünyesinde yapmasını diyor...

GÜPGÜPOĞLU : Efendim bence bu kaynak sorunu meselesidir. Eğer belli maktatlarla kurulmuş olan bankaların kaynakları yetse idi, o resmi bankalara gerçekten siz artık ticaret bankacılığı sahasına elinizi atmayın diyebilirdik. Fakat kaynaklar yetmediği için ve o saha da verimli bir saha olduğu için zorunlu olarak o bankalar oralara kaymışlardır. Bir Ziraat Bankası, Emlâk Kredi Bankası ticaret bankacılığı yapmaktadır. Bu da bize has orijinal bir durum ne yazık ki...

HATİBOĞLU : Sayın Aysan'ın görüşlerine katılıyorum da, yalnız ben şuna inanıyorum: Küçük ünitelerde teşkilatlanmanın politik, sosyal, ekonomik bakımdan faydaları olabilir.

DURAKBAŞA : Ama bunlar küçük değil ki... Ve de o zaman isterse ayrı ayrı bir kaç tane ticaret bankası kursun Devlet. Sayın Ersoy siz böyle bir bankanın yönetiminde bulundunuz. Sizin görüşlerinizi de alabilir miyiz?

ERSOY : Devlet bankalarını bu soru yönünden iki gurupta mütalâa ediyorum. Birisi, Ziraat, Halk, Emlâk Bankası gibi fon toplayan ve fonu yine bankacılık düzeni içerisinde kendi fonksiyonlarına yönlendirmekle görevli olan müesseseler. İkincisi ise, hem fon toplayan, bankacılık yapan, hem de imalat yapan Sümerbank gibi, madencilik yapan Etibank gibi, tersane hizmetleri yapan Denizcilik Bankası gibi işletmecilik kuruluşları. Birinci gurup bankaların ayrıca mevcut olması, bence vazgeçilmez bir zaruretler. Bunlar, Devletin bazı faaliyet kollarını başka türlü yeterince destekleyememiş olmasından ötürü kurduğu teşekküllerdir.

DURAKBAŞA : Bu hüviyetleri ile mi mevcut olması zorunludur diyorsunuz?

ERSOY : O kısma sorunun ikinci bölümü olarak değinmek istiyorum. Ziraat Bankasının fonksiyonunu kendisinin topladığı milyarlarca lira olmadan, Halk Bankasının fonksiyonunu gene kendi teşkilâtı ile topladığı milyonlarca lira olmadan hiçbir bütçeden karşılamak mümkün olmazdı. Bunları hizmet olarak yapmaktadırlar. Bu vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Mutlaka devam etmelidir. Ancak imalat ile, madencilik ile, tersanecilik ile bankacılığı bir arada götürün İDT bankalarının durumu farklıdır. Orada bankacılık servislerinin kuruluşunu gerekli bulmuyorum ve onların topladığı mevduatı da önemsiz görüyorum. Bu konuda plânın görüşüne de katılamıyorum. Plân bunu olumlu bir katkı olarak değerlendiriyor. Böylece birbiri ile hiç ilgisi olmayan faaliyet kollarının aynı bünye altında toplanmasında bir fayda olmadığı kanısındayım.

DURAKBAŞA : Orada yalnız şu var. Örneğin, Denizcilik Bankasını alalım. Bunun işletmesini yapan banka için — daha çok yatırım finansmanı bakımından söylüyorum, hatta normal gemiciliğin ticari kısmının finansmanında da ıleri sürülebilir — bu işi daha iyi bilir, böyle bir ihtisaslaşma dolayısıyla bir avantaja sahip olur görüşü akla gelmez mi?

ERSOY : Evet, bu çeşit bankalara verilen ya da yetki alanlarına giren kredi leme hizmetlerinde, bu konu, diğer bankalara açık olsa dahi — meselâ Danizcilğin teşvikine yönelik orta vadeli kredilerin bütün bankalarca yapılabilmesi hadisesinde olduğu gibi — diğer bankaların bu konularda ihtisas bankası durumundaki bu bankalar kadar bilgili olabilmesi zordur. Ancak, itirazım bu bankaların kredi hizmetlerine değil, tasarruf mevduatı toplama hizmetlerine karşıdır. Devletçe tahsis edilecek fonların kendilerine verilen hizmetlerin yürütülmesi için ya kendilerince kullanılması ya da kullandırılması mümkündür. Kaldı ki, bankacılık hizmetleri bu müesseselerin genel iş hacmi içerisinde ve ihtiyaç duydukları yatırım fonları arasında çok önemsiz bir yer tutmaktadır. Bu bakımdan Sümerbank, Etibank, Denizcilik Bankası gibi bankaların bankacılık hizmetlerinden ve mevduat toplama faaliyetinden vazgeçilmesi görüşüne esas itibarıyla karşı değilim...

DURAKBAŞA : Hatta kısa vadeli kredi bölümünden de vazgeçilebilir mi? Siz daha çok yatırım bankacılığı kısmını kastediyorsunuz gibi anlamam. Bir fon verildiği takdirde bunların dağıtımını yapabilir. Diyelim ki bir gemi yapılacak, bir tersane kurulacak, bunların yatırımının finansmanı ile Denizcilik Bankası ilgilensin. Ya da Etibank bakımından bilmem hangi maden işletmesi çalıştırılacak; orta — uzun vadeli krediler vererekten, ya da bunların iştiraklerine girmek. Aynı şekilde Sümerbank bakımından mensucat sanayiinde kurulacak bir tesisi, orta vadeli olarak, yatırım amacıyla finanse etmek, ya da bunlara iştirak etmek bunları mı bu bankaların bünyelerinde koruyalım. Yoksa, kısa vadeli kredileri de versinler mi?

ERSOY : Ashında, şimdiki halde diyorum, bu konuda diğer bankalara göre ihtisaslaşmış sayılabilirler, fakat bankacılıkla ilgili fonksiyonlarının tamamen kaldırılması halinde de büyük bir kayıp olacağı kanısında değilim.

DURAKBAŞA : O zaman diğer bankalar da krediledikleri alanlara göre uzmanlaşmış bölümler kurabilirler...

ERSOY : Evet...

AYSAN : Sanırım, ben yanlış ifade etim. Şimdi Ziraat Bankasında bile mevduat toplamak ve ticari kredi faaliyetlerinde bulunmak çok önemli bir meseledir. Ben şöyle düşünüyorum; Bir büyük Devlet Ticaret Bankası olsa devlet bankalarına gidecek bütün mevduat orada toplansa, oradan tevziat yapılabilir. Devlet emreder, şu kadar fonu Halk Bankasına ver, şu kadar fonu Ziraat Bankasına ver, Emlâk Bankasına ver ve o politikaları yönetmek için bu kaynakları oraya tahsis et diyebilir. Ziraat Bankası bir heyûla teşkilât olmuştur. Kocaman bir teşkilât. Her türlü şubeleriyle v.s. Şimdi böyle büyük bir ticaret bankasına Devletin ihtiyacı varsa, yine Devlet yönetsin, onu, ama Ziraat Bankası zirai kalkınma hedefi ile hudutlu olsun, ona yönetilmiş olsun. Çünkü bütün bu bölümler, meselâ Etibank'ta, Sümerbank'ta bankacılık şubeleri kurulurken bu alana fon sağlayacak diye kurulmuş. Oysa, mevduattan fon sağlıyor ve o ona göre de yatırmak gerektiriyor. Ama mevduat kaynağından gelen paraları bu çeşit bankalar ticari kredilere vermeyi tabii olarak tercih ediyorlar. Çünkü orada randıman var. Fonde kayma olmuyor, hedef dışı harcama oluyor, kaynak israfı oluyor. Onun için

tüm İDT şeklindeki bankaların ticaret bankacılığı bölümleri ayrılıp bir başka bankada bir araya getirilebilir. Ama daha sonra sağlanacak fonları bunlar arasında Devlet kendisi tevzi eder.

DURAKBAŞA : Kaldı ki, yalnız bu çeşit bankaların değil, tüm bankaların sağladığı fonlar aslında ekonominin emrindedir. Çeşitli teknik yollarla bunu şu veya bu tarafa kanalize etmek mümkündür. Örneğin, elimizin altında mevduat münzam karşılıkları mekanizması var ve bir ölçüde halen kullanılıyor. Merkez Bankası yalnız Devlet Bankalarından değil, özel sektör bankalarından da bir kısım fonu bu yolla alıp dilediği kurumlara tahsis edebilir ve bu fonları yönlendirebilir. Bu açıdan fon tedariki aslında belki çok önemli bir mesele değil. Tüm ekonomi bakımından fon artsın, tasarruflar, eldeki imkânlar artsın ayrı bir mesele. Ama eğer fon yaratılmışsa, bu fonu devletin şu veya bu tarafa aktarma yapması eldeki aletler karşısında çok zor bir iş değil gibi geliyor bana... Burada şunu da ilâve etmek lâzım, konuyu daha açık seçik kılmak için. Örneğin, Ziraat Bankası, —Sayın Ersoy ikimiz de bir ara Ziraat Bankasında bulduk— acaba böyle karmaşık bir yapıda olmayıp da daha dengeli, ahenkli bir yapıda çalışma imkânı bulsaydı, bu kadar çok problemlili olur muydu? Acaba mevcut kaynaklarını daha etkin bir şekilde kullanamaz mıydı?

ERSOY : Sayın Aysan'ın Ziraat Bankasının hem zirai kredi yapan, hem ticari kesime kredi veren, hem mevduat toplayan çok çeşitli hizmetleri bir arada bulunduran bir banka oluşunu eleştiren görüşünden başlamak istiyorum. Aslında Ziraat Bankasının varlık nedeni tarımsal kredidir. Mevduat kabulü bunu mümkün kılmak için yapılmaktadır. Ticari kredileri, hizmetleri yine tarımsal krediyi fonlarından azami derecede yararlandırabilmek için yapılmaktadır. Ziraat Bankası tarafından niçin ticari kredi yapılıyor suali uzun yıllardan beri sorulmuş ve cevaplanmıştır. Bir kaç akla gelen sebebini ben hemen sunayım: Bir kere bankanın topladığı kaynaklar içersinde çok kısa vadeli olanlarını tarımsal sektöre yatırmak mümkün görülmemektedir. Bunları gene kısa vadeli plâsman olarak ticari sektöre vermek uygundur.

DURAKBAŞA : Ama işte kısa vadeli mevduat kabul ettiği için kısa vadeli plâsman yapmak mecburiyetindedir diyorsunuz. Sayın Aysan'ın modelinde şahıslardan mevduat kabul etmesin deniyor.

ERSOY : Evet o noktaya da geleceğim. Bir başka sebebi tarımsal krediye nisbeten düşük faizlerle sağlanan imkânların banka üzerinde tahripkâr etkisini önlemek için ticari kredilerin yüksek veriminden yararlanılmak istenmektedir. Ayrıca mevduat sahipleri ile temas içerisinde bulunan bankanın tarım kesimi dışındaki mevduat potansiyelini bankaya yönelik tutabilmek için diğer bankalar arasında rekâbet şartları içerisinde yerini alabilmesi için ticari kredi lâzımdır. Ziraat Bankası, mevduat kabul etmeyip kendisine bir kaynaktan verileydi sorusuna gelince; tabii bir ölçü içerisinde mümkün olurdu. Bunda biz mevduatın özel bankalara gitmeyen bir kısmının Devlet Bankaları için hazır beklediği varsayımına dayanmış oluyoruz. Oysa böyle bir durum yoktur. O halde şimdiye kadar gerçekten kendisi fon yaratmış ve belli kesimleri hiç devlet fonlarına muhtaç olmadan destekleyebilmiş olan bu bankaların varlığını korumak lâzımdır kanısındayım .

DURAKBAŞA : Sayın Güpgüpoğlu sizin bu konudaki görüşünüzü alabilir miyim?

GÜPGÜPOĞLU : Sayın Ersoy, çok güzel izah ettiler. Ben de aynı görüşteyim. Ziraat Bankası, Halk Bankası, Emlâk Bankası gibi İDT bankalarının kendilerine verilen amaçları gerçekleştirebilmeleri için mevduat kabul etmeleri ve kısa vadeli kredi vermeleri normaldir. Ben de ona taraftarım. Ama Etibank, Sü-

merbank, Denizcilik Bankası gibi işletmeciler kuruluşların ticaret bankacılığı yapımları normal değildir. Gerekli kaynak ve fonlar sağlanmak kaydıyla bunların bankacılık bölümlerinin kaldırılması gerektiği kanısındayım.

DURAKBAŞA : Buyrun Sayın Ersoy...

ERSOY : Mevduat artışındaki gerileme bugünkü görüşmelerde önemli bir yer tuttu. Gerçekten de 1974-75 arasında % 36,3 nisbetinde olan bu artış 1976 Aralık ayı sonunda önceki yıla göre % 8'e inmiştir. Daha önce de belirttiğim gibi mevduat artışındaki azalmada ikramiyenin bir rolü mevcut olsa da kanımca bu faktör en geride sayılabilir. Herşeyden evvel enflasyonun küçük tasarrufları erittiğini, ayrıca tüketimin büyük çekicilik kazandığını görüyoruz. Mevduat sahipleri bu iki şeyden kendilerini kurtarabilseler, bu defa da enflasyonun getirdiği rantlar karşısında banka faizinin öneminin ne derece düştüğünü görerek bundan vazgeçiyorlar. Gayrimenkul gelir ve değerlerindeki yükselme ile mevduat faizleri arasında tasarruf sahipleri için alternatif seçim açısından artık bir ilişki kurmak hiç mümkün olmuyor. Tabii mevduat artışındaki duraklamanın bir önemli sebebi de tahviller, özellikle devlet tahvilleri olmuştur. Ve devlet tahvilleri son yıllarda, gittikçe artan ölçüde bütçe desteği aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1977 yılında da 19,5 milyar devlet tahvili çıkarılması öngörülmüştür. Bu rakam bütçenin gelir tahminlerinin % 8,8'ini vermektedir. Her türlü teşviki taşıyan, her türlü vergiden muaf olan, istendiği anda paraya çevrilebilen, yüksek faizli bu tahvillere büyük rağbet edilmesini, mevduata nazaran büyük rağbet gösterilmesini yadırgamak hiç mümkün değildir ve öyle anlaşılıyor ki, kamu yönetimi gittikçe halk tasarruflarını tahviller yoluyla bütçe desteğine ve dolaşısıyla yatırımların finansmanına çekmek eğilimindedir.

AYSAN : 1976 yılında mevduat artışının azalışında bir önemli faktör, 1976 Şubat ayında alınan bir kararla o zamana kadar bankalarda bekletilen akreditif karşılıklarının Bankalardan Merkez Bankasına aktarılması olmuştur.

ERSOY : Faizler konusunda, ben şöyle düşünüyorum : Mevduat faiziyle, kredi faizi arasındaki yüksek farkı azaltmanın çaresi olarak, mevduat faizinin serbest bırakılması akla gelebilir. Bu takdirde bankalar şikâyet edilen masraflı tutumlarını gözden geçirmek, daha rasyonel olma tedbirlerini getirmek durumunda bulunacakları gibi mevduat sahipleri de şimdikiğe göre daha yüksek faiz alabileceklerinden, tasarruflar daha çok bankalara yönelebilecektir. Sayın Hatiboğlu'nun değerli kitabı «Türkiye Nereye Gidiyor» da sorduğu bir soru ve verdiği bir cevap var. Diyor ki, bankalar bu kadar düşük faiz verirse elinde parası olanlar banka yerine sermaye piyasasına gidecek, tahvile... Bankalar bu kadar yüksek faiz aldığına göre, kredi bulacak olan, kredi ihtiyacında olanlar banka yerine yine sermaye piyasasına gidecek, tahvile... O halde bu iki grup, banka dışında birleşecek. Bankalar mevcut durum sebebiyle kendi kendilerini tecrit etmiş duruma düşüyorlar ve bu eğilim gittikçe haklılık kazanacaktır. Bu itibarla mevduat faizlerinin serbest bırakılması konusunun ben artık daha fazla geciktirilmmeden üzerinin durulmağa, tartışılmağa değer bir tedbir olduğu kanısındayım.

AYSAN : 1976 yılında öyle tahmin ediyorum ki, önemli bir uara da o teşkilatlanmamış dediğimiz piyasada... Orada da önemli bir fon var.

ERSOY : Bu arada Sayın Güpgüpoğlu'nun bir görüşüne de değinmek istiyorum. Sayın Güpgüpoğlu, bankaların Merkez Bankasınca genel manada desteklenmesinin tabii olduğunu, ancak Merkez Bankasının gereken ölçülerde kamu finansmanı yanında bir de ticari bankaların finansmanına götürülmesinin uygun olmayacağı görüşünü ifade ettiler. Bu, benim de katıldığım bir görüştür. Ancak Merkez Bankasının Kanununda belirtilen kredileri yönlendirme görevine de bu

arada işaret etmek zorunludur. Merkez Bankası kaynakları bilindiği gibi ancak teşviki istenen alanlar için kullanılmaktadır. İhracat ve sanayici kredileri gibi. Bu sahalar Devletin teşvikinde fayda gördüğü ve Merkez Bankasının desteklenmediği takdirde ticari bankalarca gereğince fon sağlanmasının müşkül görüldüğü sahalar olarak ortaya çıkmaktadır. Yoksa iç ticaret için çok küçük ölçüler dışında Ticaret Bankalarının Merkez Bankasına müracaatı olmamaktadır. Merkez Bankasının teşvikli alanlara desteği mutlaka ticaret bankalarına fon vermek suretiyle olmak lazım gelmez diye düşünürüm. Pekâlâ bir yandan mevduat münzam karşılıklarını sıfır noktasına kadar indirmek, faiz iadesi vermek gibi hem teşvikli krediyi alanı, hem de bu krediyi kendi kaynağından karşılayan bankayı teşvik eden yollarla Ticaret Bankalarının kaynaklarını artıran ölçülerde teşvikli alanlara kaydırmak mümkündür. Gerçekten orta vadeli kredilerde bu yoldan çok iyi sonuçlar elde edilmiştir.

1977 Programında «banka kaynaklarını daha fazla orta vadeli kredilere yönlendirici tedbirlerin etkisiyle yatırım ve ihtisas bankaları dışındaki bankaların orta vadeli kredileri 1975 yılının altı ayında 1,5 milyar TL. sı artmış iken 1976'nın ilk altı ayında 3,9 milyar TL. sı yükselmiştir» deniyor. Şimdi aynı şey ihracat için yapılamaz mı? İhracat için yapılabilirdi, gene de yapılabilir. Devlet ihracatı teşvik için gerekli bütün fonları Merkez Bankasından sağlamaya hazır oldu. Çünkü burada teşvik tedbirleri yetersiz. İhracatçıyı teşvik etmek için faizi indirdim diyor. Normal düzende faiz % 11,5 iken ticari bankalar ihracatçıya faizli % 10,5 tan versin diyor. Ama neyin karşılığında? Ticari banka bu faiz kaybını nereden karşılayacak? Ve niçin % 10,5 tan verecek? Bu yok... Bankanın teşviki yok, ihracatçının var. İhracatçı için diyor ki; % 10,5 ile banka kaynağı kullanılmışsa ben de % 3 faiz iadesi veririm, % 7,5 a getiririm. Merkez Bankası kaynağı kullanılmışsa, benden % 9 a aldın, % 1,5 faiz iadesi veririm, yine % 7,5 a getiririm. Yani her iki halde de ihracatçının durumu değişmiyor. Nisbeten düşük faize kavuşmuş oluyor. Ama bankadan hiçbir teşvik görmeksizin, düşük faiz % 10,5 faiz uygulaması bekleniyor. Böyle olunca da tabii banka kendi kaynağını buraya koymakta istekli bulunmuyor. Oysa orta vadeli kredilere uygulanan teşvik tedbirleri ihracat için de aynen uygulanabilir. Ve böylece destekleme alımları konusunda Devletin üzerindeki büyük yükün bir kısmı belki bankalara doğru kaydırılabilir. İhracat konusunda bir önemli nokta da ihracatla sonuçlanmak kaydı ile ihracatın hazırlık safhasının da teşvik kapsamı içerisine alınmasıdır. Bu safha halen hiçbir teşvik görmemektedir.

Tarım kredileri ile gemicilik kredilerinin teşvikini de ekonomimiz için fevkalâde önemli sayıyorum. Bu açıdan, bu kredilerin yükünü yalnız Ziraat Bankası ya da Denizcilik Bankasında tutmak değil, verilecek teşviklerle tüm bankalara yaymanın zorunlu olduğunu düşünüyorum. Kalkınma Planı 1977 yıllık Programında gördüğüm tedbirler arasında ticaret bankalarının da tarıma kredi vermesinin sağlanması öngörülmektedir. Bu tedbirin amacını Ege ve Güney Anadolu gibi bazı bölgelerimizde mevcut hudutlu ölçüdeki uygulamanın ötesinde, yaygın bir uygulama olarak alıyorum ve bu özeryi çok değerli buluyorum. Bu yolla tarımda yapılacak geniş yatırımlar birim araziden alınan geliri arttıracak ve böylece fiat konusunda mevcut üretici-tüketici yararı çelişkisi her iki tarafa da yararlı şekilde çözüme bağlanmış olacaktır.

Denizcilik kredileri konusunda diğer bankaların katkısıyla getirilecek genişleme ile de dış ticaret dengemizde büyük ve olumsuz ağırlığı olan dış navlun giderlerini azaltmak imkânı doğacaktır.

Her iki konunun da kaynak transferi yerine, teşvik tedbirleri, özellikle ticari

SİZE HİZMET BİZİM GÖREVİMİZ
SİZE HİZMET BİZİM ZEVKİMİZ

**ANADOLU
BANKASI**

İTHALAT SİSTEMİNDE YENİ BİR UYGULAMA KABUL (ACCEPTANCE) KREDİSİ

Metin BOYSAN

(Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
Dış İşler Müdürü)

T. C. Maliye Bakanlığınca, Resmî Gazetenin 5 Mayıs 1976 gün 15578 sayılı nüshasında yayımlanan 17 sayılı karara ilişkin Seri : VII No. 16; tebliğ ile Seri : III No. 13 İthalat Tebliğinin 6 ncı maddesinin sonuna bir fıkra eklenerek bazı ihtiyaç maddelerinin kabul kredisi yolu ile ithal edilmesi olanağı sağlanmıştır.

Döviz darboğazı nedeni ile transferleri yavaşlayan ithalatımızı hiç değilse bazı önemli maddeler için ferahlatacak olan bu sistemi aynı zamanda batılı para piyasalarına bir açılış ve giriş olarak da görmek mümkündür.

Tanım :

Tebliğin ayrıntılarına girmeden önce kabul (acceptance) kredilerinin tanımını hatırlatmakta yarar vardır.

Kabul kredisinde (Acceptance Credit - Credit par Acceptation) esas, Yurt dışındaki ihracatçının keşide edeceği vesikalı poliçenin Türkiye'de yetkili bir banka tarafından kabul ve vadesinde baliğinin lehtara ödenecek şekilde transfer edilmesidir.

Bu tanıma göre, kabul kredisi, satın aldığı mal bedelinin ithalâtçı tarafından malın teslimü sırasında değil, belirli bir süre sonunda ödeneceğini satıcıya temin etmek üzere açılan ve lehtarın ibraz edeceği vadeli bir poliçenin bankaca kabulü suretiyle realize edilecek olan bir kredidir.

İthalâtçı satın aldığı malların bedelini peşin ödemek istemez, satıcı da bu malların bedeli üzerinden tanzim edeceği poliçelerin ancak bir banka tarafından kabulü veya kefil olunması (aval vermesi) sağlandığı takdirde vadeli satışa rıza gösterirse, ithalâtçı, kendi bankasına müracaat ederek satıcının keşide edeceği poliçeleri kabul etmesini veya kefil olmasını ister.

Bu talebe istinaden banka bir «kabul kredisi» açmağa amade bulunursa, ihracatçı (satıcı) poliçelerini ya doğrudan doğruya banka üzerine veya banka tarafından aval verilmek kaydı ile müşterisi üzerine keşide eder.

İhracatçılar malların sevki sırasında keşide edecekleri poliçelere ithalâtçının bankasının talimatına dayanarak kendi memleketlerindeki bir bankanın kabul imzasını almak olanağını veren kabul kredilerini tercih ederler.

Bir bankanın kabul veya aval imzasını taşıyan poliçeler ihracatçı tarafından kolaylıkla para piyasalarında iskonto ettirilerek satılan malın bedelinin derhal tahsil edilmesi imkânı elde edilir.

İskonto giderlerinin mal bedeline yansması doğaldır.

Banka tarafından kabul edilen poliçeler tutarları ödendikçe, kredi limitinin serbest kalan kısmı dahilinde yeniden keşide edilecek poliçelerin kabulüne imkân veren rotatif kabul kredileri (Revolving Acceptance Credit — Credit par Acceptation Renouvelable) açılabilir.

İthalâtçı tarafından, ihracatçı lehine açtırılan ithalâtı temine matuf kabul kredilerinde poliçeye kabul veya aval imzası koyan bankanın ihracatçıya rücu hakkı yoktur. Banka poliçe bedelini ancak ithalâtçıdan tahsil edebilecektir. İthalâtçı, bankaca kabul veya avalize edilen poliçelerin bedellerini vadelerinden önce bankaya yatırmakla yükümlüdür.

İthalâtçı müşterisinin bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi ihtimalini önlemek üzere, kabul kredisi açan bankanın, gerekli teminatı almış olacağı doğaldır.

Tebliğin Kapsamı :

Seri III No. 13 ithalât tebliğinin 6 ncı maddesine Seri VII. No. 165 tebliğ ile eklenen fıkraya göre demir, gübre, traktör ve kamyon, CKD parçaları ithalât bedellerinin kabul kredisi şeklinde ödenmesine izin verilmiş, 27.8.1976 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Seri VII, No. 171 tebliğ ile bu fıkra değiştirilerek komple traktör ithalât bedellerinin de kabul kredisi şeklinde ödenebileceği öngörülmüştür.

Son olarak 14.12.1976 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Seri VII No. 174 tebliğ ile kabul kredisi ile yapılacak ithalâtın kapsamı yeniden genişletilmiştir. Değişik fıkraya göre; demir, demir cevheri, gübre, kömür, petrol, fueloil, LPG, motorin, komple traktör ile traktör ve kamyon CKD parçaları ithalât bedelleri uluslararası usul ve teamüllere uyulmak kaydı ile kabul kredisi şeklinde ödenebilecektir.

Bu tebliğ ile getirilen diğer bir önemli yenilik kabul kredili ithalâta ilişkin poliçe bedellerinin, döviz pozisyonu tutma yetkisi olan bankalar tarafından vadelerinde kendi döviz pozisyonundan ödenebilmesi olanağının sağlanmış olmasıdır.

Görüleceği gibi bazı önemli maddelerin ithalâtının sür'atle gerçekleşebilmesi için bu tebliğ ile kredili ithâl olanağı sağlanmış, ayrıca döviz pozisyonu tutan bankalara kendi pozisyonlarından ödeme yapma izni verilmele akseptans kredilerine aracılık etmeleri özendirilmiştir.

Uygulama Esasları Nelerdir?

Tebliğde öngörülen hususların uygulama esasları şöyle sıralanabilir :

1 — Kabul kredisinin, yukarıda sayılan maddelerle sınırlı olmak üzere

akreditifli, vesaik veya mal mukabili ödeme şekillerine göre yapılacak ithalâta uygulanabileceği belirtilmiştir.

2 — Bu yoldan yapılacak ithalâtta vesikalı poliçelerin, yetkili bankalarca veya bu bankaların verecekleri talimata dayanılarak muhabirlerin ce kabul edilmesi mümkündür. Poliçelerin, ithalâtçı üzerine keşideli olması ve bunun tarafından kabul edilmesi halinde yetkili bankalarca veya muhabiri tarafından poliçeye aval verilebilir.

3 — Kabul edilecek poliçelerin vadeleri 6 aydan az olmayacaktır. Vade başlangıcı vesikalı poliçenin bankaca kabul veya aval tarihidir.

4 — Akseptans kredisi yolu ile yapılacak ithalâtta keyfiyetin ithal müsaadeleri üzerine önceden dercedilmesi gerekmektedir.

5 — Bu nev'i ithalâtta fiyat uygunluğu önceden alınmış olacaktır.

6 — Akseptans kredisi usulü ile yapılacak ithalâtta kur garantisi tanınmıştır. Diğer bir ifade ile poliçe bedellerinin vadelerinde yapılacak ödemelere kabul tarihindeki kurlar uygulanacaktır. Bu hususu sağlamak için ithal müsaadesinin talebi anında ithalâtçılar mal bedeli dövizin satış kurlarından Türk Lirası tutarının % 1 ine tekabül eden meblağı Merkez Bankası nezdindeki özel bir hesaba yatıracaklardır.

Sonuç

Yukarıda çok kısa bir şekilde açıklamaya çalıştığımız akseptans kredilerinin uygulama sahasına konması kanımızca olumlu bir adım ve karardır.

Bu suretle hayati bazı maddelerin sür'atle ithal edilmesi sağlanabileceği gibi bankalarımız uluslararası para piyasası işlemlerine girme olanağını elde etmiş olacaklardır.

Diğer taraftan bankalarımız nakit imkânlarını zorlamadan ithalât işlemlerine aracılık etmek fırsatını bulacaklar, ithalâtçılar ise malı ithal edip, pazarladıktan sonra bedellerini ödeyeceklerinden banka kredilerinin ağır yükünden kurtulmuş bulunacaklardır.

EV

sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

İSTANBUL BANKASI

SERMAYESİ : 100.000.000

Tatlı dil, güler yüz, iyi hizmet.

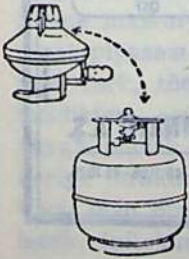
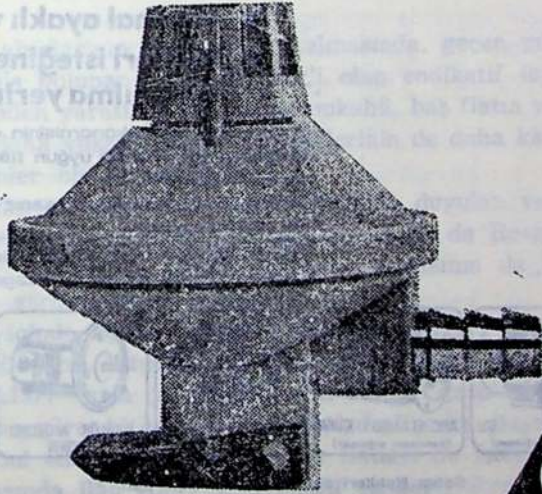
İSTANBUL BANKASI

Sayın halkımızın ve yurt ekonomisinin hizmetinde.

İSTANBUL BANKASI

Hizmet, güven, gelişme.

tam emniyetli gaz

AYGAZ

Milyonların
tercih ettiği
sizin gazınız

ÜRETİMİMİZ

GARANTİSİ ALTINDADIR

ÜSTÜN
TEKNOLOJİNİN
GETİRDİĞİ

**GERÇEK
KALİTE**

ELEKTRİK MOTORLARI

Dünyaca en ünlü ve kaliteli elektrik motoru olan BROWN BOVERİ uluslararası normlara ve standartlara uygun olarak Brown Boveri and Cie lisansı ile yurdumuzda imal edilmekte ve:

- Normal ayaklı ve flanşlı
- Müşteri isteğine ve kullanıma yere göre özel

tipler olarak yurt ekonomisinin ve elektrik motoru kullananların yararına uygun fiyat ve satış şartları ile sunulmaktadır.

Elektrik motoru kullanıyorsanız BROWN BOVERİ'yi ve WAT'ı arayınız.

Teknik olanaklarımız ve servisimizle, size de en ekonomik çözümü sağlayacağız...

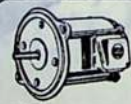
AYAKLI QU
(Kendinden soğutma)

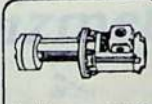
ABC FLANŞLI QUFA
(Kendinden soğutma)

ÇİFTMİLLİ QK2W

BRÜLÖR MOTORU YQKBFN

SİRKÜLASYON POMPASI QKF

Satıcı ilişkileri, sipariş ve danışma için

WAT ELEKTROMEKANİK CİHAZLAR VE MOTOR SANAYİ A.Ş.

Meclisi Mebusan Caddesi No 327 Dursun Han Kat.7 Satıpazarı - İSTANBUL TELEFON: 490195 - 457025.

EGE EKİCİ TÜTÜN PİYASASI AÇILDI

Ülkemizde 542.000 ailenin geçimini sağlayan tütün tarımından 286 bin aileyi kapsayan Ege Ekici Tütün Piyasası geçen yıllara göre bir miktar gecikme ile 21 şubat 1977 günü Gümrük ve Tekel Bakanı Orhan Öztrak tarafından açıldı. Bakan, gecikmenin herhangi diğer mülâhazaya bağlı olmayıp sadece, bu yıl ekim sahasının genişliği ve rekoltenin yüksekliğinden dolayı tesbit çalışmalarının biraz uzamış olmasından doğduğunu ifade etti.

Bu yıl, rekoltenin, geçen yılların çok üstüne çıkarak 195 bin tona ulaştığı ve bu nedenle hükümetin tütün için Tekel emrine TL. 12.600 milyon tahsis ettiği belirtildi.

4 gün devam eden piyasada Tekel'in 168963 ton tütün aldığı, Tüccarın alımlarının da 25000 ton civarında (geçici rakamlara göre 25895 ton) kaldığı anlaşılıyor. Halbuki geçen yıl rekolte 111327 ton olup bunun 41327 tonunu tüccar almış idi.

Bu yıl Tüccar alımlarının daha düşük kalmasında, geçen yıl \$ 3.75/kg. olarak tesbit edilmiş bulunan ve halen mer'i olan endikatif ihraç fiyatının ihracatta fiyat yönünden yarattığı tıkanıklığa mukabil, baş fiyatın ve dolayısıyla ortalama fiyatın daha yüksek, işçilik maliyetlerinin de daha kabarık olmasının başlıca nedenler olduğu anlaşılıyor.

Ayrıca, piyasanın açılmasından önceki günlerde duyulan ve basına da akseden vergi iadesi konusunun tam anlaşılammış ya da Resmî Gazetede ilân edilmeden önce gereğince güven vermemiş olmasının da bu tutumda önemli rolü olduğu görüşü hâkim bulunuyor.

Bu bekleyişler içinde açılan piyasada Tekel tarafından 50 TL./kg. baş fiyat verilmiş ve tüccarın tutumuna bakılmaksızın Tekel, alımlarını hızla sürdürmüştür. 24.2.1977 tarih ve 15860 sayılı resmî gazetede yayınlanan vergi iadesi kararına göre, tütünde % 13 nisbetinde fire kg. başına TL. 10.— işleme masrafı kabul edilerek, ortalama alım fiatları ile işlenmiş tütün ihracat piyasası sırasında ilân edilecek endikatif (asgarî) ihraç fiyatı arasındaki fark, tüccara kilo başına TL. 5.— kâr da bırakacak şekilde hesap edildikten sonra, Hazinece karşılanacaktır. % 5 ortalama kâr esasına dayalı olarak bu vergi iadesinin, şimdiden nisbet olarak tesbit edilmeyip ileriye bırakılması, hem ihracat sezonundaki dünya piyasasına uyum kabiliyeti olan bir karar vermiş olmak ve hem de, o zamana kadar vaki olabilecek, (nitekim 1.3.1977 tarihinde olmuştur) Türk lirasının Amerikan doları karşısındaki yeni ayarlamalarından doğacak farkların da nihai hesaplamada nazara alınabilmesine imkân bırakmak gayesini taşıdığı söylenebilir.

PAMUK İPLİĞİ İHRACATINDA AET - TÜRKİYE ÇEKİŞMESİ

Şubat ayı boyunca güncelliğini koruyan bir konu da Pamuk İpliği İhracatında AET ile Türkiye arasında ciddiyet kazanan çekişme olmuştur. Türkiye'de bilhassa özel sektör tarafından tekstil sanayiine son yıllarda yapılan büyük yatırımın bir sonucu olarak Türkiye'nin ani yükselme göstermek suretiyle (örnek olarak 1972-1975 yılları arasında 24000-31000 ton iken) 1976 da 60000 ton düzeyine varan ve getirdiği yaklaşık \$ 160.000.000 luk gelir ile ülkenin tüm ihracatında % 8 in ve saniye ürünleri ihracatında da % 26 nın üzerinde bir nisbete ulaşan pamuk ipliği ihracatı Ortak Pazar ülkelerindeki tekstil sanayiini bir nevi krize sürüklemiş ve Ortak Pazarın Türkiye'ye bu konuda ısrarlı müracaatlarına yol açmış bulunmaktadır. Ortak Pazar yetkilileri, Türkiye tarafından duruma göre % 25 ya da % 20 nisbetinde vergi iadesi ile desteklendiği için dumping hüviyeti kazanan ve kendi ülkelerinde pek çok fabrikanın kapanarak 50000 civarında tekstil işçisinin işsiz kalmasına sebebiyet verdiğini belirttikleri bu durumun önlenmesi için Türkiye'nin kesin tedbirler almasını, özellikle vergi iadesi uygulamasını derhal durdurmasını, böylece ihraç fiyatlarının yükseltilmesini, ihracatın pamuk ipliği de dahil olmak kaydıyla çeşitlendirilmesini istemiştir.

Şubat ayının ilk günlerinde Brüksel'de bu konuda yapılan Ortaklık Komitesi toplantısına Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı Halit Narin başkanlığında bir Türk heyeti de katılmış, ancak bir sonuca varılamadığından mart ayında yeniden toplanılması kararlaştırılmıştır. Ortak Pazar kaynakları, Türkiye'nin topluluk ülkelerine yaptığı ihracat için tedbir almaması halinde bizzat AET nin mukabil tedbirleri almak zorunda kalacağını belirtmekte ve katma protokolün 46. ve 60. maddelerine başvurulabileceğine dikkati çekmektedirler.

Bilindiği gibi, katma protokola Pamuk İpliği için hiçbir miktar kısıtlaması mevcut olmayıp ancak çok cüzi (870 tonluk) bir kontenjan için sıfır gümrük uygulaması vardır. Türk yetkilileri, 46. maddeye dayalı olarak, Türkiye'nin Protokole aykırı şekilde vergileme politikası götüğünün iddia edilemeyeceğini, zira protokole göre, iç vergi yükü miktarındaki vergi iadesine cevaz bulunduğunu, iç vergi yükünün de halen uygulanan vergi iadesi nisbetine yakın olduğunu belirtmekte ve 60. maddedeki «bir sanayi sektöründeki çöküşü durdurmak» gerekçesine de verilecek bir çok cevap bulunduğunu, kaldı ki Ortak Pazarla münasebetlerimizde lehimize çalışan nadir konulardan biri olan pamuk ipliği ihracatındaki avantajlı durumumuzun ortadan kalkmasına göz yumulamıyacağını ifade etmektedirler.

Ayrıca kayda değer ki, tekstil sanayicileri adına yapılan bazı beyanlarda, vergi iadesinden vazgeçilebileceği, fiyatların bir miktar yükseltilebileceği (ve yükseltilmekte olduğu) belirtilerek, pamuğun ihraç fiyatı ile iplikçiye verilmiş fiyatı arasındaki farkın kaldırılması ve kendilerine de ihraç fiyatı

EGE EKİCİ TÜTÜN PİYASASI AÇILDI

Ülkemizde 542.000 ailenin geçimini sağlayan tütün tarımından 286 bin aileyi kapsayan Ege Ekici Tütün Piyasası geçen yıllara göre bir miktar gecikme ile 21 şubat 1977 günü Gümrük ve Tekel Bakanı Orhan Öztrak tarafından açıldı. Bakan, gecikmenin herhangi diğer mülâhazaya bağlı olmayıp sadece, bu yıl ekim sahasının genişliği ve rekoltenin yüksekliğinden dolayı tesbit çalışmalarının biraz uzamış olmasından doğduğunu ifade etti.

Bu yıl, rekoltenin, geçen yılların çok üstüne çıkarak 195 bin tona ulaştığı ve bu nedenle hükümetin tütün için Tekel emrine TL. 12.600 milyon tahsis ettiği belirtildi.

4 gün devam eden piyasada Tekel'in 168363 ton tütün aldığı, Tüccarın alımlarının da 25000 ton civarında (geçici rakamlara göre 25895 ton) kaldığı anlaşılıyor. Halbuki geçen yıl rekolte 111327 ton olup bunun 41327 tonunu tüccar almış idi.

Bu yıl Tüccar alımlarının daha düşük kalmasında, geçen yıl \$ 3.75/kg. olarak tesbit edilmiş bulunan ve halen mer'i olan endikatif ihraç fiatının ihracatta fiat yönünden yarattığı tıkanıklığa mukabil, baş fiatın ve dolayısıyla ortalama fiatın daha yüksek, işçilik maliyetlerinin de daha kabarık olmasının başlıca nedenler olduğu anlaşılıyor.

Ayrıca, piyasanın açılmasından önceki günlerde duyulan ve basına da akseden vergi iadesi konusunun tam anlaşılammış ya da Resmî Gazetede ilân edilmeden önce gereğince güven vermemiş olmasının da bu tutumda önemli rolü olduğu görüşü hâkim bulunuyor.

Bu bekleyişler içinde açılan piyasada Tekel tarafından 50 TL./kg. baş fiat verilmiş ve tüccarın tutumuna bakılmaksızın Tekel, alımlarını hızla sürdürmüştür. 24.2.1977 tarih ve 15860 sayılı resmî gazetede yayınlanan vergi iadesi kararına göre, tütünde % 13 nisbetinde fire kg. başına TL. 10.— işleme masrafı kabul edilerek, ortalama alım fiatları ile işlenmiş tütün ihracat piyasası sırasında ilân edilecek endikatif (asgari) ihraç fiatı arasındaki fark, tüccara kilo başına TL. 5.— kâr da bırakacak şekilde hesap edildikten sonra, Hazinece karşılanacaktır. % 5 ortalama kâr esasına dayalı olarak bu vergi iadesinin, şimdiden nisbet olarak tesbit edilmeyip ileriye bırakılması, hem ihracat sezonundaki dünya piyasasına uyum kabiliyeti olan bir karar vermiş olmak ve hem de, o zamana kadar vaki olabilecek, (nitekim 1.3.1977 tarihinde olmuştur) Türk lirasının Amerikan doları karşısındaki yeni ayarlamalarından doğacak farkların da nihai hesaplamada nazara alınabilmesine imkân bırakmak gayesini taşıdığı söylenebilir.

PAMUK İPLİĞİ İHRACATINDA AET-TÜRKİYE ÇEKİŞMESİ

Şubat ayı boyunca güncelliğini koruyan bir konu da Pamuk İpliği İhracatında AET ile Türkiye arasında ciddiyet kazanan çekişme olmuştur. Türkiye'de bilhassa özel sektör tarafından tekstil sanayiine son yıllarda yapılan büyük yatırımın bir sonucu olarak Türkiye'nin ani yükselme göstermek suretiyle (örnek olarak 1972-1975 yılları arasında 24000-31000 ton iken) 1976 da 60000 ton düzeyine varan ve getirdiği yaklaşık \$ 160.000.000 luk gelir ile ülkenin tüm ihracatında % 8 in ve saniyi ürünleri ihracatında da % 26 nın üzerinde bir nisbete ulaşan pamuk ipliği ihracatı Ortak Pazar ülkelerindeki tekstil sanayiini bir nevi krize sürüklemiş ve Ortak Pazarın Türkiye'ye bu konuda ısrarlı müracaatlarına yol açmış bulunmaktadır. Ortak Pazar yetkilileri, Türkiye tarafından duruma göre % 25 ya da % 20 nisbetinde vergi iadesi ile desteklendiği için dumping hüviyeti kazanan ve kendi ülkelerinde pek çok fabrikanın kapanarak 50000 civarında tekstil işçisinin işsiz kalmasına sebebiyet verdiğini belirttikleri bu durumun önlenmesi için Türkiye'nin kesin tedbirler almasını, özellikle vergi iadesi uygulamasını derhal durdurmasını, böylece ihraç fiyatlarının yükseltilmesini, ihracatın pamuk ipliği de dahil olmak kaydıyla çeşitlendirilmesini istemiştir.

Şubat ayının ilk günlerinde Brüksel'de bu konuda yapılan Ortaklık Komitesi toplantısına Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı Halit Narin başkanlığında bir Türk heyeti de katılmış, ancak bir sonuca varılamadığından mart ayında yeniden toplanılması kararlaştırılmıştır. Ortak Pazar kaynakları, Türkiye'nin topluluk ülkelerine yaptığı ihracat için tedbir almaması halinde bizzat AET nin mukabil tedbirleri almak zorunda kalacağını belirtmekte ve katma protokolün 46. ve 60. maddelerine başvurulabileceğine dikkati çekmektedirler.

Bilindiği gibi, katma protokola Pamuk İpliği için hiçbir miktar kısıtlaması mevcut olmayıp ancak çok cüzi (870 tonluk) bir kontenjan için sıfır gümrük uygulaması vardır. Türk yetkilileri, 46. maddeye dayalı olarak, Türkiye'nin Protokole aykırı şekilde vergileme politikası güttüğünün iddia edilemeyeceğini, zira protokole göre, iç vergi yükü miktarındaki vergi iadesine cevaz bulunduğunu, iç vergi yükünün de halen uygulanan vergi iadesi nisbetine yakın olduğunu belirtmekte ve 60. maddedeki «bir sanayi sektöründeki çöküşü durdurmak» gerekçesine de verilecek bir çok cevap bulunduğunu, kaldı ki Ortak Pazarla münasebetlerimizde lehimize çalışan nadir konulardan biri olan pamuk ipliği ihracatındaki avantajlı durumumuzun ortadan kalkmasına göz yumulamıyacağını ifade etmektedirler.

Ayrıca kayda değer ki, tekstil sanayicileri adına yapılan bazı beyanlarda, vergi iadesinden vazgeçilebileceği, fiyatların bir miktar yükseltilebileceği (ve yükseltilmekte olduğu) belirtilerek, pamuğun ihraç fiyatı ile iplikçiye verilmiş fiyat arasındaki farkın kaldırılması ve kendilerine de ihraç fiyatı

üzerinden pamuk sağlanması halinde daha sağlam bir flat mekanizmasma ulaşılacağı belirtilmektedir.

Konu, anlaşıldığına göre, daha bir süre tartışmalara açık olmaya devam edecektir.

FRANSIZ İŞ ADAMLARI HEYETİNİN ZİYARETİ

Birkaç ay önce gelen ve yankıları hâlâ devam eden Alman heyetinden sonra şubat ayının son haftasında Fransız İş adamları heyetinin Türkiye'yi ziyaretine tanık olduk. Çeşitli sanayi kuruluşlarının üst kademe yöneticilerinden oluşan ve içlerinde Banka temsilcilerinin de bulunduğu heyet yurdumuzda, sırasıyla, Ankara, İstanbul ve İzmir'i de içeren ziyaretler yaptı, düzenlenen toplantılara katıldı ve ne derece faydalı olduğunu henüz bilmediğimiz bazı temaslarda bulundu. Bu konudaki basın haberlerinde en çok işlenen konu, bu ziyaretin Türk Fransız İktisadi işbirliğini kuvvetlendirmek ve Türk Sanayi yatırımlarına katkıda bulunmak gayesi ile mi yapılmakta olduğu yoksa Fransız mallarını Türkiye'de tanıtmak ve kendileri için ihracat pazarları aramak mı olduğu konusuna aranan cevap idi.

30 kişiden oluşan ve Türkiye'ye mal satmak için gelmediklerini, ancak teklif yapıldığı takdirde tabiatıyla bunun da düşünüleceğini belirten Heyet mensupları, Ankara'da hükümet yetkilileri ile yaptıkları görüşmelerde somut öneriler aldıklarını, bunlar üzerinde düşüneceklerini beyan etmişler, bazı yatırımlarda işbirliğinin düşünülebileceğini, teknoloji getirebileceklerini, kredi ile makine ve teçhizat verebileceklerini açıklamışlar, bu arada Türkiye'nin yabancı sermaye uygulamasında değişikliklere gitmesi gereğine de işaret etmişlerdir.

TÜRKİYE BAĞCILAR BANKASININ GELECEĞİ

1917 yılında kurulan, 8 şubesi, 78 personeli bulunan ve son yıllarda ortaklarına temettü dağıtamayan Türkiye Bağcılar Bankası hisselerine ilgi, son zamanlarda ani olarak artmış ve bu konudaki haberler ve yorumlar şubat ayı içinde basına da aksetmiştir.

İlginin nedeni, Ege bölgesinde 10 kadar şirketin İdare Meclisi Başkanı olan bir iş adamı ile Köy-Koop arasında bu bankanın hisselerini ele geçirmek için girişilen rekabet olmuştur. Bahis konusu şirketler gazete ilanı ile, nominal değeri TL. 500.— olan Banka hisse senedini TL. 700.— den almakta olduklarını açıklamışlardır. Gelişmeler ilgi ve merakla izlenmektedir.

1977 YILI BÜTÇESİ MECLİSLERDEN GEÇTİ VE KAMU GÖREVLERİ İÇİN UYGULANAN MAAŞ KATSAYISI 12 OLDU

Şubat ayı boyunca Meclislerde müzakere edilen konsolide bütçe meclislere 220.000.000.000 lira olarak takdim edilmiş iken meclis çalışmaları sonunda TL. 222.949.003.512 olarak bağlandı ve kanunlaştı. Meclise teklif edilen

şekliyle gelirlerinin % 77.2 sini vergi gelirleri teşkil eden bütçede, % 8.9 nisbetinde vergi dışı gelir % 4.5, nisbetinde özel gelirler ve fonlar ve % 1.2 nisbetinde katma bütçeli daireler gelirleri bulunmaktadır.

19.500.000.000 liralık da iç istikrazı öngören bütçenin, üzerinde en çok ilgi toplanan yön kamu görevlilerine ödenen maaşlar için uygulanacak katsayının akibeti idi. Bilindiği gibi 1976 yılı boyunca 9 olan katsayı, 1977 yılı için Hükümetçe 10 olarak teklif edilmiş, Bütçe ve Plan komisyonunca da 11'e çıkarılmış idi. Bazı siyasi partilerin işbirliği ile 12 ye çıkarılması önerilen katsayı Şubat ayı boyunca basın haber ve yorumlarına konu olmuş, Bütçe ve Plan komisyonundan geçen bütçede gider artırıcı tekliflerin müzakere edilip edilemeyeceği hususu da uzun süre tartışılmış iken, bazı istisnalar ile tüm ödeneklerden kesinti yapmak ve farkını katsayı artışına tahsis etmek şeklindeki öneriler oylanarak kabul edilmiş ve tartışmalar da bu suretle sona ermiştir. Bildirildiğine göre, katsayının 9 dan 12 ye yükselmesi, Devlete 18.000.000.000 lirası faal çalışanlar için 2.600.000.000 lirası da emekliler için olmak üzere 20.600.000.000 liraya mal olmuş, buna mukabil 1. derecedeki memur aylığında net 1.126. lira, 15 nci derecedeki memur aylığında ise net 39 liralık bir yükselme sağlamıştır.

**MİLLİ TASARRUFUN
SEMBOLÜ**

TÜRKİYE BANKASI
paranızın... İstikbalinizin emniyeti

üzerinden pamuk sağlanması halinde daha sağlam bir flat mekanizmasına ulaşılacağı belirtilmektedir.

Konu, anlaşıldığına göre, daha bir süre tartışmalara açık olmaya devam edecektir.

FRANSIZ İŞ ADAMLARI HEYETİNİN ZİYARETİ

Birkaç ay önce gelen ve yankıları hâlâ devam eden Alman heyetinden sonra şubat ayının son haftasında Fransız İş adamları heyetinin Türkiye'yi ziyaretine tanık olduk. Çeşitli sanayi kuruluşlarının üst kademe yöneticilerinden oluşan ve içlerinde Banka temsilcilerinin de bulunduğu heyet yurdumuzda, sırasıyla, Ankara, İstanbul ve İzmir'i de içeren ziyaretler yaptı, düzenlenen toplantılara katıldı ve ne derece faydalı olduğunu henüz bilmediğimiz bazı temaslarda bulundu. Bu konudaki basın haberlerinde en çok işlenen konu, bu ziyaretin Türk Fransız İktisadi işbirliğini kuvvetlendirmek ve Türk Sanayi yatırımlarına katkıda bulunmak gayesi ile mi yapılmakta olduğu yoksa Fransız mallarını Türkiye'de tanıtmak ve kendileri için ihracat pazarları aramak mı olduğu konusuna aranan cevap idi.

30 kişiden oluşan ve Türkiye'ye mal satmak için gelmediklerini, ancak teklif yapıldığı takdirde tabiatıyla bunun da düşünüleceğini belirten Heyet mensupları, Ankara'da hükümet yetkilileri ile yaptıkları görüşmelerde somut öneriler aldıklarını, bunlar üzerinde düşüneceklerini beyan etmişler, bazı yatırımlarda işbirliğinin düşünülebileceğini, teknoloji getirebileceklerini, kredi ile makine ve teçhizat verebileceklerini açıklamışlar, bu arada Türkiye'nin yabancı sermaye uygulamasında değişikliklere gitmesi gereğine de işaret etmişlerdir.

TÜRKİYE BAĞCILAR BANKASININ GELECEĞİ

1917 yılında kurulan, 8 şubesi, 78 personeli bulunan ve son yıllarda ortaklarına temettü dağıtamayan Türkiye Bağcılar Bankası hisselerine ilgi, son zamanlarda ani olarak artmış ve bu konudaki haberler ve yorumlar şubat ayı içinde basına da aksetmiştir.

İlginin nedeni, Ege bölgesinde 10 kadar şirketin İdare Meclisi Başkanı olan bir iş adamı ile Köy-Koop arasında bu bankanın hisselerini ele geçirmek için girişilen rekabet olmuştur. Bahis konusu şirketler gazete ilanı ile, nominal değeri TL. 500.— olan Banka hisse senedini TL. 700.— den almakta olduklarını açıklamışlardır. Gelişmeler ilgi ve merakla izlenmektedir.

1977 YILI BÜTÇESİ MECLİSLERDEN GEÇTİ VE KAMU GÖREVLERİ İÇİN UYGULANAN MAAŞ KATSAYISI 12 OLDU

Şubat ayı boyunca Meclislerde müzakere edilen konsolide bütçe meclislere 220.000.000.000 lira olarak takdim edilmiş iken meclis çalışmaları sonunda TL. 222.949.003.512 olarak bağlandı ve kanunlaştı. Meclise teklif edilen

şekliyle gelirlerinin % 77.2 sini vergi gelirleri teşkil eden bütçede, % 3.9 nisbetinde vergi dışı gelir % 4.5, nisbetinde özel gelirler ve fonlar ve % 1.2 nisbetinde katma bütçeli daireler gelirleri bulunmaktadır.

19.500.000.000 liralık da iç istikrazı öngören bütçenin, üzerinde en çok ilgi toplayan yön kamu görevlilerine ödenen maaşlar için uygulanacak katsayının akibeti idi. Bilindiği gibi 1976 yılı boyunca 9 olan katsayı, 1977 yılı için Hükümetçe 10 olarak teklif edilmiş, Bütçe ve Plan komisyonunca da 11'e çıkarılmış idi. Bazı siyasi partilerin işbirliği ile 12 ye çıkarılması önerilen katsayı Şubat ayı boyunca basın haber ve yorumlarına konu olmuş, Bütçe ve Plan komisyonundan geçen bütçede gider artırıcı tekliflerin müzakere edilip edilemeyeceği hususu da uzun süre tartışılmış iken, bazı istisnalar ile tüm ödeneklerden kesinti yapmak ve farkını katsayı artışına tahsis etmek şeklindeki öneriler oylanarak kabul edilmiş ve tartışmalar da bu suretle sona ermiştir. Bildirildiğine göre, katsayının 9 dan 12 ye yükselmesi, Devlete 18.000.000.000 lirası faal çalışanlar için 2.600.000.000 lirası da emekliler için olmak üzere 20.600.000.000 liraya mal olmuş, buna mukabil 1. derecedeki memur aylığında net 1.126. lira, 15 nci derecedeki memur aylığında ise net 39 liralık bir yükselme sağlamıştır.

**MİLLİ TASARRUFUN
SEMBOİLÜ**

TÜRKİYE **§** **BANKASI**
paranızın... istikballnızın emniyeti

an-ka

**kalitede
güveneceğiniz
kablo**

Her türlü kablo imalâtındaki başarısını kalitesi ve markasıyla belgeleyen AN-KA, 15 kV'a kadar yüksek gerilim ve her tip özel kablo yapma olanaklarına sahiptir.

Üç değişik model... Sizin için!

RENAULT

Yetkili Satıcılarında

an-ka

**kalitede
güveneceğiniz
kablo**

Her türlü kablo imalâtındaki
başarısını kalitesi
ve markasıyla belgeleyen
AN-KA, 15 kV'a kadar
yüksek gerilim ve her tip
özel kablo yapma
olanaklarına sahiptir.

Üç değişik model... Sizin için!

RENAULT

Yetkili Satıcılarında

BANKA TEMİNAT MEKTUPLARINA İLİŞKİN BAZI DAVALARDA «AKTİF HUSUMET»

Avukat Ünal SOMUNCUOĞLU

Son zamanlarda banka teminat mektuplarına ilişkin davalar hâyli artmış bulunmaktadır. Bu davaların en çok görülen ve yazınıza konu olan şekli de şudur. Bir sözleşme sebebiyle muhatabına banka teminat mektubu tevdi eden taraf, bilahare herhangi bir gerekçeye dayanarak, teminat mektubunun nakte çevrilmesini önlemek için mahkemeden ihtiyatî tedbir kararı almakta, sonra da teminat mektubunun iptali veya iadesi için teminat mektubu muhatabı aleyhine dava ikame etmektedir.

Bu tür tedbir talepleri ve davalar mahkemelerce kabul edilmekte ve davacının ileri sürdüğü gerekçeler haklı ise, talepler hakkında olumlu kararlar verilmektedir. Ancak bu davalarda mahkemeler, hemen daima taraflar arasındaki asıl borç ilişkisini inceleme konusu yapmakta ve teminat mektubu ilişkisi üzerinde durmamaktadırlar. Daha açık ifade etmek gerekirse, dava konusu, teminat mektubunun iptali veya iadesi olduğu halde, mahkemeler teminat mektubundan doğan dava hakkının kimler tarafından kullanılabileceğini araştırmamakta, doğrudan doğruya teminat mektubu verilmesine neden teşkil eden borç ilişkisini incelemektedirler.

Dava konusu hak üzerinde tasarruf yetkisi olmayan kişi, o davada davacı sıfatını haiz olamaz. Bir hakkı dava yetkisi, kural olarak o hakkın harçiline aittir. (İstisnalar için bkz. B. Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Ankara 1968, Sh. 234-235).

«Bir kimsenin muayyen bir davada kendisine izafe edilen davacı veya davalı sıfatını haiz bulunup bulunmadığı hususu, bir usul hukuku meselesi olmayıp, maddi hukuka göre tayin edilen ve dava konusu hakkın özüne taalluk eden bir meseledir. Sıfatın bulunmaması halinde verilen karar, davanın mesmu olmadığına dair olmayıp, davanın esasına dair bir karardır (Sadece o davada davacı ve davalı olarak gösterilen kimseler arasında).

Bu sebeple «sıfat» dava şartlarından değildir («Kuru, a.g.e. sh. 233).

«Tarafların muayyen bir davada, davacı ve davalı olmak sıfatları yoksa, resen veya davalının itirazı üzerine dava esastan reddedilir» (Kuru, a.g.e. sh. 231).

Kanımızca, somut olayımızda, mahkemelerce göz önünde tutulması gereken asıl önemli nokta, davalının teminat mektubunu elinde bulundurmaya ve bunu paraya çevirmeye yetkili olup, olmadığıнын incelenmesi değil, teminat mektubu ilişkisinde 3. şahıs durumunda bulunan davacının, teminat mektubunun iptalini veya iadesini istemek yetkisini haiz olup olmadığıнын araştırılmasıdır.

Türk doktrini ve uygulaması, banka teminat mektuplarını, daha ziyade «kefalet» veya «garanti» mukavelesi olarak nitelendirmiştir. (Bkz. Tandoğan, garanti mukavelesi, Ankara 1959, Reisoğlu, garanti mukavelesi, Ankara 1963,

Akyazan, banka ve ticaret hukuku, Ankara 1972, Yar. İçt. Bir. Kar. 13.12.1967 gün ve 1966/16 sayılı, Yarg. İçt. Bir. Kar. 11/6/1969 gün ve 1969/4 sayılı).

Yargıtayın yukarıda belirtilen içtihadı birleştirme kararları ışığı altında ki bu konuda son görüşü, banka teminat mektuplarının garanti mukavelesi olarak nitelendirilmesi gerektiği yolundadır (Ezcümle Yar. Gen. Kur. 1/4/1972 tarihli kararı).

Banka teminat mektuplarının kefalet veya garanti mukavelesi olarak tavsifi, önemli ve farklı sonuçlar doğurur. Bu iki tavsif arasındaki konumuzla ilgili en önemli fark, kefilin taahhüdünün fer'i, garanti verenin taahhüdünün ise asli bir nitelik taşımasıdır. Yani, kefilin sorumluluğunun, asıl borcun muteberiyetine bağlı olmasına karşın (B.K. m. 485), garanti taahhüdünde, garanti mukavelesinin müstakil bir borç doğurması nedeniyle, asıl borcun hukuken muteber olması gerekmez.

Bu sebeple banka teminat mektuplarının kefalet olarak kabulü halinde, kefil banka, alacaklı muhataba karşı, B. K. m. 497 gereğince asıl borçluya ait defileri dermeyan ederek, teminat mektubunun iptalini veya iadesini dava edebilir. Burada, teminat mektubunun iptali veya iadesini dava etmek, kefaletin sona erdirilmesini tazammun ettiği cihetle, bu hakkın kullanılması münhasıran kefil sıfatını haiz bankaya aittir. Asıl borçlu, kefaletin sona erdirilmesini değil, asıl borcun şu veya bu sebeple sakıt olduğunu iddia ve dava edebilir. İdidası sabit olduğu takdirde, B. K. m. 492 gereğince bankanın da kefaleti ortadan kalkar ve teminat mektubu dolaylı olarak hükümden düşebilir. Ancak doğrudan doğruya teminat mektubuna ilişkin iptal veya iade davasını ikame hakkı, kefil bankaya ait olmak gerekir.

Yargıtayın görüşüne uygun olarak, banka teminat mektupları garanti mukavelesi olarak nitelendirildiği takdirde, ilginç bir durum ortaya çıkacaktır. Garanti mukavelesi, tarafları, garanti alan ve garanti veren olmak üzere, tabir caizse, iki köşeli bir sözleşmedir. Bu sözleşme, garanti alanla, 3. şahıs arasındaki hukuki ilişkiden tamamen ayrı, bağımsız bir akittir ve garanti verene asli, müstakil bir sorumluluk yükler. Garanti alanla, 3. şahıs arasındaki münasebet, garanti verene bir hak bahşetmeyeceği gibi, 3. şahsın da garanti mukavelesi ilişkisinde hiçbir rolü ve sıfatı yoktur. Bunun doğal sonucu olarak, garanti mukavelesi olarak nitelendirilen teminat mektubu ilişkisinde taraf olmayan, hiçbir sıfatı bulunmayan 3. şahıs durumundaki lehdarın, teminat mektubunun iptali veya iadesi zımında hiçbir talebi olamayacaktır. Buna karşılık, garanti mukavelesi bağımsız bir akit olup, borçlu 3. şahısla ilgili olarak verilmediği için, bankanın, garanti alanla, 3. şahıs arasındaki hukuki ilişkiye dayanarak teminat mektubunun iptal veya iadesini isteyebilmesi de mümkün değildir. Garanti alanla, 3. şahıs arasındaki ilişki, hukuken muteber olmasa da, hatta 3. şahsın taahhüdünün ifası onun kusuru olmadan da imkânsız hale gelse, garanti veren bankanın teminat mektubundan doğan sorumluluğu devam edecektir.

Banka bu sorumluluktan ancak, garanti alana veya onun sorumluluğu

BANKA TEMİNAT MEKTUPLARINA İLİŞKİN BAZI DAVALARDA «AKTİF HUSUMET»

Avukat Ünal SOMUNCUOĞLU

Son zamanlarda banka teminat mektuplarına ilişkin davalar hayli artmış bulunmaktadır. Bu davaların en çok görülen ve yazınıza konu olan şekli de şudur. Bir sözleşme sebebiyle muhatabına banka teminat mektubu tevdi eden taraf, bilahare herhangi bir gerekçeye dayanarak, teminat mektubunun nakte çevrilmesini önlemek için mahkemeden ihtiyati tedbir kararı almakta, sonra da teminat mektubunun iptali veya iadesi için teminat mektubu muhatabı aleyhine dava ikame etmektedir.

Bu tür tedbir talepleri ve davalar mahkemelerce kabul edilmekte ve davacının ileri sürdüğü gerekçeler haklı ise, talepler hakkında olumlu kararlar verilmektedir. Ancak bu davalarda mahkemeler, hçmen daima taraflar arasındaki asıl borç ilişkisini inceleme konusu yapmakta ve teminat mektubu ilişkisi üzerinde durmamaktadırlar. Daha açık ifade etmek gerekirse, dava konusu, teminat mektubunun iptali veya iadesi olduğu halde, mahkemeler teminat mektubundan doğan dava hakkının kimler tarafından kullanılabileceğini araştırmamakta, doğrudan doğruya teminat mektubu verilmesine neden teşkil eden borç ilişkisini incelemektedirler.

Dava konusu hak üzerinde tasarruf yetkisi olmayan kişi, o davada davacı sıfatını haiz olamaz. Bir hakkı dava yetkisi, kural olarak o hakkın hanıline aittir. (İstisnalar için bkz. B. Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Ankara 1968, Sh. 234-235).

«Bir kimsenin muayyen bir davada kendisine izafe edilen davacı veya davalı sıfatını haiz bulunup bulunmadığı hususu, bir usul hukuku meselesi olmayıp, maddi hukuka göre tayin edilen ve dava konusu hakkın özüne taalluk eden bir meseledir. Sıfatın bulunmaması halinde verilen karar, davanın mesmu olmadığına dair olmayıp, davanın esasına dair bir karardır (Sadece o davada davacı ve davalı olarak gösterilen kimseler arasında).

Bu sebeple «sıfat» dava şartlarından değildir («Kuru, a.g.e. sh. 233).

«Tarafların muayyen bir davada, davacı ve davalı olmak sıfatları yoksa, resen veya davalının itirazı üzerine dava esastan reddedilir» (Kuru, a.g.e. sh. 231).

Kanımızca, somut olayımızda, mahkemelerce göz önünde tutulması gereken asıl önemli nokta, davalının teminat mektubunu elinde buldurmaya ve bunu paraya çevirmeye yetkili olup, olmadığının incelenmesi değil, teminat mektubu ilişkisinde 3. şahıs durumunda bulunan davacının, teminat mektubunun iptalini veya iadesini istemek yetkisini haiz olup olmadığı araştırılmasıdır.

Türk doktrini ve uygulaması, banka teminat mektuplarını, daha ziyade «kefalet» veya «garanti» mukavelesi olarak nitelendirmiştir. (Bkz. Tandoğan, garanti mukavelesi, Ankara 1959, Reisoğlu, garanti mukavelesi, Ankara 1963,

Akyazan, banka ve ticaret hukuku, Ankara 1972, Yar. İçt. Bir. Kar. 13.12.1967 gün ve 1966/16 sayılı, Yarg. İçt. Bir. Kar. 11/6/1969 gün ve 1969/4 sayılı).

Yargıtayın yukarıda belirtilen içtihadı birleştirme kararları ışığı altında ki bu konuda son görüşü, banka teminat mektuplarının garanti mukavelesi olarak nitelendirilmesi gerektiği yolundadır (Ezcümle Yar. Gen. Kur. 1/4/1972 tarihli kararı).

Banka teminat mektuplarının kefalet veya garanti mukavelesi olarak tavsifi, önemli ve farklı sonuçlar doğurur. Bu iki tavsif arasındaki konumza ilgili en önemli fark, kefilin taahhüdünün fer'i, garanti verenin taahhüdünün ise asli bir nitelik taşımasıdır. Yani, kefilin sorumluluğunun, asıl borcun muteberiyetine bağlı olmasına karşın (B.K. m. 485), garanti taahhüdünde, garanti mukavelesinin müstakil bir borç doğurması nedeniyle, asıl borcun hukuken muteber olması gerekmez.

Bu sebeple banka teminat mektuplarının kefalet olarak kabulü halinde, kefil banka, alacaklı muhataba karşı, B. K. m. 497 gereğince asıl borçluya ait defileri dermeyan ederek, teminat mektubunun iptalini veya iadesini dava edebilir. Burada, teminat mektubunun iptali veya iadesini dava etmek, kefaletin sona erdirilmesini tazammun ettiği cihetle, bu hakkın kullanılması münhasıran kefil sıfatını haiz bankaya aittir. Asıl borçlu, kefaletin sona erdirilmesini değil, asıl borcun şu veya bu sebeple sakıt olduğunu iddia ve dava edebilir. İddiası sabit olduğu takdirde, B. K. m. 492 gereğince bankanın da kefaleti ortadan kalkar ve teminat mektubu dolaylı olarak hükümden düşebilir. Ancak doğrudan doğruya teminat mektubuna ilişkin iptal veya iade davasını ikame hakkı, kefil bankaya ait olmak gerekir.

Yargıtayın görüşüne uygun olarak, banka teminat mektupları garanti mukavelesi olarak nitelendirildiği takdirde, ilginç bir durum ortaya çıkacaktır. Garanti mukavelesi, tarafları, garanti alan ve garanti veren olmak üzere, tabir caizse, iki köşeli bir sözleşmedir. Bu sözleşme, garanti alanla, 3. şahıs arasındaki hukuki ilişkiden tamamen ayrı, bağımsız bir akitir ve garanti verene asli, müstakil bir sorumluluk yükler. Garanti alanla, 3. şahıs arasındaki münasebet, garanti verene bir hak bahşetmeyeceği gibi, 3. şahsın da garanti mukavelesi ilişkisinde hiçbir rolü ve sıfatı yoktur. Bunun doğal sonucu olarak, garanti mukavelesi olarak nitelendirilen teminat mektubu ilişkisinde taraf olmayan, hiçbir sıfatı bulunmayan 3. şahıs durumundaki lehdarın, teminat mektubunun iptali veya iadesi zımında hiçbir talebi olamayacaktır. Buna karşılık, garanti mukavelesi bağımsız bir akit olup, borçlu 3. şahısla ilgili olarak verilmediği için, bankanın, garanti alanla, 3. şahıs arasındaki hukuki ilişkiye dayanarak teminat mektubunun iptal veya iadesini isteyebilmesi de mümkün değildir. Garanti alanla, 3. şahıs arasındaki ilişki, hukuken muteber olmasa da, hatta 3. şahsın taahhüdünün ifası onun kusuru olmadan da imkânsız hale gelse, garanti veren bankanın teminat mektubundan doğan sorumluluğu devam edecektir.

Banka bu sorumluluktan ancak, garanti alana veya onun sorumluluğu

altındaki kişilere atfı kabil bir kusur neticesinde 3. şahıs asıl sözleşmeden doğan mükellefiyetlerini yerine getiremezse, ya da müruruzaman gibi, bi-zatihi teminat mektubundan doğan sebeplerden ötürü kurtulabilir ve mektubun iptali veya iadesini dava edebilir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, banka teminat mektupları ister kefalet, ister garanti mukavelesi olarak nitelendirilsin, teminat mektubu lehdarı, mektup muhatabı aleyhine teminat mektubunun iptali veya iadesi hususunda dava ikame edemez. Lehdarın, davacı sıfatı bulunmadığı için, böyle bir dava «aktif husumet» yönünden reddedilmelidir.

bankanızı seçerken
en önemli gergeci
uyutmanızdır.
size daha iyi hizmet edebilişiz
üstünlüğümüz
müstahkemimiz
daha iyi tanınmamızdır

TÜRK DİŞ TİCARET BANKASI
çogdas bankacılık anlayışı

Dergi'de, özellikle «Ekonomik Yorumlar»da belirtilen görüşlere karşı görüşlü okuyucularımız, bankacılık ve ekonomi alanında ilginç görüşleri olan okuyucularımız ve Dergi'nin ilgi alanı içindeki konularda soruları olan okuyucularımız, kısaca arzu eden okuyucularımız bize yazabilirler.

Ancak yazı göndereceklerden ufak ricamız var :

- 1 — Daktilo makinası ile ve seyrek satır yazınız,
- 2 — Biri orijinal olmak üzere iki kopya gönderiniz,
- 3 — Tercüme ise, yazı sahibinin adını, nerede, hangi tarihte yayınlandığını belirtiniz,
- 4 — Telif ise, faydalandığınız ana kaynakları da, dip notlarında belirtiniz,
- 5 — Kullandığımız istatistikî bilgilerin, cetvel ve tabloların kaynağını muhakkak belirtiniz.

NOT : Yayınlanmayan yazılar geri verilmez.

Adresimiz : Cağaloğlu, Çatalçeşme Sokak No: 17 Kat 4 Tel : 26 34 11

**bankanızı seçerken
en önemli gerçeği
unutmayınız!..**

**size daha iyi hizmet edebiliriz
üstünlüğümüz
müşterilerimizi
daha iyi tanımamızdır**

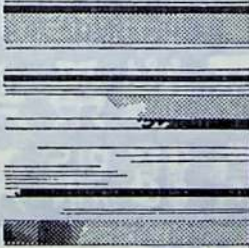

**TÜRK DIŞ TİCARET BANKASI
çağdaş bankacılık anlayışı**

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

**EVİNİZİN BANKASI
HERKESİN BANKASI**

**MODERN ŞEHİRCİLİK
MODERN MİMARİ
MODERN KONUT VE
HER TÜRLÜ
BANKACILIK
HİZMETLERİ**

1983

“MUTLULUK”

Çince de tam 100 şekilde yazılabiliyor
Türkçede ise bir tek işareti var:

TÜRK TİCARET BANKASI

Dr. Ünal BOZKURT
(İ. Ü. İşletme Fakültesi)

Çok ortaklı şirketlerin yönetiminde önemli karar sahalarından birisi, şirketlerin kâr dağıtım politikalarıyla ilgili kararlarıdır. Her faaliyet dönemi sonunda elde edilen işletme kârının ne kadarının ortaklara kâr payı olarak dağıtılacağı, ne miktar kârın işletmede alıkonacağı hususunda verecekleri kararlar işletmenin piyasa değerini büyük ölçüde etkiler. Şöyle ki şirket hisse senedi değeriyle dağıtılan kâr miktarları arasında bir ilişki vardır. Özellikle ülkemizdeki gibi sermaye piyasasının nisbeten cılız olduğu ülkelerde yatırımcılar, dağıtılan kâr miktarlarına büyük önem vermektedirler. Çünkü dağıtılan kâr miktarı bir ölçüde şirket cari kârlılığının ve gelecekte dağıtılacak kâr miktarının bir göstergesidir. Nitekim 1976 yılı kârından dağıtılacak payların yüksek olduğuna dair söylentilerin son günlerde hisse senedi fiyatlarında genel olarak bir yükselmeye neden olması rastlantı değildir.

Öte yandan normal işletme faaliyetlerinin sürdürülmesi ve büyüme için gerekli yatırımların finansmanında kullanılmak üzere kârın bir kısmının şirkette alıkonulması gerekir. Böylece artan yatırımlar ileride işletme kârlarını arttıracak, bu ise dağıtılan kâr payının daha yüksek miktarda olmasını sağlayacaktır. Sonuç olarak ortakların ellerinde bulundurdukları hisse senetlerinin piyasa değeri yükselecektir.

İşletmelerin kâr dağıtım politikalarını etkileyen belli başlı faktörler şu şekilde özetlenebilir: Kâr payı dağıtılmasında uyulması gereken, yasal hükümler (TTK. 466. madde), şirketlerin ana sözleşmesinde kâr dağıtımıyla ilgili özel hükümler, işletmelerin likidite durumu, uzun vadeli kredi sözleşmelerinin dağıtılacak kâr miktarıyla ilgili olarak koyduğu sınırlamalar, işletme ve dahil olduğu endüstri kolunun büyüme halinde olması, yeni yapılacak yatırımların doğuracağı finansman ihtiyacının ne derece iç kaynaklardan karşılanacağı, firma kârlarının kararlı (istikrarlı) bir trend izlemesi, şirket yatırımlarının ortakların ellerine geçen kâr paylarıyla yapacakları yatırımlara kıyasla daha yüksek (veya daha düşük) bir kârlılığa sahip olması, sermaye piyasasında fon sağlama olanakları ve son olarak şirket ortaklarının hangi vergi dilimi içinde olduklarıdır.

Bu faktörlere göre belirlenen kâr-dağıtım politikalarını işletmeler iki şekilde gerçekleştirebilir.

i — Hisse başına sabit miktarda kâr-payı dağıtımı :

Genellikle işletmeler hisse başına belirli miktarda kâr payı dağıtmayı tercih ederler. Örneğin ülkemizde olduğu gibi hisse senedi nominal değerinin % 20-30 gibi belli bir yüzdesi oranında kâr payı dağıtırlar. Çünkü yatırımcılar, ister büyük miktarda ister küçük miktarda kâr payı dağıtsın,

dağıttığı kâr payları yıllar itibarıyla büyük oynamalar gösteren hisse senetlerini riskli olarak görürler.

ii — Vergiden sonraki net kârın belli bir miktarını kâr payı olarak dağıtma; çok ender de olsa bazı firmalar net kârın belli bir yüzdesini kâr payı olarak dağıtırlar. Bu uygulama işletmeler ve yatırımcılar tarafından pek tercih edilmez. Çünkü kâr miktarında yıldan yıla oynamalar olabilir. Bu takdirde dağıtılacak kâr miktarı nisbi olarak aynı kalmasına karşılık, mutlak olarak büyük oynamalar gösterebilir.

Türkiye'deki nisbeten halka açık, hisse senetleri piyasada işlem gören anonim ortaklıkların kâr-dağıtım politikalarını ülkemizde sermaye piyasasının son bir kaç yıldaki gelişmeleri dikkate alınarak incelemek mümkündür. Bu amaçla 30 şirket üzerinde 1970-76 dönemi itibarıyla yapılan inceleme şu sonuçları vermektedir :

İşletmeler hisse başına sabit miktarda kâr payı dağıtımını tercih etmektedirler. Hisse başına dağıtılacak kâr miktarını, hisse senedi nominal değerinin belli bir yüzdesi olarak belirlemektedirler.

— Zaman içinde şirketlerin kâr dağıtım oranları şu şekilde bir trend izlemiştir. Ortalama kâr dağıtım oranı 1970 de % 10.6 1971 de % 14.5 1972 de % 17 olmuş, 1973-1975 döneminde % 20 olarak sabit kalmıştır. % 20'nin altında kâr payı dağıtan şirketler (zarar etmeleri nedeniyle veya daha önceki yıllarda uğranılmış zararlara mahsuben kâr payı dağıtmıyanlar da dahil olmak üzere) toplam 30 şirketin 1970 de % 22'sini, 1971 de % 68'ini 1972 de 55'ini 1973 de % 42'sini 1974 de % 35'ini ve 1975 de ise % 39'unu oluşturmaktadır. Bir başka deyimle 1973 den sonra kâr dağıtım oranlarında bir yükselme görülmekte ve bu da % 20-25 oranında olmaktadır. Fakat bu oranda kâr payı dağıtan şirket sayısı toplam 30 şirketin üçte birini biraz aşmaktadır. 1970 de 9, 1971 de 6, 1972 de 3, 1973 ve 1974 de 2, 1975 de ise 6 şirket kâr payı dağıtmamışlardır.

— İşletmeler tek tek incelendiğinde, kârların yıllar itibarıyla oynamalar gösterdiği, kârlara paralel olarak kâr dağıtım oranlarının da değiştiği görülmektedir. Şöyle ki herhangi bir yıl zarar eden şirket, o yıl kâr payı dağıtmamasına karşılık (yasal olarak da dağıtamaz) ertesi yıl kâr elde ettiğinde, kâr dağıtım oranında da büyük artışlar olmaktadır. Zarar edilen yıl kâr dağıtım oranı sıfır olan buna karşılık ertesi yıl kâr elde ettiğinde % 50 oranında kâr payı dağıtan şirketler vardır. Aslında bu durum sermaye piyasasının gelişmesini engelleyici niteliktedir. Çünkü sermaye piyasasının gelişmesi için en önemli unsur, tasarruf sahibi yatırımcıların hisse senetlerine karşı güven duymalarıdır. Şirket kârlarının özellikle ülkemizde, ekonomik durumdaki belirsizlik nedeniyle yıldan yıla büyük oynamalar göstermesi doğaldır. Fakat kârlara paralel olarak dağıtılan kâr miktarındaki oynamalar yatırımcılar için hiç de güven verici bir husus değildir.

— Aynı zamanda dağıtılan kâr paylarının yatırımcılar için tatmin edici olup olmadığı hususunda şirket kârları, dağıtılan kâr miktarları hisse senetlerinin carî değerleri ve ülke ekonomik koşulları dikkate alınmak suretiyle bir değerlendirme yapmak mümkün olabilir. İlk önce vergiden sonraki net kârın ve miktarının ortaklara kâr payı olarak dağıtıldığını belirlemek amacıyla dividend ödeme (pay-out) oranları hesaplanmıştır. 30 şirket için ortalama olarak bu oran 1971-1975 döneminde yıllar itibarıyla bu şekilde seyretmiştir. 1971 % 47, 1972 % 53, 1973 % 61.5, 1974 % 41, ve 1975 % 37.5. Bir başka deyimle, işletmeler 1970 de her 100 TL. lik vergiden sonraki net kârın ortalama olarak 47 TL. sını kâr payı olarak dağıtılırken bu miktar 1973 de 61.5 TL. na çıkmış ve 1975 de ise 37.5 TL. ya düşmüştür. Halbuki aynı dönemde şirketlerin net kârları 1970 — 100 kabul edilmek şartıyla 1971 de % 117, 1972 de % 158, 1973 de % 213, 1974 de % 331 ve 1975 de % 286 artış göstermiştir. Buna karşılık dağıtılan toplam kâr miktarındaki artış aynı dönemde yıllar itibarıyla % 55, % 84, % 117, % 185 ve % 191 oranında artış göstermiştir. 5 yıllık dönemde ortalama yıllık artış hızı net kârlarda daha fazla olmuştur; % 31, dağıtılan kâr payları ise yıllık % 22 oranında bir artış göstermiştir.

Yukarda verilen rakamlar hisse senedi piyasasındaki son 5 yıllık gelişmeleri ortaya koymaktadır. 1973 ve 1974 yılları hisse senedi piyasasının gayet canlı, fiyatların yüksek olduğu ve kâr-payı dağıtım oranlarının da yükseltildiği bir dönem olmuştur. Fakat 1975 yılı gerek şirketler gerekse yatırımcılar için kötü bir yıl olmuş, şirket kârları bir önceki yıla % 11 daha düşük olurken dağıtılan kâr payı miktarında da çok küçük bir düşme görülmektedir. (% 0.75 oranında) 1974 den sonra işletmelerin kârlarının daha büyük kısmını dağıtmayarak alıkoymayı tercih etmeleri, (ortalama % 60) ekonomik durumdaki gelişmeleri paralel olarak hem kâr miktarındaki düşüklük, hem de dış kaynaklardan fon sağlanmasındaki güçlüklerden dolayı işletme-içi kaynaklara dönülmesi gibi nedenlere bağlanabilir.

Yatırımcılar için dağıtılan kâr paylarının yeterliliğini dağıtılan kâr-payı miktarı ile hisse senetlerinin carî piyasa fiatı arasında kurulacak ilişkide açıklayabilir. Hisse başına kâr payının hisse senedi piyasa fiyatına bölünmek suretiyle hisse senedinin kâr-payı verimliliği hesaplandığında, bu verim % 10 civarında kalmaktadır. Hesaplama brüt kâr payları dikkate alınarak yapıldığından vergiden sonraki kârlılık % 8 dolayında olacaktır. Bu oranda kârlılık gerçekte yatırımcıları tatmin etmekten çok uzaktır çünkü son yıllarda fiatlar genel seviyesindeki artış % 20-25 oranındadır. Bu durumda yatırımcılar hisse senetlerine yaptıkları yatırımlardan gerçekte zarar etmektedirler. Hisse senetlerinin yıllar itibarıyla değer kazanmaları (sermaye kazançları=capital gains) hesaplamaya katılsa bile, yatırımcılar yine de kârlı olamayacaklardır. Çünkü hisse senedi fiatlar genel indeksindeki yükselme 1973 seviyesini korumaktadır. 1974 yılında ancak % 3.32 lik bir artış göstermiştir.

1973 yılından itibaren büyük bir gelişme gösteren sermaye piyasası 1976 yılında bu hızını kaybetmiş görünmektedir. Dağıtılan kâr payları ile fiyatlar genel seviyesindeki artışlar gözönünde tutulursa yatırımcıların tasarruflarını artık hisse senetlerine yöneltmeleri beklenemez, çünkü bu yatırımcılar tahvil sahiplerinden bile daha düşük kârlılık sağlamaktadırlar. Uzun dönemde bu durumdan en çok işletmeler zarar görecektir. Yatırımcılar, cazip olmaması nedeniyle hisse senetlerinden başka yatırım alanlarına kayarlarken şirketlerin hisse senedi ihraç ederek ihtiyaç duydukları fonları sağlamaları çok güçleşecektir. Yeni sermaye sağlanmasındaki güçlük, işletmelerin tekrar borçlanma yoluna başvurmalarına sebep olabilir ki bu yolla da gerekli fonların sağlanması, işletmelerin zaten ağır olan borç yükünü arttırarak finansal yapılarının daha da bozulmasına yol açar, hem de yüksek miktarda borç faizi kârlılığı düşürür. Borçlanma olanaklarının bir noktadan sonra kapanması nedeniyle işletmeler finansman ihtiyaçlarını «halka açılmak» suretiyle, yeni hisse senedi ihraç ederek karşılayacaklardır. Fakat bu koşullarda yatırımcıları hisse senedi satın almaya ikna etmek biroz zordur.

Şu halde işletmelerin gelecekteki gelişmeleri düşünerek daha gerçekçi bir kâr-dağıtım politikasını izlemeleri gerekmektedir. Böyle bir politika, fiyatlar genel seviyesindeki artışlar dikkate alınarak belirlenecek kâr payı dağıtım oranları ve kâr-dağıtım politikasını (istikrarlı) kararlı olmasını zorunlu kılmaktadır.

1977 YILINDA İŞÇİ ŞİRKETLERİNİN (1) FİNANSAL SORUNLARI VE SORUNLARA GETİRİLEBİLECEK BAZI TEDBİRLER

Osman Arslan TUNÇELLİ

(Yatırım - Mali Planlama
ve Bütçe Uzmanı)

I — Giriş :

1977 yılına girerken Türk ekonomisine bakıldığı zaman (2), 1976 yılında ortalama % 20-25 oranında enflasyon; 50-54 milyar TL. civarında emisyon hacmi; 170 milyar TL. civarında kredi hacmi; 156 milyar liralık 1976 yılı programı yatırım hedefinin özel kesime ait bölümünün aşıldığı, kamu kesiminde ise hedefin altında kaldığı; dış ödemeler dengesinin 1,7 milyar dolara ulaşan DÇM kredileri ile karşılandığı; işçi döviz gelirlerinde bir azalma olduğu; ihracatın geniş teşvik tedbirlerine rağmen 2 milyar dolar, ithalatın ise 5 milyar dolar civarında gerçekleştiği görülmektedir.

1977 yılında ülkemiz ekonomik sorunlarından en önemlileri olarak görülenler, dış ödemeler bilançosunun dengelenmesi, enflasyon ve işçi dövizlerinin özellikle işçi şirketlerinin sanayi yatırımlarına kanalize edilebilmesidir.

II — İşçi Şirketlerinin Finansal Sorunları :

1) Finansal Sorunlarına Giriş :

Ülkemizde mevcut özel kesim işletmeleri, ihracat garantili yatırımları için bankalardan temin edebildikleri orta vadeli kredilerde geniş teşvik araçlarından (3) istifade ederlerken, işçi şirketlerinin yatırımları neden bu türlü teşvik araçlarından yeteri kadar yararlandırılmaz?

İşçi şirketlerinin sermaye olarak getirdikleri DM. Dolar v.b. döviz de-ğil midir?

İşçi şirketleri orta vadeli kredilerini ticaret bankalarından temin ettikleri zaman zor da olsa faiz farkı iadesinden yararlanabildikleri halde, neden T.S.K.B. ve S.Y.K.B. aracılığı ile yurt dışından sağladıkları kredilerde faiz farkı iadesinden yararlandırılmaz?

(1) İşçi Şirketleri (Halk Şirketleri) : Bu şirketlerin halka açık anonim şirketler olmadığı hakkında, ayrıntılı bilgi için bkz. Dr. Ali Salt Yüksel 26/11/1976 — İ. Ü. İ. F. Muh. Ens. Seminer Teb. no : 1 S. 20 v.d.

(2) 1977'ye Girerken Türk Ekonomisi : Dr. Cillov 5/1/1977 tarihli Milliyet Gazetesi, Ekonomik Göstergeler, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Cilt: 13. Sayı: 11-12.

(3) Faizi düşük oranlı kredi, vergi-resim, harç istisnası v.b.

Genellikle öz sermaye eksikliği ile kurulmaya ve bilâhare çeşitli kaynaklar yolu ile yatırımını güç de olsa gerçekleştirip üretime geçmeye çalışan ve genellikle finansal bünyesi bozuk düzeyde olan ülkemizdeki işçi şirketlerinin, dengeli bir finansal yapıya kavuşabilmeleri bir açıdan maliyeti düşük orta ve uzun vadeli kredilerden istifade ettirilmelerine, diğer bir açıdan teşvik tedbirlerinin bütün olanaklarından eksiksiz yararlandırılmalarına bağlıdır.

Yukarıda sayılan olanaklardan eksiksiz yararlandırılabildiğimiz takdirde hem mevcut işçi şirketlerimizin sermaye birikimi yoluyla finansal bünyelerini kuvvetlendirmiş hem de yeni yatırımlarını teşvik ederek ülkemize döviz kazandırmış oluruz kanısındayım.

2) İşçi Şirketlerinin Finansal Sorunları :

a) Kuruluş ve Yatırım Safhasındaki Finansal Sorunları :

Projenin tesbiti, fizibilite raporunun yapımı, arsa temini, teşvik belgesinin ve kredinin alınması ile ilgili işlemler yatırımı geciktirmektedir.

Geciken yatırımın maliyeti, hızlı fiyat artışı ve enflasyon nedeniyle bir yıl içinde ortalama % 20-25 oranında artmaktadır. Bu nedenlerden ötürü başlangıçta toplanmış sermaye, yatırımı gerçekleştirmek için yetersiz kalmaktadır. İşçi şirketleri yarım kalan yatırımlarını tamamlayabilmek için, işletme sermayesine ayrılan fonu da, sabit kıymet yatırımlarında kullanmak mecburiyetiyle karşı karşıya kalmakta ve neticede işletme faaliyete geçmeden yeni kredi ve/veya sermaye bulma zorunluğu ile karşı karşıya kalmaktadır.

Yatırım kredisinin temini için bankalara teminat olarak verilen arsa, bina ve tesisler ipotekli hale geldiğinden yeniden kredi bulma imkânı da hemen hemen yok olmaktadır.

b) İşletmeye Alma Safhasındaki Finansal Sorunları :

İşçi şirketleri 3-4 yıl içinde bu yatırımı gerçekleştirebilmiş olsalar bile, genellikle yatırımın gecikmesi nedeniyle işletme sermayelerini sabit yatırımlarında kullanma mecburiyetinde kalmalarından ötürü ve bu yatırım dönemi içinde kâr edememesi ve dolayısıyla dividant dağıtamamasından sermaye tezyidi yoluyla gerek ortaklarından gerekse şirketi henüz tanımayan halktan kaynak bulamamaktadırlar.

İşletme sermayelerinin finansmanı için geriye kalan tek yol, bankalardan kısa vadeli kredi temin edilebilmesidir. Bu tür krediler ise, firmaya ortalama maliyeti senevi % 21 civarında olmasından ötürü, işletmenin kârlılığını başındar. azaltmakta veya firmayı zarara itmektedir.

III — İşçi Şirketlerinin Finansal Sorunlarına Getirilebilecek Bazı Tedbirler :

1) Kuruluş ve Yatırım Safhasının Kısaltılması için Alınabilecek Tedbirler :

a) V.T.A. (4) Isoplan gibi Federal Almanya'da kurulmuş ve kurulacak müşavirlik firmalarının Sanayi Bakanlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü elemanları ile desteklenmesi ve bu elemanlara yetkilerin verilmesi,

b) Bu türlü devlet denetimi altında kurulmuş ve kurulacak müşavirlik firmalarının, işçi yatırımları için gerekli sermayenin toplanması sırasında, öncelikle fizibilite raporlarının yapımı, yurt içinde arsanın, teşvik belgesinin ve kredilerin temini için aracı olmalarına olanak tanınması,

c) Toplanmış sermaye, yapılmış fizibilite raporu, alınmış arsa ve teşvik belgesini müteakip T.S.K.B., S.Y.K.B. ve diğer bankalar nezdinde orta, uzun vadeli kredinin temini hususunda yapılacak yazışma, görüşme ve fizibilite raporlarının öncelikle incelenmesi gibi işlemlerin kısa zamanda tamamlanabilmesi için yetkili müşavirlik firmalarına ve ilgili bankalara gerekli tamim ve teşvikin yapılması, gereklidir.

2) İşletmeye Alma Safhasının Kısaltılması İçin Alınabilecek Tedbirler :

a) Halk Bankasından ve diğer ticaret bankalarından işletme sermayelerinin finansmanı için maliyeti ucuz orta vadeli kredilerin temini ile ilgili işlemlerin,

b) İşçi sendikaları, Ordu yardımlaşma kurumu, kamu iktisadi teşebbüsleri ve DESİYAB gibi kuruluşlar ile bankaların, mezkûr işçi şirketlerine iştirakinin sağlanması ve bununla ilgili işlemlerin,

3) Devletçe Alınabilecek Bazı Tedbirler :

a) İşçi şirketlerinin özellikle geri kalmış yörelerimizde yapacakları yatırımlara farklı teşvik araç ve ölçüleri uygulamalıdır.

Şöyle ki;

a1) Kredi hangi kaynaktan temin edilirse edilsin faiz farkı iadesi oranının işçi şirketleri lehine arttırılması veya faiz farkı iadesi yerine faiz indirimi sisteminin getirilmesi benimsenmelidir.

a2) Farklı yatırım indirimleri nisbetleri uygulanmalıdır.

(4) V.T.A. : Federal Almanya'daki işçi şirketleri birliği

- a3) Sermayesini döviz olarak getiren işçi şirketlerinin, gerice yörelerdeki yatırımları için temin ettikleri orta ve uzun vadeli kredilerde vergi - resim - harç istisnasından yararlandırılmalıdır.
- a4) Merkez Bankası Kanununun ilgili maddelerinde değişiklik yapılarak işçi şirketleri lehine beş yıldan uzun vadeli senetlerin reeskonta alınabilmesi imkânı temin edilmelidir.

b) DESİYAB'ın ve ticaret bankalarının işçi şirketlerine verebilecekleri maliyeti düşük uzun ve orta vadeli kredilere öncelik tanımaları için mezkur bankalara gerekli teşvik tedbirleri getirilmelidir.

c) Teşvik Belgesi verilmesi ve kredi talebinin değerlendirilmesi Bakanlık ve bankalar tarafından öncelik verilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

d) Yurt dışındaki işçi tasarruflarını yatırımlara yöneltebilmek için ilgili bakanlık tarafından gerekli açıklayıcı broşürler hazırlanmalıdır. Bu broşürler işçi şirketlerinin yurt içinde gerçekleşen yatırımlarının kârlılığı ve bünyesi hakkında yurt içindeki işçi şirketlerimize ve yurt dışındaki işçilerimize yetkili müşavirlik kuruluşları aracılığı ile istatistik bilgilerinin verilmesi suretiyle yatırımcıları teşvik etmek ve özendirmek açısından gereklidir.

IV — Sonuç :

Bir görüşe göre işçilerimizin yurt dışındaki tasarrufları 6-7 milyar DM. diğer bir görüşe göre ise 11-12 milyar DM civarındadır (5). Bu tasarrufları devlet eliyle işçilerimizin geleceğini de güvence altına alarak, yatırımlara kanalize edebilirsek, kanımca az gelişmiş ülkelere ait olan ve ülkemizde de görülen sorunların büyük bir bölümüne çözüm getirebilmiş oluruz.

- (5) Karşılaştırma : Evrenosoğlu, Fed. Almanya - Türkiye İşgücü İlişkileri, Eskişehir Sanayi Odası Yayın No: 11, Sh. 63; Yük. Müh. Akyol, İşçi Şirketlerinin Yatırım Sorunları, İ.Ü.İ.F. Teb. No : 2, Sh. 4.

BANKA ve EKONOMİK YORUMLAR Dergisi 1977 yılında yıllık abone fiyatı 150.— TL. dir. 1976 cildi ve cilt kapağı mevcuttur. 1976 yılı cildi 140.— TL., cilt kapağı 15.— TL. dir. Öğrencilere özel indirimli abone fiyatı 100.— TL. dir.

YANLIŞ ÇÖZÜM

Ergin NENG

1975 yılında başlayan ekonomik iyileşme çoğu memleketlerde işsizlik rakamlarını bir duraklama devresine sokmuştur. Bununla beraber hiçbir ülkedeki işsizler sayısında gerileme belirtisi yoktur. OECD üyesi ülkelerde toplam işsiz sayısı 15 milyondan fazladır ve yalnızca AET memleketlerinde bu rakam 5 milyonun üzerindedir.

Emek pazarı trendi ekonomik değişimin tipik bir göstergesi olarak ele alındığı halde, hükümetler üzerinde, hemen her yerde, tam istihdamı sağlamaları için baskı kurulmuştur ki genellikle kabul edildiği gibi yüksek işsizlik düzeyi sadece ekonomiye değil yapısal faktörlere de bağlıdır.

Ülke içinde var olan bu baskı, enflasyonla mücadelede gelişme kaydetmiş ve sağlıklı dış ticaret dengesi kurabilmiş hükümetlere dıştan gelen etkilerle daha da şiddetlenmiştir.

Aynı hükümetler, çeşitli derecelerde iç talebi destekleyici ve ithalâtı hızlandırıcı, ihracatı daraltıcı önlemlere zorlanmışlardır. Bu tür zorlamalara muhatap olan ülkelerin başında Federal Almanya ve A. Birleşik Devletleri gelmektedir. İngiltere ise müşterilerin sözcülüğünü yapmaktadır.

İngiltere'nin üzerinde durduğu hususlar gerçekte yabancı değildir, bu ülke 1950'li yılların sonlarında ve 1960'lı yıllar boyunca izlediği politikaya dönüş yapmaktadır ki bu politikanın özünde, Federal Almanya parasının sürekli olarak değer kazanması arzusu vardır.

İki yıl önce İngilizler'in ünlü «The Economist» dergisi Şansölye Schmidt'i deflasyonist politikasından ötürü adetâ kınamış ancak 1976 yılını ortalarında enflasyonu kontrol altına almayı başardığını tanımak mecburiyetinde kalmıştır.

A. Birleşik Devletleri ve B. Almanya atlantik ittifakının taşıyıcı ülkeleri olup diğer ülkelerin onlardan öğreneceği çok şey vardır.

Federal Almanya ekonomisi o denli etkindir ki ticarî ortaklarını endişelendirmektedir dahi denebilir.

İngiltere'nin, hatırı sayılır beynelmül krediler elde etmesinin ardından, tutumunda değişiklik sezilenmiştir. İşte bu noktada F. Almanya tepki göstererek Avrupa ekonomik topluluğunun lokomotifini olmak istemediğini, para hacmini artırıcı önlemler almaya niyetli olmadığını açıklamıştır.

İngiltere ve diğer bazı merkezlerdeki ani tutum değişikliğinin başlıca nedeni sanayileşmiş ülkelerde 1976 yazından itibaren gözlenen ekonomik büyüme hızı yavaşlamasıdır.

Gerçekten de OECD, 1976 sonunda 1977 için tahminlerini yayımlarken

evvelce kendisine ait talep, üretim, istihdam, enflasyon ve ödemeler dengeleri göstergelerini tamamen düzeltmek zorunluluğunu duymuştur.

OECD'nin Paris'teki ekonomistlerinin örgüte dahil ülkelere ilişkin tahminleri de oldukça durgundur. Ekonomistler ekonomik kriz ardından görülen düzelmenin devam edeceği görüşünde iseler de, hızın yavaşlayacağına inanıyorlar.

OECD, güçlü ekonomiler A. B. Devletleri, B. Almanya ve Japonya ekonomik önlemlerle genişlemelerini sürdürürlerken fazla hırslı ve iddialı olmamalıdır tavsiyesinde bulunmakta, aksi halde zayıf ülkelerin iç ve dış ticaretlerini düzeltmek yolundaki ciddi çabaları zedelenebilir, demektedir.

Sanayileşmiş ülkeler hükümet başkanlarının yaklaşan konferansında, OECD ülkelerinin birbirlerine zıt ekonomik göstergelerinin bağdaştırılabilmesi şansı azdır.

Özellikle, dış ticaret dengelerinin bozukluğu, fazla umutlu olunabilmesini engellemektedir. 1974 yılı başlarından itibaren OECD ülkelerinin kümülatif cari açıkları (dış ticaret, hizmet ve transfer) 60 milyar dolara yükselmiştir. Bu gidiş, hızla düzeltici önlemlere ihtiyaç göstermektedir. Şayet sıkıntılı ve acılı önlemler alınmazsa güç durumdaki ülkelerin kredi olanakları da zarar görebilir.

Elde edilecek sonuçların olumlu olabilmesi, kuvvetli ülkelerin kendilerine düşeni yapmalarına bağlıdır ve süreci kısaltabilir.

Dahilde ve diğer ülkelerde işsizlik yakıcı bir problemdir. Fakat bu ateşi, bazı çevrelerin arzusu doğrultusunda para hacmini büyütürken söndürmeye çabalamak yanlış problemi, yanlış araçlarla çözmek olur.

(Berliner Handels und Frankfurter Bank, bülteni no. 671 Şubat 1977)

ALTIN ... ALTIN ... ALTIN ...

Borsa	2.2.1977	9.2.1977	16.2.1977	22.2.1977
Londra (Ons)	\$ 132.100	136.100	135.900	139.150
Madde	5.2.1977	12.2.1977	19.2.1977	26.2.1977
Bakır (1)	67.7	68.6	68.8	68.6
Buğday (2)	2.77	2.86	2.80	2.83
Pamuk (1)	70.51	72.43	73.16	71.88

(1) Elektrolitik, cent olarak Libre (453.592 gr.) fiyatı

(2) No. 2 sert, Boisseau (60 Lb=27.2 kg.) fiyatı

DOLAR'A GÖRE :

	1.2.1977	8.2.1977	15.2.1977	22.2.1977
İngiliz Lirası	\$ 1.7162	\$ 1.7165	\$ 1.7052	\$ 1.7073
B. Almanya mark'ı	\$ 0.4139	\$ 0.4140	\$ 0.4162	\$ 0.4182
Japon yen'i	\$ 0.003473	\$ 0.003485	\$ 0.003528	\$ 0.003530
İsviçre Frank'ı	\$ 0.3978	\$ 0.3974	\$ 0.3978	\$ 0.3988

KENDİNİZİ ZEHİRLEMEDEN

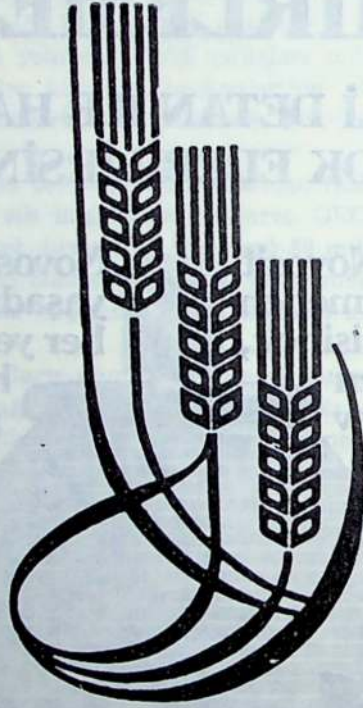
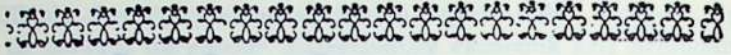
NOVOSİT'Lİ DETAN İLE HAŞERELERİ
YOK EDEBİLİRSİNİZ

Novosit
sizi zehirlemeden
sinek, sivrisinek,
uçan ve yürüyen
bütün ev
haşerelerine
kesin
etkilidir.

Novosit'li detan
yaşadığınız
her yerde
her zaman
güvenle
kullanabileceğiniz
tek
insektisittir.

novosit'li
AEROSOL İNSEKTİSİTİ
detan

MUR

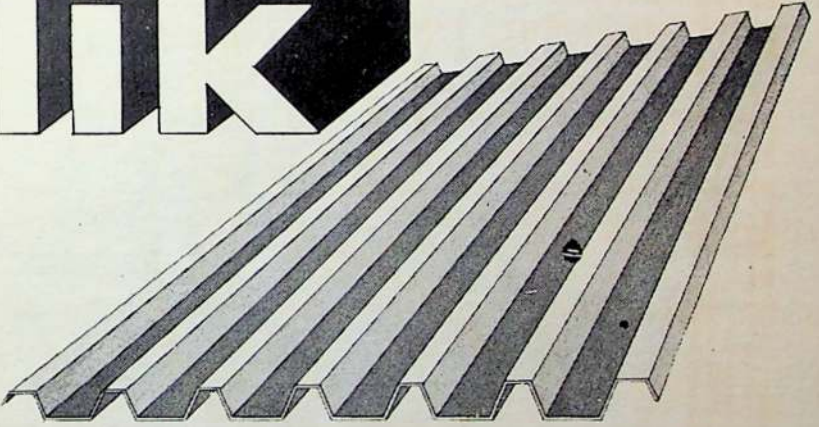
T.C. ZİRAAT BANKASI

*HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde bulunmaktan kıvanç duyar*

Yeni lik

trapezoidal

ALÜMİNYUM
ÇATI
CEPHE ve
TAVAN KAPLAMA
ELEMANI

- Daha geniş aşık aralığı
- Daha az demir kullanımı
- Daha az işçilik
- Daha kolay ve süratli montaj

DETAYLI BİLGİ İÇİN TEKNİK ELEMANLARIMIZ HİZMETİNİZDEDİR

Merkez: Büyükdere caddesi No: 48 kat 5 İSTANBUL Tel: 40 25 92 46 65 63 47 97 61

İzmir İrtibat Bürosu: Cumhuriyet bulvarı 1380 sok. 41/8 İZMİR Tel: 26 068

Ankara İrtibat Bürosu: Emek İş hanı kat 14 No:9 Kızılay ANKARA Tel: 12 83 499

Fabrika: Gelöze Dilovası Tel: 486 487

 NASAS
ALÜMİNYUM SAN. ve TİC. A.Ş.

**ulusal kaynaklarla,
uluslararası normlara uygun
üretim.**

ERGÜR KABLO

Elektrik enerjisi ile yaşayan tüm kuruluşların güç kaynağıdır Ergür Kablo...
Kalkınma hamlesi içinde bulunan yurdumuzun dev tesislerine can veren, yaşamımızın her kesimine giren Ergür Kablo elektrolitik bakır kendi işler modern tesislerinde...

Ergür Kablo Kalite üstünlüğü tartışılmayan ürünlerine şimdi bir yenisini daha ekledi.
Emaye Bobin Teli...

Kendi öz sermaye ve emegimiz ile giderek gelişen Ergür Kablo yerli sanayinin gurur ve güven kaynağıdır...

KALITE BELGESINE HAIZ

**uzman
kuruluş**

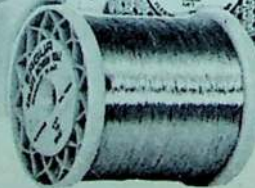
**ERGÜR
KABLO**

MERKEZ:

Okunusa Cad. Tezgül İş Hanı
No. 2 Kat 1-2 Karaköy - İstanbul
Tel: 43 65 86 43 65 67
Telex: 23464 ERS-TR

FABRİKA:

Sanayi Sitesi 665 Sok. No. 2-12
Denizli Tel: 3024 - 2526

ILAN 11K

Fiyatı: 12.5 TL.